SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 26 august 1992 • 32 (131)

Liniștea campaniei electorale

Deși ne aflăm, calendaristic vorbind, în plină campanie electorală, interesul față de viitoarele alegeri pare să fie mai scăzut decît ne-am fi așteptat după tevatura pre-electorală. Dacă lăsăm de-o parte strădania principalilor candidați la președinție (soldată de curînd cu incidentul constănțean al dlui Ion Iliescu, încă președintele României, incident denotînd o surprinzătoare lipsă de auto-control) competiția electorală e apatică și, parcă, neclară. Partidele nu și-au fixat încă listele de candidați, programele electorale sînt ca și necunoscute cetățenilor, prezența în mass-media, inclusiv la radio și televiziune a potențialilor candidați este palidă și neconvingătoare, în fine numele noi care să înlocuiască mulțimea compromisă a vechiului parlament nu se prea grăbesc să iasă în avanscena peisajului politic. O liniște bizară însoțește, cel puțin pînă acum, campania pentru alegerile parlamentare. De ce bizară ? ! Pentru că seamănă atît cu liniștea lucrurilor lămurite, a opțiunilor deja formate, cît și cu liniștea indiferenței față de politic ca și cu liniștea dinaintea unei furtuni. Altfel zis, e o liniște care poate să însemne multe, care poate avea chiar sensuri contradictorii, o liniște a cărei ambiguitate este sau ar trebui să fie un motiv de neliniște. Să vedem, totuși, care din posibilitățile de interpretare a liniștii din campania noastră electorală conține un coeficient mai mare de probabilitate, deci mai mari șanse de adevăr. Ne vom rezuma doar la cele trei sensuri posibile, evocate mai înainte, căci ele acoperă, credem ,aproape tot spațiul semantic al acestei liniști electorale. Ipoteza că electoratul ar fi de acum lămurit și ar avea opțiuni precis conturate nu ni se pare probabilă pentru motivul că eludează dimensiunea psihologică a alegătorilor români, mai exact tendința lor de a vota nu atît **pentru cît contra,** situație în care opțiunile bazate pe cunoașterea programelor politice sau chiar a oamenilor politici nu au relevanță. Și tocmai acest pentru-contra s-ar putea să decidă rezultatul alegerilor din septembrie, așa cum, de altfel, l-a decis și pe al celor locale din februarie. La rîndu-i, ipoteza indiferenței ni se pare și ea improbabilă întrucît eludează dimensiunea sociologică a realității în care trăiește alegătorul nostru, o realitate mult prea săracă pentru a face loc de manifestare indiferenței, chiar dacă aceasta ne e atribut ancestral. În sfîrșit, ipoteza furtunii care va să vină – deși pare cea mai probabilă – nu e nici ea operantă ca element de certitudine politică pentru că, la această oră cel puțin, e foarte greu de aflat atît direcția cît și natura prezumtivei furtuni. Așa stînd lucrurile, nu este exclus ca sensul adevărat al liniștii campaniei electorale să fie dat nu de una sau alta din ipotezele de mai sus, ci de toate la un loc, liniștea aceasta apărînd astfel ca o consecință a neutralizării reciproce a reperelor proprii celor trei ipoteze : psihologic, sociologic, istoric-conjunctural. Ar urma ca liniștea să dureze cîtă vreme va dăinui fenomenul de neutralizare reciprocă a reperelor amintite. Este însă de așteptat ca în ultima lună de campanie electorală să se producă accentuări ale unuia sau altuia din aceste repere, ceea ce va trage după sine stricarea echilibrului, respectiv pierderea capacității de neutralizare reciprocă. Atunci liniștea fie se va destrăma, fie va căpăta o semnificație precisă, anume a reperului ieșit din albia comună. Nu știu care din aceste întîmplări ar fi mai favorabilă pentru fiecare din forțele politice în dispută la 27 septembrie. Important e ca neliniștirea campaniei electorale, dacă se va produce, să nu impieteze asupra liberului arbitru al alegătorilor, iar liniștea, dacă se va păstra, să nu le adoarmă simțul de orientare. Nu de alta, dar de liniștea-diversiune și de neliniștea-diversiune mai tot electoratul român s-a cam săturat.

„L"

Ovidiu Petca : Eseu interior (III). Eliade

remember

ce mă voi face fără de cununa
de mărăcini la care cugeți tu
va mai veni și pentru mine luna
aproape de pămînt sigur că nu

cît de pustiitoare-i sufocarea
în largul dintre două frunze stînd
deasupra unei vii grădini culoarea
schimbîndu-și galben purpuriu pămînt

ce amintire doar și ea cumintea
făcutu-s-a la rîndul ei din vis
din ce n-a fost trăit decît cu mintea
în șanțul dintre iad și paradis

ce amintire spun din nou surpînd
cerul întreg stratificat din flutari
cerul n-a fost văzut decît în gînd
în contra cui atunci aceste scuturi

va mai veni ce fals se săvîrșește
cuvintele abia le mai salvez
fiară rănită-i unul altul pește
le simți plutind dar nu le vezi

va reveni ce nici n-a fost desigur
cînd eu petrec mai bine decît tine
căci nefiind te simt cu mult mai singur
rămas în raza unui mărăcine

Constanța Buzea

Emilia Chirică : Stop cadru (Ideea).

Strania poveste de iubire dintre James Joyce și fiica sa, Lucia – de ENRIQUE GONZÀLEZ (în pagina a 16-a)

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Profesorii de gălăgie

Într-un grațios **Menuet** de la pagina 24 a cărții sale de versuri, **Visul vine pe scara de servici(u)**, minunatul poet (cu plete și barbă, albe acum) Petre Stoica lansează această formidabilă sintagmă a vremurilor noastre. Profesori de gălăgie! Ei sînt adevărații „eroi ai timpurilor noastre", profesorii de gălăgie. De la ei ni se trag atitea și de la atitea se trag ei, demagogii, profesorii de gălăgie. Nimeni nu le-a cerut niciodată să spună ceva, dacă tăceau filozofi rămîneau, dar ei ne comunică ba una ba alta, încercînd să ne învăluie într-o manta străină, uriașă dar zadarnică de vorbe, dar ce zic eu vorbe, de zgomote. Într-o plasă enormă, numai bună de pescuit, încearcă să ne prindă profesorii de gălăgie. Și dacă luăm în serios acest veșmînt fluturat prin văzduh înspre noi, deasupra noastră, pe noi, atunci scopul lor este atins, vai celor ce-i cred pe profesorii de gălăgie! Trebuie să fim corpul cu ochii neimpăienieniți de prejudecăți și de mreje străine, care să spună lumii că împăratul e gol. Noi, adică, nu sîntem prinși în ceea ce era menit să ne prindă. Tot astfel să ne dăm seama că toate aceste emisiuni sonore, de aer necomprimat, neoprit nici o clipă în loc, ci în continuă, incontinentă emisiune, nu sînt mreje care să ne prindă, trebuie să ne dăm seama că altceva spun adevărații „pescari de oameni" despre care-i vorbește Christos viitorului apostol Petru.

Dar cine să împiedice disperarea, neputința noastră la vederea acestor semeni, pierduți în nesfîrșita gargariseală a vîntului! Probabil că profesorii de gălăgie au fost și ei, la origine, oameni disperați, neputincioși în fața realității, a lumii. Și au călcat, greșit, cu stîngul sau cu dreptul — totuna e cînd e să calci greșit. Nu există bandaj suficient de lung și de impermeabil pentru rana nesfîrșită și nesfîrșit emitătoare din trupurile și sufletele lor, pentru lipsa acută de pereți despărțitori între corpurile lor și pîntecul albastru-verzui căruia se dăruie neîncetat, dar fără să știe.

Toate acestea nu sînt, însă, decît extrapolări. Pentru că ne-am săturat de cuvinte și nu ne putem exprima nici satietatea decît tot cu ajutorul materiei pe care nu mai suferim s-o auzim în urechi (ba, chiar, să o vedem în ochi transcrisă), ceea ce nu ne dovedește decît încă o dată că sîntem ființe născute și aruncate în vîrtoarea tuturor cercurilor vicioase (mingiiate sau nu de vreo mînă, de vreo privire), ceea ce nu ne dovedește decît, încă o dată, că nu avem voie să-i judecăm pe semenii noștri nici măcar după ce ne-am judecat pe noi, inșine, uitîndu-ne chipul într-o oglindă ce unduiește (un-doi, un-doi), topită de-aceste arșite letale ale lui august și înghețată la loc, pe loc, de cuvintele profesorilor de gălăgie.

Dar iată **Menuet**-ul lui Petre Stoica, de la pagina 24 a cărții sale cu 31 de poeme, **Visul vine pe scara de servici(u)**, în care nu veți găsi nimic din cele de mai sus ori, cine știe, pe toate:

„Atiția doctori în drept atiția
profesori de gălăgie
atiția pantaloni călcați impecabil
cartea mea de vizită e-o petală de
iasomie".

A mea, dimpotrivă, o frunză uscată pe care s-o poată călca oricine-n picioare în trauma ce-ncepe chiar din luna lui august.

Nicolae Prelipceanu

Emilia Chirilă : Step Cadru

dictatura personala

Cenaclul 3,14 și o petrecere pe lumea cealaltă

Era ca un Iisus la început așa, mort, fost „golan" pașnic al Pieței Universității, apoi s-a desfigurat, era atît de slab, un corp rigid, înalt, cu barbă și unghii netăiate: pînă ce încet, încet, zîmbetul lui s-a transformat în rînjet pe canicula aia, îmi mărturisește Marie Lie, impresionată. „am fost mai șocată de această înmormîntare decît de zecile mele zile de arest politic de după **13—15 iulie 1990**"...

Știi, adaugă Mircea Dobrovicescu, autopsierul, cînd a venit, un bătrîn pensionar adus de acasă duminica, nemulțumit, i-a umplut pîntecele cu formol, cu o seringă oribilă, ce altceva să mai fi făcut: cît despre medicul legist... În fine, ar merita o înjurătură publică, dar lasă... medicul legist a venit cu salvarea după 24 de ore să constate faptul împlinit, întrebînd în dreapta și în stînga... Nu are rost să mai insist, după aceea am mers la Primăria sectorului 5 să obținem certificatul lui de deces, să-l putem îngropa, atîta zbucium... În vremea ce Cristian Șișman, atemporal, spălat, acoperit în pat, părea că doarme liniștit, numai el dormea „dormea somnul de veci", noi, prietenii și familia lui l-am vegheat, trei zile la rînd n-a închis nimeni nici un ochi, copiii lui încercănați ațipeau pe picioare și fiecare din noi, maturii, furam un minut de reverie, reverie în caren acresele de rîs, ironice, incomparabile, ale poetului ne trezeau la realitate... Cristian a urît, agasat în ultimii ani, înainte de orice, prostia! Altfel, însingurat, avea un simț metafizic supradezvoltat: și-a ars vreo douăzeci de volume în manuscris, cică, exagerat, neconsiderînd dicteul său automat desăvîrșit...

Tu nu ți-l amintești de la **cenaclul 3, 14?** Cristian Șișman a fost unul din membrii lui fondatori, continuă poetul Mircea Dobrovicescu: era prin 1972, la Casa aceea de cultură din „Mîntuleasa", l-ai uitat? La un moment dat Cristian a citit un poem cu „să faci pipi pe tezele Congresului", anume cînd venise în inspecție culturnicul de la „Informația Bucureștiului", Ion Butnaru, brav propovăduitor și azi al literaturii de doi bani, pro-Putere, cu părul schimbat, că îți e și silă, nimic nu s-a schimbat de fapt, după Revoluție venise atunci special să vadă ce era cu atelierul nostru de creație, să dea raportul...

„3, 14"... A fost odată! Ehe... Pe cînd eu, provincial, aveam 22 de ani și făceam boemă prin București: cum voi fi nimerit la acest cenaclu? Prin filieră studențească? Membru fondator fiind și eu la „3, 14" — „Pi", vezi bine! Ce vremuri...

Apropo de „3, 14"... Ce interesant: din atelierul acela literar „Pi", condus inițial de Corneliu Omescu, pe atunci un prozator fericit, au publicat, între timp, cărți de versuri, la edituri serioase de stat, pe lîngă Cristian Șișman sau „subsemnatul", și un Radu Stoenescu, iar cărți de proză Mihail Grămescu Gheorghe Neagu sau Doina Popa... Nume fără rezonanță în literatura generației lor? Numai bunul Dumnezeu știe dacă nu se va alege praful mîine și de numele pline de rezonanță din literatura română, ale „epocii de aur"... Sper, cu altă ocazie, să revin asupra acestui subiect, al **cenaclului „3, 14"**, anonim azi ca și ieri, ca și mîine, „cenaclu de suflet": de curiozitate însă, de ce nu...

Cristian Șișman a publicat un ciclu de versuri, așadar, în **Caietul debutanților — 1979** (Editura Albatros, 1981) și un volum, la aceeași editură, „Portret prin ușa deschisă" (1983, lector Gabriela Negreanu), bine primit de critica avizată bucureșteană, în general: „cîțiva porci îmi rîvneau libertatea / ei rîmau fragii din poiană / / o, bunele maniere / bunele intenții", scria el — bunul simț ținîndu-l proa departe de galeria gălăgioasă a celor ce se vor fi făcut unii pe alții „celebri", colegi... A murit nespovedit, dar ce păcate ar fi putut să-i ierte lui preotul?

Soția lui Cristian, Doina Șișman, sacrificată, a ținut să respecte profund devotată, și ultima dorință a poetului, aceea să fie înmormîntat în alb, în amintirea nunții lor romantice, făcînd împrumuturi disperate, gata să cheltuie și ultimul ban în acest sens: dar de unde să fi cumpărat un costum alb pe măsura lui? A tot căutat prin magazine pînă luni, 20 iulie 1992, la ora 17, cînd, în lipsă de altă soluție salvatoare (a doua zi trebuind să fie neapărat îngropat, canicula amplificînd procesul de descompunere), i-a comandat lui „Cristian al ei" la un croitor amabil, o tunică și un pantalon alb, la ora 2 din noapte fiind gata totul...

„Dumnezeu să-l odihnească" pe Cristian Șișman în noua sa petrecere pe „alilat tărîm": unde va continua, cu siguranță, să rescrie versuri de ale sale adevărate...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● OCTAVIAN PALER: „«Junii corupți» detestați de Eminescu veneau de la Paris cu moda occidentală. «Junii corupți» apăruți după al doilea război mondial, din blestemul Yaltei, au venit de la Moscova cu moda sovietică". „În ce-i privește, «junii corupți», între care nu pot să nu-l așez și pe Ion Iliescu, au preferat să nu umble în travesti. Ei au rămas prosovietici, credincioși unui cosmopolitism ideologic «neîntinat» de naționalismul lui Ceaușescu". *(România liberă)* ● „În județul Vrancea Ion Iliescu face propagandă comunistă". *(Zig Zag)* ● GEO GALETARU :... „dl. Iliescu nu este altceva decît tumoarea malignă care erodează, lent, sistematic și ireversibil, celulele unui organism social, a cărui «stare fiziologică» a încetat de mult să-l mai preocupe". *(Cotidianul)* ● LIVIU AVRAM, GEORGE SCUTARU: *„După Comemorarea de la Mărășești, la Focșani* Tinerii care au strigat «Jos Iliescu» au fost bătuți". *(Expres magazin)* ● „Nota zero la purtare". *(Adevărul)* ● ION ILIESCU: „M-am angajat în cursa pentru cea mai înaltă magistratură a statului, cu încrederea că pot fi util, în continuare, în anevoiosul proces de reconstrucție democratică a țării". (Din manifestul program, în *Libertatea)* ● ILEANA VULPESCU: „Lumea e sătulă de vorbe"... *(România Mare)* ● BARBU CIOCULESCU: „În versiunea sa, principalul merit al celor doi ani și șapte luni de președinție a fost păstrarea unității și integrității statului, în ceea ce dînsul numește momentele limită, interne și externe. Nu cunoaștem acele împrejurări care, în răstimpul numit, să fi amenințat integritatea României — în fapt n-avea cunoștință de nici un asemenea episod. Dl. Iliescu își arogă un merit exorbitant, într-o cauză inexistentă. Procedeul însuși nu-i aparține, ci preia ultima placă de patefon a precedentului președinte al republicii — aceea socialistă". *(Dreptatea)* ● PETRE MIHAI BĂCANU: „Ca și celălalt președinte, dl Iliescu a ordonat în septembrie'91: «Trageți!». *(România liberă)* ● IOAN BUDUCA :... „Ion Iliescu este obligat să se acopere de imunitate parlamentară, spre a încerca să evite aducerea sa în fața justiției atunci cînd vor avea loc «procesul teroriștilor» și reîncadrarea evenimentelor din 13-15 iunie 1990". „Cazul Honecker îi va fi fiind, însă prilej de cosmaruri. Unde să te mai ascunzi? La chinezi?" *(Cuvîntul)* ● „Frontul Democrat al Salvării Naționale este continuatorul idealurilor revoluției române", etc., etc. *(Mesagerul,* apendice al *Dimineții)* ● LIVIU VĂLENAȘ: „Apariția pe scena politică a FDSN-ului reprezintă o evoluție simptomatică pentru peisajul politic românesc. Asistăm la o clară regrupare a stîngii comuniste în scopul recuperării terenului pierdut imediat după 22 Decembrie 1989". *(Baricada)* ● ION CRIȘAN: „Au apărut primele liste falsificate. Autor: Anghel Popa — FDSN" *(Evenimentul zilei)* ● Dic: FDSN-ul amenință fățiș presa". *(Tinerama)* ● ION CRISTOIU: „F.D.S.N., un partid care a reușit s-adune tot ce are mai tulbure viața noastră politică, întrecut în aberații doar de Partidul România Mare".. *(Evenimentul zilei)* ● EUGEN URICARU: „Dl. amabsador Stoicescu a declarat, cînd a descins la Atena, că e primul ambasador anticomunist. Anticomunist, anticomunist, dar onorariul editurii comuniste i-a prins bine!". (Interviu, în *Expres magazin)* ● ANONIM: „Mitropolia Banatului a interzis slujbele de Sfîntă Maria ca să aducă pe toată lumea la Timișoara, în întîmpinarea regelui". *(Vremea)* ● „Se minte de dragul minciunii, se minte pentru zăpăcirea cu bună-știință a opiniei publice, se minte la comandă, la deșu'ă, la isterie". *(Politica)* ● PETRE BARBU: „Între două curse Senat-Strasbourg, Vasile Moiș își trage sufletul la un șprit cu un alt gălnar, Corneliu Vadim Tudor". *(Cuvîntul)* ● ION CRIȘAN: *La Satu Mare.* Partidul «România Mare» condus de un infractor. Președintele a fost condamnat pentru furt de porci". *(Evenimentul zilei)* ● EMANUEL VALERIU: „Eu nu m-am implicat în absolut nimic". (Interviu în *Expres magazin)* ● ION CRISTOIU: „Dacă iei în serios zbieretele lui Corneliu Vadim Tudor, ai putea crede că liderul P.R.M. e ținta atîtor atentate, încît se vede obligat să mănînce nu la restaurantul Select, cum știm cu toții, ci într-o tanchetă păzită. Și atunci, după ce, în prealabil ciorba a fost verificată cu detectorul de mine!" *(Evenimentul zilei)* ● RADU THEODORU: „Răbdarea noastră este de fier. Noi nu am ieșit și încă nu vom ieși în stradă, dar cînd vom ieși va fi jale, vom face curățenie totală". (În *Meridian,* citat după *România literară)* ● „Penisul lui Napoleon: falsă legendă sau glumă proastă?" *(Expres magazin)* ● LIVIU MIHAIU: „Telejurnalul lu'Roșiianu ca furnalu'lu'Jianu". *(Academia Cațavencu)* ● ANTOANETA DOHOTARIU: „Dl. Dumitrașcu își lasă poporul să se frigă". „Fără dl. Dumitrașcu, FDSN ar fi o gură fără salivă, un ficat fără pete". *(Dreptatea)* ● ILIE NEACȘU: „Nici un regim nu este democratic dacă nu este aprobat de Washington". *(Europa)* ● *Horoscop erotic.* Săgetătorul. Veți fi în formă. Săgeata dvs. e ca o sulă înfiptă, dar nu în coaste. Femeile din această zodie vor avea noroc la săgetat. După ce vînează prada, e bine s-o ducă acasă și s-o tranșeze în bucățele, oprind la congelator bucățica cu rușine. Prin congelare ea se va întări considerabil". *(Prostituția)* ● ILIE NEACȘU: „Deci, China va fi nevoită să suplinească și scăderea de formă — oare? — a Armatei Roșii?...". *(Europa)*

Petre Stoica

De-a mirarea

Trebuie să mărturisesc că două emisiuni TV mă încîntă pînă la deliciu. Una este închinată problemelor satului românesc iar alta oștirii române. Nu atît imaginile ci ceea ce aflu, cum s-ar spune, printre imagini, mă face să cred că amintitele emisiuni sînt supervizate dacă nu și comandate de undeva, de foarte de sus și foarte departe de noi, oamenii normali și de rînd.

În prima duminică după Sfînta Maria (cea mare) am văzut o emisiune agrară realizată la Curtici-Sînt-Ana de domnul Popescu. Domnul Popescu este opusul domnului Martiniuc în acest spațiu tele-factorial. Am mai văzut cîteva emisiuni ale domnului Popescu dar aceasta reprezintă un corolar sau un început de nou drum. Poate chiar o Cale Prezidențială. (Domnul Popescu n-ar accepta nicicum o Cale Regală, chiar dacă nu este vorba decît de o simplă aluzie literară).

Pe treptele unui conac construit pe la 1752 era întins un covor, erau expuse pite uriașe, coșuri pline, scaune rămase din vechiul mobilier, stil, totul de un kitsch desăvîrșit, reușind așa să atingă cotele Cîntării României faza pe țară. La mese domni ingineri, sociologi, buhalteri, zootehnicieni ori numai domni pur și simplu. În picioare, așezați în semicerc pe grupe de vîrstă și stare profesională, țărani. O scenă din Tolstoi sau Turgheniev văzută de Nichita Mihalkov registrul comico-tragic. Emisiunea era făcută cu un scop evident — să laude și să convingă de superioritatea muncii în colectiv față de aceea făcută după cum te taie capul. Cît privește forma de proprietate, nu mai încape fir de îndoială — cea colectivă e „mama bătăliilor"! Așa o fi, că nu mă pricep. Dar altceva pricep. Pricep cînd este vorba de „lucruri aranjate". „Cum vă merge, sînteți mulțumiți, aveți ce vă trebuie"? întreba domnul Popescu. Iar țăranii răspundeau că au „tăt ce le trăbuie" dar pentru asta ei trebuie să-i mulțumească „lu dom injiner Muscă" iar domnul Popescu le dădea peste mînă și le zicea „nu asta, munca dumneavoastră" iar țăranii „așe-i, da lu dom injiner Muscă că numa datorită lui" etc., etc. Dacă n-a mers cu munca, domnul Popescu de la Televiziune se duce drept la o femeie cam de vîrsta a treia, muncită, edentată, îmbrăcată în supraelastic, slabă și cu poftă de harță. Pofta îi venea că, se pare, nu trăise în viața ei prea multe clipe fericite cînd să fi ajuns la salamul de soia. Și din gură ce-mi grăia? Că e gata să facă și închisoare dar ea trebuie să spună adevărul. Adevărul adevărat pe care ea îl știe și nu-l mai poate ține ascuns. Așa că riscă. Își pune la bătaie libertatea pentru că nu-i este frică să spună ce are de gînd să spună. Și femeia a spus — „Să vie domnii aceia care au trăit în străinătate, Rațiu și Coposu și au avut de toate și să puie mîna pe sapă acia, la noi să vadă cum este, să vadă cît de greu se face pita!" A fost cu adevărat o probă de curaj să spui așa ceva la TVR! Curajul reporterului, domnul Popescu, a fost mare, normal, nu atît de mare ca al țărăncii, dar a fost. A riscat și el să fie vîrît în pușcărie necontrazicînd-o, a fost solidar cu vorbitoarea. Într-adevăr amîndoi riscă pușcăria — domnul Coposu nu a venit după 17 ani **din străinătate** ci **din temnițele României.** Diferența dintre cei doi prezumtivi vinovați de calomnie este că femeia, săraca, nu știa că nu știe, lar domnul Popescu știa că ea nu știe. Dacă TVR va merge pe această cale încă numai doi, trei pași vom afla chiar din gura noastră că „noi am tras în noi în jur de 22".

Ovidiu Petca

De la emisiunea dedicată oștirii am aflat ceva „îngrozitor", după cum se exprimau cei doi interlocutori, între care l-am recunoscut pe domnul Paul Anghel, deși amîndoi erau îmbrăcați în haine de culoare kaki. Am aflat că ne găsim într-un plin scenariu chinez vechi de circa... mă rog, la chinezi numărul anilor nu contează, anii trec ca apa.

Am înțeles că domnul Paul Anghel a ajuns la acest scenariu cu eforturi, l-a făcut public acum cîțiva ani iar acum îl comentează la TVR pentru că el ne este aplicat de către „cineva". Este foarte posibil ca spaima ce l-a cuprins pe domnul Paul Anghel să cuprindă și telespectatorii care urmăresc această emisiune, altfel de bun simț și profesională. Încerc să-i liniștesc, cît pot, intenția contează!, spunîndu-le — domnilor, în ceea ce-i privește pe români, acest scenariu s-a mai aplicat de cîteva zeci de ori, ultima dată din 1945 pînă în 1989. Este posibil ca ultima dată să devină penultima. Important este faptul că niciodată n-a putut fi dus pînă la capăt. Dar „chinezii" sînt perfizi și insistă. Chestia cu picătura chinezească... O supremă perfidie a unui astfel de scenariu se petrece atunci cînd unul din autori vine și ne spune „știți sînt unii care au un scenariu în care..." Interesant scenariu, nu? Eu aș zice să ne vedem de treabă. Prea mulți „pompieri" dau foc orașului pentru a fi siguri că nu se vor face reduceri la serviciul tulumbe.

Alegerile din septembrie ne-au băgat o spaimă în suflet. După cîte se spun în campania electorală toate, dar absolut toate partidele sînt în opoziție. Atunci cine este la putere? Sau măcar cine a fost la putere? Tot săracu domnu'... Păi să nu-ți pierzi cumpătul cînd toată lumea o șterge de sub povara puterii, acum la greu? Sau mai bine spus, acum cînd corabia puterii stă să se scufunde, după legile marinărești (și ale puterii) echipajul se salvează iar comandantul se duce în adînc salutînd pe punte. Nici o aluzie la Ziua Marinei.

Eugen Uricaru

Dublul proiect al cîmpului de bătaie (II)

Modelul critic, cu formulări ferme și complete la care m-am referit în prima parte a acestui eseu, s-a manifestat la noi într-o conexiune vizibilă cu altul, pertinent în demonstrație însă ocolitor în judecăți. Deși Perpessicius ne-a impus prin gustul său tenace și măsurat, îi datorăm exprimări în termeni eufemistici. Probabil că spiritul de manevrare subtilă corespunde nevoii de a impune caracterul pozitiv al ansamblului. Acestui imperativ i se raliază și Tudor Vianu, dintr-o convingere care pare proprie culturilor de acuratețe, a atitudinilor generale asupra celor de ierarhizare și contestare.

Cu Tudor Vianu, ca știință a dozajului, verificărilor și cumpănirii am impresia că se realizează o fuziune a celor două tipuri de diagnoză. Și cred că este cea mai fericită prin convergența datelor chiar și atunci cînd învățatul sugerează mai mult decît simple **deschideri** în materia excesiv de disproporționată a reacțiilor de întîmpinare.

Nu este nepotrivit să amintim cît îi datorăm lui Vianu pentru dreapta judecare a lui Macedonski. Epigrama nefericită la adresa lui Eminescu l-a expediat pe autorul „Nopții de decembrie" în purgatoriu. Dezaprobarea acelei greșeli nu ar fi trebuit să ducă la negarea lui Macedonski ca îndrăzneț deschizător de drumuri în simbolism sau ar fi impus unele rectificări înainte să-i fie compromisă pentru posteritate dimensiunea artistică, efortul îndrăzneț, măiestria luminoasă.

Lupta cu prejudecățile, deschisă de Tudor Vianu la un nivel salutar a continuat-o tot el în alte două teritorii. În cel odobescian și haşdeian. La Odobescu a înlăturat, în ediția sa, calificarea falsă, restrictivă de scriitor aristocrat care în parte l-ar plasa printre spiritele conservatoare, deformate de rang și avere; la Hasdeu, în amplul studiu pe care i l-a consacrat, dezvoltă ideea că opera deține rezerve grație cărora se înscrie prin erudiție și respirație, dincolo de național, în acordurile tradiției cu universalul. Și că nu datorează ceva unui pretins misticism național.

Ne dăm seama că lupta aceasta nu era cîștigată dinainte, însă, efectiv, nu ne lasă indiferenți demonstrațiile prin care Vianu simte afinități cu **noutatea** (perimetrul inițial de restrînsă audiență dar grație căruia culturile, inclusiv cea românească, ies în larg). A dovedit-o în eseul despre Ion Barbu, în comentariile entuziaste rezervate lui Tudor Arghezi, sau inițiativei expresioniste, în consecvența cu care a stimulat începuturile lui Liviu Rebreanu și a salutat resursele ieșite din comun ale lui Camil Petrescu, naratorul și dramaturgul.

Ne-am oprit la atari aspecte fiindcă ele au presupus, la momentul respectiv, o înfruntare cu un climat precar, viciat de damnare, întinat de mimetisme.

Tudor Vianu s-a lovit încă din timpul studiilor sale germane cu șovinismul, cu necinstea drapată în faldurile naționalismului rudimentar. Revenit în țară a trebuit să înregistreze și la noi mișcări, doctrinari ai discordiei și discriminării. Faptul că a găsit în sine tăria să aparțină unei culturi **implicit** polemice față cu disprețul proferat la adresa valorilor îl onorează și ne întărește în credința că acesta e singurul drum valabil și astăzi. Nu alungînd din literatură înțelesurile umaniste și nuanțările suficient martirizate se va obține acea exaltare, sursă finală a intoleranței, resentimentului, plăcerii de a persecuta.

Astfel, natura non-polemică a lui Vianu dă seama despre o atitudine de principiu. Probabil că s-ar fi pus la adăpost lăsîndu-i pe un Nae Ionescu, Radu Gyr sau D. Caracostea (în anii tentativei lor fascizante). Nu cred că i-a trecut prin cap să o facă. Mai mult, dețin un fragment de ciornă dintr-o scrisoare adresată lui Al. Rosetti în care, părăsind spațiul familiar al chemării exegetice, descifrează coordonatele poeziei lui Radu Gyr în „înșelăciune și dibăcie exterioară adevăratei mărinimii", iar la D. Caracostea regretă că rodnicul observator al modelării stilistice se pierde în inhibante transferuri filistine de la emotiv la ocult.

Refugiul (cum l-a numit el însuși în anii 1939-1940) în „Arta prozatorilor români" denotă că Vianu sesiza **rațiunea construcției** ca prevalînd asupra apocalipsei, vindictei, sălbăticiei. Această carte de căpătîi începe și sfîrșește ca o revelație. Una dictată de lupta cu mistificările, din dorința expresă a priveliștilor limpezi, inspirate de tabloul amplu al strategiei ce izbîndește, uneori, tîrziu, dar izbîndește fiindcă se detașează de nonvaloare, de opțiuni funeste, de rinocerizare.

Cînd vom scrie istoria necesară a răului făcut acestui neam de extremismele de toate coloraturile, extremismul de dreapta va trebui taxat cu un cuvînt ce îi aparține lui Tudor Vianu. Este extremismul izolării. Or, ceasul de eroare al lui Mircea Eliade sau Constantin Noica, de care singuri s-au dezis mai tîrziu dovedește că Vianu a avut dreptate.

Marea notorietate nu se dobîndește prin crize de sterilitate sau de negare a puterilor rațiunii, prin coruperea tinerilor în numele unei ideologii falimentare.

Cînd ni se spune că la Tudor Vianu sînt destule poziții datate și atitudini reversibile, înclin să zîmbesc. Nu ele mă alarmează. Tragedie ar fi fost dacă învățatul amorțea într-o stare de spirit întîrziată de circumstanță într-un teritoriu degradat, debilitat de lașitate, bestialitate, gravă fascinație a amoralității.

Acestor tare Vianu le-a opus din intimă convingere o terapie a gîndirii calme, curățite de urît, cultivată franc după un program sistematic, necchivoc, precizat cu fermitate.

Henri Zalis

Emilia Chirilă

Hei, iubitori de turbo...

(proiecte de reîntoarcere... la sacru)

1. CUM M-A SALVAT LEFTER DE POEZIE. „Începe cursa. Turbo trece în frunte. Turbo cîştigă" ! **(Tabros Impex).** Se poate spune că **Ion Bogdan Lefter** este asemenea unei maşinuţe teleghidate, care cîştigă mereu. Şi merită să cîştige. M-am bucurat cînd am aflat că e director la „Litera" şi, mărturisesc, în biroul său de la editură m-a primit excelent. Cînd i-am citit numele pe un afiş, am aflat cu plăcută surprindere că e membru în colegiul onorific (sau cam aşa ceva) al Teatrului Mic... Dar astea-s, deja, lucruri vechi ! Azi, Ion Bogdan Lefter (care, în tinereţe, mă sfătuia să nu-mi mai folosesc toate cele trei nume pentru semnătura literară) este un strălucit şi habotnic asistent (al doilea epitet este, orice s-ar crede, unul laudativ) la Filologie şi mai este între liderii revistei „Contrapunct". Mai este Ion Bogdan Lefter şi un strălucit eseist, cu veleităţi de istoric literar. (Tocmai i-am citit prefaţa la opul cajvanian al lui Luca Piţu şi mă simt nevoit să rectific : nu „veleităţi", ci abilităţi certe). Un prieten chiar îmi relata o butadă în acest sens: „Lefter vrea să trăiască mai mult decît noi toţi, ca să scrie el la urmă istoria literaturii !" Şi de ce nu ? Aparenta sa ariditate nu e decît faţa înşelătoare a unei rigori extreme. Exact ceea ce-i trebuie, mai mult şi mai mult, unui istoric literar care se respectă. Cînd m-a debutat, la o revistă studenţească minoră, Ion Bogdan Lefter n-a spus nimic despre mine, însă i-a amintit pe toţi colegii mei de generaţie şi facultate care ar fi putut deveni scriitori. Atît de tare m-a încurajat această prezentare gregară, încît m-am lăsat curînd de poezie. Astfel, Ion Bogdan Lefter m-a salvat şi vreau să-i mulţumesc public din acest colţ de pagină.

2. SCANDALUL PERLOCUŢIONAR. Magistrul piţulian din Cajvana noteazăcu amărăciune la sfîrşitul însem(i)nărilor sale : „Dactilograma trebuie să ia drumul tiparniţei. Un singur regret mă macină: că nu mi-am titulat insem(i)nările HO LOGOS SPERMATIKOS. Dar cîţi mai pricep elină în vremurile noastre de tranziţie spre necunoscut ? Cîţi ar fi putut gusta aluzia la anticul verb inseminator ?"

3. SENTIMENTUL ROMÂNESC AL MANIPULĂRII. Tot **Elpi Piţu** despre manevrele mediatice menite a cauţiona puterea neo- : „...a smulge o voce istalată în universal spre a o readuce la pripon... după Noica şi Eliade, sînt în curs de canonizare Ţuţea, Ionesco, Vintilă Horia, Eugenio Coşeriu, Cioran: sînt în curs de canonizare şi puşi să împingă la şareta totalitarismului liberal cu miroz de trandafiri. Răsar cercuri, cerculeţe şi fundaţii, în fundacele patriei ori pe la casele de cultură municipale, pentru ca, azi, să penetreze ca-n brînză spre ei marxiştii de ieri".

4. VIENA. La **Leonard Cohen** (care-i „sentenced to death by the blues"), lumea curge în ritmul lent, dar senzual şi insinuant, al unui vals **(Take this Waltz).** Interesant e că sugestia acestui **tantz** al lumii îi e dată de Viena, care continuă să rămînă capitala unui imperiu universal. Bun, şi după Viena ce (mai) facem ?

— „First we take Manhattan / And then we take Berlin"... Obsesii semite.

5. HAR. Pe prietenul meu **Cristian Popescu** l-a atins duhul sfinţeniei pe cînd se afla într-o berărie. „Ce mană divină m-atinge, Doamne ?" — s-a-ntrebat, în timp ce vedea cum, în halbe, liliacul înflorea a doua oară.

6. PE ARGEŞ ÎN JOS. Povestită de Radu (eu căutam un loc nou de pescuit) : „Ţăranul a trecut rîul cu ţiganca lui trupeşă, în costum de baie negru, dintr-o bucată. Erecţia ţăranului sta să spargă slipul uzat. «Ha, nepoate, sînt ciuperci pe aici ?"», întreabă ţăranul şi-i face cu ochiul, după care dispare cu marea sirenă de apă dulce în pădure. După zece (?) minute revin, el cu port-drapelul tot la verticală. Cînd vor să treacă înapoi, o consăteancă rea de gură care tocmai îşi spăla vaca prin părţile cele ruşinoase şi pline de balegă, îi apostrofează : «Bă, nu intraţi în rîu, **că sînteţi spurcaţi. Şi-mi deochiaţi vita !»"** De unde se vede că mizeria umană de din hormonii neastîmpăraţi naşte superstiţii în popor şi azi. (Aceiaşi băştinaşi din Bolintin-Vale discutau mai 'nainte despre un schimb de casete video : „Am una de groază, nemaipomenită !").

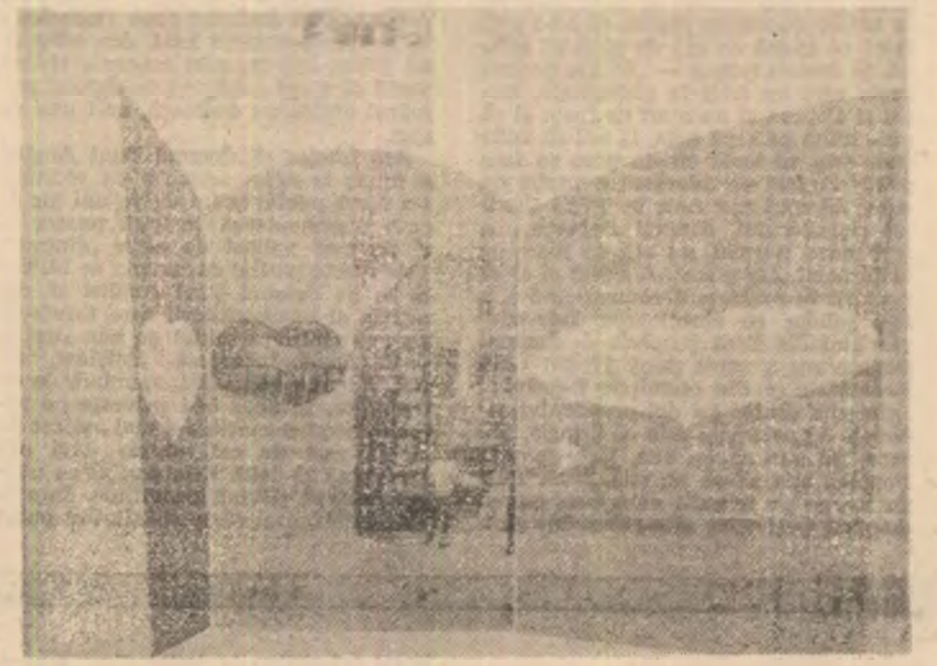

Ovidiu Petca : Ferestre

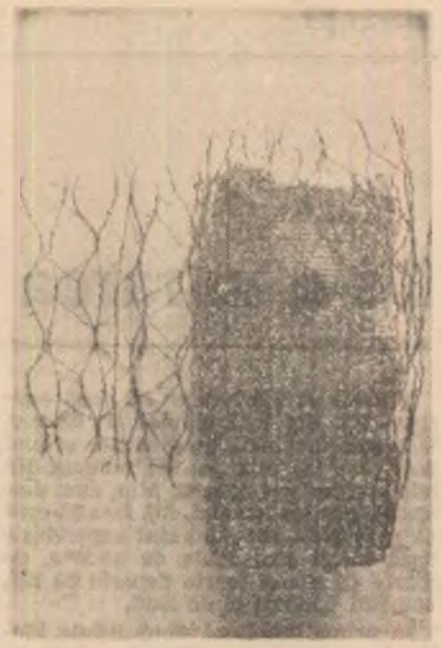

Emilia Chirilă : Compoziţie

7. NUMINOSUL. Înainte de a-l citi pe **Rudolf Otto** în traducerea lui Ioan Milea, încerc să-mi dezordonez puţin gîndurile şi să mă gîndesc, tot pe fundalul sonor al unor cîntări de Leonard Cohen **(Sisters of Mercy, Famous Blue Raincoat, Bird on the Wire** ş.a.), ce este sacrul. De fapt, de unde se poate ajunge la sacralitate ? Cum azi începe băşcălia fotbalistică naţională, oare un înger blond precum Ilie Dumitrescu ar putea accede la sacru ? Oare, în Valahia caragialeană, sacrul e ceva ce aboreşte oglinda unui frizer sau, dimpotrivă, cristalul de pe biroul unui mason ? Dacă sacrul e ironic ? Dacă inedita noastră categorie estetică, **mişto**-ul, tinde asimptotic la sacru, negîndu-l, persiflîndu-l, zgîndărindu-l ? După cum vedeţi, nu mă pot gîndi la nimic serios, aşa că încheie aici, înainte — nu-i aşa ? — de a trece la serioasa lectură din tălmăcitul **Das Heilige.**

Dan-Silviu Boerescu

Etceteriade

Sufixul — **iadă** e la modă în limbajul publicistic contemporan. Numeroasele derivate formate cu ajutorul lui de la cele mai diverse cuvinte-bază sînt de obicei creaţii spontane şi efemere; un caz aparte îl constituie **mineriadă:** exprimînd succint (şi cu o anume ironie) ceea ce ar fi trebuit descris prin perifrază (— cel puţin, incomplet, ca „venire a minerilor la Bucureşti"), cuvîntul a fost fixat prin „renumele" şi repetarea evenimentului (s-a vorbit de „prima mineriadă", de a doua, de a treia etc.). Sensul cuvintelor formate cu — **iadă** e în general dependent de context — mai precis de ceea ce se ştie şi se spune despre obiectul denumit de baza lui de derivare la un moment dat: **mineriadă** nu poate fi definit exclusiv pe baza sensului de dicţionar al cuvîntului **miner.**

Vechimea în limbă a sufixului nu e prea mare. Într-un articol din 1960, Luiza Seche îi urmărea posibilele surse şi răspîndirea, făcînd presupuneri asupra şanselor sale de supravieţuire şi chiar de extindere. Autoarea considera că au existat două modele principale pentru derivatele în — **iadă:** cel al numelor de epopei **(Iliadă, Henriadă)** şi cel al denumirilor de competiţii sportive **(Olimpiadă, Spartachiadă** etc.) la momentul respectiv, doar cel de-al doilea model părea productiv. În cazul numelor de epopei, au existat formaţii româneşti mai vechi — în primul rînd **Ţiganiada,** dar şi alte titluri de proiecte epice (de exemplu **Negriada);** oricum, titlul operei lui Bulai Deleanu, foarte cunoscut şi cu o notă parodică evidentă, poate să joace un rol important în răspîndirea actuală a sufixului. În cazul său, de altfel, se poate recunoaşte utilizarea sufixului — **adă,** cu corespondent în mai multe limbi, adăugat unei teme care se sfîrşeşte în **-i (ţigani)** ; falsul decupaj va izola şi va generaliza mai tîrziu în română forma **-iadă.** În orice caz modelul funcţiona în 1960, neironic, cînd se imagina o **Leniniadă.**

Cuvintele oferite ca exemplu de L. Seche — **robinsoniadă** şi (după Iorgu Iordan) **potemkiniadă şi donquijotiadă** — dovedesc în mare măsură confuzia formelor **-adă** şi **-iadă:** primul e înregistrat de DEX ca împrumut, în forma **robinsonadă,** cel de-al doilea circulă şi într-o variantă în **-adă,** fără **-i.**

Termenii sportivi formaţi de la nume de cluburi, instituţii etc. după modelul **Olimpiadă** erau în 1960 foarte mulţi: **balcaniadă, spartachiadă** (împrumut din rusă), **dinamoviadă, universiadă, ceferiadă, alpiniadă** şi chiar **academiadă** — „competiţie sportivă la care participă sportivi din cadrul Academiei R.P.R." Sufixul pare a fi fost în limbajul sportiv o modă (estică), bine dezvoltată pe teren românesc. Dovadă şi **Daciada,** cuvînt apărut ceva mai tîrziu şi pe care Suplimentul la DEX din 1988 îl înregistrează. Pentru română e semnificativă chiar preferinţa pentru denumirea celebrei competiţii internaţionale cu termenul în **-iadă — Olimpiadă** — şi nu cu perifraza „Jocurile Olimpice" — curentă în alte limbi, în care sensul principal sau chiar sensul unic al împrumutului din greacă **(Olympiade, Olympiad** etc.) e cel de „perioadă de patru ani între jocurile olimpice antice". Într-o enciclopedie germană din 1972 (**Meyers Neues Lexicon,** Leipzig), de exemplu, termenul **Olympiade** e rezervat concursurilor şcolare nesportive (de matematică, fizică etc.).

Ovidiu Petca

În română sînt deci mai multe puncte de sprijin pentru succesul actual al sufixului; reperele **Ţiganiadă** şi **Olimpiadă** pot fi folosite în interpretarea sensului său: deşi situaţiile la care se aplică sînt foarte diferite, derivatele actuale în **-iadă** evocă, în glumă, mai mult modelul epopeic, dar uneori şi pe cel al competiţiei sportive, în ceea ce s-ar putea descrie ca „agitaţie în jurul... sau creată de...". Derivatele pornesc de la nume proprii de persoană — **Gorbacioviada** („Timpul", nr. 17, 1991, 1) **Iorgovaniada** („Opinia studenţească", nr 16, 1992, 12), „penibila «romaniadă»" („Alianţa Civică", nr. 3, 1991, 5), de la nume de localităţi — **„Berevoiada** neghiobilor" („Caţavencu internaţional", nr. 20, 1991, 4) sau de partide — „întreaga **feseniadă** ratată" („Alianţa Civică", nr. 2, 1991, 5); în toate aceste cazuri, modelul evocat este în chip evident cel al epopeii (comice). Substantivele comune folosite ca bază a derivării denumesc cel mai adesea persoane care au rol de agenţi în declanşarea sau desfăşurarea unor evenimente: **procesomaniadă** (citat de Mioara Avram în **Probleme ale exprimării corecte,** p. 241), **piromaniadă** („Phoenix", nr. 10, 1991, 4), **mineriadă** (cu numeroase atestări), **scutieriadă** („Orizont", nr. 41, 1991, 2), **mitocaniadă** („Timpul" nr. 17, 1991, 3). Mai rar pot da numele fenomenului cei care îi sînt „pacienţi": **şobolaniadă** („Meridian", nr.8, 1992, 3) e numită acţiunea de deratizare, lupta împotriva şobolanilor. Alteori, se porneşte de la obiectul, scopul sau chiar mijlocul de realizare a acţiunii: „impresia de **ciolaniadă** pe care o lasă această luptă" („Opinia studenţească", nr. 8, 1992, 3); **zvoniada** („Contrapunct", nr. 32, 1991, 2). Că moda e percepută ca atare o dovedeşte un citat în care tiparul de derivare e aplicat în serie, sfîrşind cu o fantezie lingvistică produsă prin analogie: **„mineriade, scutieriade, etceteriade"** („Orizont", nr. 41, 1991, 2).

Rodica Zafiu

Mai sus de istorie

Vintilă Horia, MAI SUS DE MIAZĂNOAPTE, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1992

Scris la Villalba în limba română şi destinat „Editurii Cartea Românească", unde scriitorul a debutat la mijlocul anilor '30, **Mai sus de miazănoapte** este probabil cea din urmă carte a lui Vintilă Horia (31 decembrie 1915, Segarcea — 4 aprilie 1992, Madrid). Ea are, de aceea, o vădită semnificaţie testamentară, ca de altfel şi povestea de la care a pornit.

În XXVII de scurte capitole, **Mai sus de miazănoapte** pleacă de la pretextul ultimelor ore din viaţa domnitorului Ştefan cel Mare al Moldovei, pentru a ajunge la tîlcul secret al unei istorii în care sînt prinşi cei mai mulţi dintre eroii romanului şi care nu mai este legat nici de timpul imediat şi nici de un personaj anumit. Pe rînd, Ştefan cel Mare, Duma (tovarăş de arme şi văr al domnitorului), apoi medicul veneţian Matteo Muriano şi Maria de Hirlău, mama lui Petru Rareş, recapitulează trecerea lor prin lume, cu întîmplări şi detalii foarte deosebite pentru fiecare în parte, dar cu o semnificaţie la care participă toţi.

Avem de a face, în fond, cu aceeaşi temă pe care am mai întîlnit-o şi în **Dumnezeu s-a născut în exil**: superficialitatea oricăror ierarhii care se întemeiază numai pe aparenţe şi, adesea, superioritatea ceea ce este **marginal**, în raport cu **centrul** tuturor clasamentelor tradiţionale. După o viaţă petrecută în preajma lui Ştefan cel Mare, medicul Matteo Muriano ajunge să se „desmeticească" şi să priceapă (ca şi Ovidiu la Tomis) „ce se întîmplă pe aceste ţinuturi de hotar". „Cred că toţi apusenii, rînd pe rînd (spune el), ar trebui să vină aici şi să petreacă un timp, ca să vadă cum arată lumea, de la margine spre centru şi nu invers. Moldova e ca un proces iniţiatic, fără de care nici o **aproximatio veritas** nu e posibilă. Ţara asta ar trebui transformată de umanişti în autocunoaştere".

La capătul unei lungi experienţe (pe care o numeşte la un moment dat **metamorfoză**), drumul la Moldova echivalează pentru medicul veneţian (plecat din Italia Academiei platoniciene, unde i-a cunoscut pe Marsilio Ficino şi pe Angelo Poliziano) cu o adevărată înviere. Pentru Ştefan cel Mare în schimb, întreaga Moldovă se află, tot timpul, în aşteptarea învierii, ca Isus Christos răstignit pe cruce: „Un Christos bătut în cuie, cu braţele întinse de la Nistru pînă la Ceahlău, cu capul în pristolul de la Putna şi cu picioarele în apele tulburi ale Dunării, aşa îi apăruse atunci trupul Moldovei. Un Christos răstignit, în trupul căruia duşmani nevăzuţi, însă cu nume cunoscute, băteau piroane de fier negru, ruginit, sub pătrunderea cărora ţîşnea sîngele şi înroşea apele Bistriţei, ale Moldovei, ale Siretului, ale Prutului, ale Nistrului, ale Dunării, ale tuturor rîurilor, pîraielor şi venirilor de ape, şi chiar şi ale puţurilor, budaielor şi heleşteielor. Ţara de Sus, ca şi cea de Jos se făcuseră una cu sîngele şi cu trupul răstignit al Mîntuitorului de oameni".

Ceea ce realizează deci Vintilă Horia în romanul său numai în aparenţă istoric este un paralelism neaşteptat între **marginile** şi **centrul** civilizaţiei europene. Într-un secol în care turcii pătrund în Mediterana, observă prozatorul, ameninţînd creştinătatea Europei Centrale şi, nu mai puţin, echilibrul acesteia, din marginea de apus a continentului Cristofor Columb porneşte pentru a descoperi Lumea Nouă, iar în marginea de răsărit se pun la cale alte mari călătorii — cele la capătul cărora se ajunge la Dumnezu. Şi în timp ce Florenţa marelui Lorenzo filozofează în jurul noţiunii de **ingrijorare (aegritudo)**, pe care le-a lăsat-o italienilor Petrarca, din răsărit, un pelerin analfabet (celebrul „pelerin rus"), se îndreaptă, spre muntele Athos, vorbindu-le celor pe care îi întîlneşte despre rugăciunea continuă **(rugăciunea inimii)**, care este calea spre Dumnezeu. Prima formulă îi trage pe oameni **ad inferos**, cea de a doua îi pregăteşte pentru marea întîlnire a Judecăţii de Apoi. În felul acesta, din aparenţele romanului istoric se degajă încetul cu încetul un adevărat **roman mistic**, asistat nu atît de întîmplări sau de evenimente circumstanţiale, cît de scenarii arhetipale, de **sihastri, magi şi pelerini**. „Tot ce stă în lumina creştină (îi explică un personaj iniţiatic medicului Matteo Muriano) se poate numi filocalie, tot ce se alcătuieşte dedesubt, împotriva ei şi în numele răului distrugător de oameni şi mai ales distrugător al legăturii dintre ei şi Dumnezeu, se poate numi mizocalie; iubire de frumos, pe de o parte, şi ura frumosului, pe de alta, frumosul nefiind, în acest context, decît partea cea mai vizibilă a binelui, arta, care vine de la **arety** şi înseamnă virtute".

Faţă de romanul istoric realist, care lucrează cu fapte şi cu informaţii verificabile în arhivele oficiale, sau faţă de romanul istoric romanţios, în care pe un fundal aproximativ exact din punct de vedere documentar se desfăşoară cele mai spectaculoase acţiuni „de capă şi de spadă", romanul lui Vintilă Horia se interesează mai mult de partea ascunsă, mistică şi filosofică a istoriei. Raportat la Sadoveanu, el se apropie mai mult de varianta de roman istoric din **Creanga de aur**, decît de ipostaza din **Zodia Cancerului**, deşi nici acest ultim roman nu e lipsit de o adîncă filosofie a istoriei şi nici **Mai sus de miazănoapte** de unele episoade aventuroase (cu urmăriri prin subterane, iubiri fulgerătoare şi răpiri). Înainte de a ajunge Domn al Moldovei, Ştefan întreprinde o călătorie iniţiatică în insula Leuke, din dreptul gurilor Dunării, la ceas de cumpănă el se sfătuieşte cu sihastrul Daniil sau cu eroii legendari din inima muntelui Omu, iar cînd domnitorul moare, o ceată de îngeri (lebede albe) spală cu aripile fereastra celăţii de scaun de la Suceava, semn că sufletul nepieritor al omului a fost primit de Dumnezeu. Chiar bătăliile pe care le poartă Ştefan sînt mai mult mitice decît istorice, adică asistate şi adesea conduse de cei de sus.

Subordonat semnificaţiei generale (o semnificaţie **mistică**) e şi tabloul pitoresc al Italiei renascentiste (cu cîteva momente extrem de vii în romanul lui Vintilă Horia), în aşa fel încît viziunea detaliată şi adesea anecdotică a unui Jakob Burckhardt să poată fi reinterpretată într-un registru arhetipal. Cheia acestei lecturi e dată nu numai de sensul ascuns al iniţierii prin care trece Matteo Muriano, dar şi de călugărul franciscan Fra Egidio, pe care medicul veneţian îl întîlneşte în apropierea Vienei: „Ne aflăm strînşi între două puteri, spunea, în timp ce grăbeam pe apele turburi de ploi, una e cea oficială, apărătoare a credinţei şi a legii, Roma, Viena, Biserica şi imperiul, alta ascunsă şi învingătoare, ieşită din fundurile cele mai vechi ale înţelepciunii păgîne, alhimia ermetică, ştiinţa ocultă, Quabala, academiile neoplatonice, Marsilio Ficino traducînd Corpus Hermeticum al lui Hermes Trismegistul, metoda linguistică a lui Pico della Mirandola destinată a atinge adîncurile ultime ale misterului. Arcanum. [...] Din fericire Pico a fost scos din iluziile clasice de Fra Girolamo Savonarola, însă toţi ceilalţi au pus mîna pe putere chiar şi acolo unde, în văzul lumii, puterea aparţine încă ortodoxiei religioase şi politice. În spatele Papei e alt papă, în spatele împăratului alt împărat. Cine ştie că cei vechi nu mai au putere iar cei aşa-numiţi noui nu au destulă putere şi nici nu o vor avea vreodată, stă la mijloc, în tenebrele ascunzătoare, păstrătoare de adevăr. Înainte de a se împlini cele şase secole care ne mai despart de sfîrşit, de termenul care ne-a fost dat pentru a trăi totul în om, se vor întîmpla căderi în şi mai rău, oamenii se vor ucide unii pe alţii în confuzia teribilă pe care o vor stabili între adevăr şi minciună, însă, pe dedesubt, pictorii de îngeri vor păstra neatinsă litera Evangheliilor. Pare ciudat ce-ţi spun. Totul se reduce la o simplă lectură. Isus pe cruce. Restul e literă moartă sau ucigătoare".

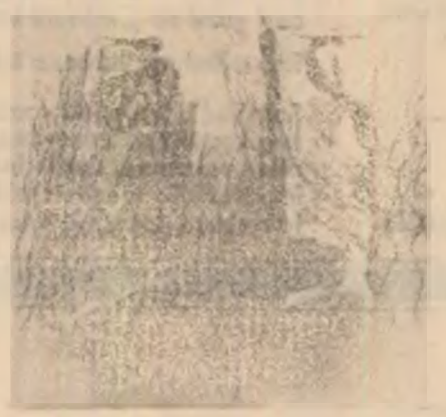

Emilia Chirică

În fine, chiar **erosul**, legat prin firea lucrurilor de realitatea vie a corpului, de simţuri şi de aventură e mai mult iniţiatic şi ideal, adică raportat la suflet şi la arhetipuri. Vărul domnitorului, Duma, caută peste tot un prototip al iubirii (Vidra, Viorica, Voichiţa), fără să-l poată regăsi, iar medicul veneţian rămîne şi el doar cu amintirea unui sărut, care însă a reuşit să transforme voluptatea carnală într-o adevărată transă vizionară, plasată într-un plan simbolic mai înalt: „De pe acea treaptă senzuală (povesteşte el) mă puteam apleca dintr-odată către o altă Romă. Nu intram într-un peisaj, nici în castelul lui Verde Împărat, ca în basmele Moldoveniloor, ci într-o sferă, un fel de soare la care mă puteam uita şi în care contemplai, fără pauză între vedenii, facerea lumii, cosmosul în mişcare, rotunjimea formelor celor dintîi, care palpitau ca nişte sîni agreabili de atins şi de văzut, ovalul perfect al constelaţiilor în orbitele lor înscrise pe albastru, trecerea timpului în toate ornicele şi ceasornicele din lume, paşii animalelor pe zăpadă în pădurile de iarnă ale unei Moldove fără sfîrşit, dar şi timpul nemişcat pus la păstrare într-o cramă fără fund, cerul zugrăvit cu îngeri şi arhangheli, crucea de pe Golgota stăpînind universul, nu-mi dădeam bine seama, pentru că luam parte cu toate simţurile la toate schimbările şi neclintirile viziunii, apoi pătrundeam într-o barcă pe un rîu care nu putea fi decît Nilul, cu piramide şi sfincşi pe o parte şi pe cealaltă a apelor, din rîu intram, pe dedesubtul unei piramide de pe mal, într-o peşteră boltită pe care apăreau picturi din care descifram fără nici un efort istoria lumii şi tot ce se întîmplase de la începuturile omului încoace, pe măsură ce o perdea venind dinspre răsărit acoperea şi întuneca totul...".

Într-o limbă perfectă, plină de cadenţe muzicale, de melancolie dar şi de patetism, Vintilă Horia ne-a dat prin **Mai sus de miazănoapte** unul dintre cele mai frumoase romane ale diasporei româneşti.

Florin Manolescu

---

solilocvii

Locuri comune sau despre legitimitatea absolută

Joi, 20 august 1992. Trebuie, musai, să scriu un articol deja peste măsură întîrziat. Aveam de gînd să repovestesc o vestită întîlnire dintre Chaplin şi Cocteau pe un pachebot în urmă cu foarte mulţi ani, ori mai exact despre cît de surprinzător diferită poate fi imaginea păstrată de retina a două unghiuri, două subiectivităţi, despre un acelaşi lucru, mai ales cînd acesta e impalpabil cum este orice contact omenesc. Sau, şi mai bine, o mică dar poate şi necesară discuţie despre presă şi felurile ei în general dar şi despre, de ce nu, spectaculosul EvZ în special, chiar cu riscul de a mă trezi „interpelat" amical. Că doar, mă gîndeam, n-o să scriu şi eu tot despre ceea ce, deja de cîţăva vreme poartă numele atrăgător de „incidentul de la Constanţa". Şi totuşi, uite că nu scap...

Am avantajul, întîmplător dar cert, de a fi aflat despre respectivul eveniment nu numai tîrziu ci şi, dacă vreţi, într-o ordine alandala, adică odată cu apariţia pe micul dreptunghi a dlui Mironov şi a filmuleţului cu pricina, ceea ce-mi asigură o şi mai mare lipsă de înflăcărare (partizant) decît îmi impun singur, de obicei. De aceea, poate, atunci şi în cele ce au urmat, mă vor fi scăpat alte lucruri dincît cele observate şi răsobservate. Să vorbim iată, despre „comunicatul preşedinţiei", a cărui intenţie de reţinută fermitate trădează repede o agasare, o iritare întru totul geamănă celei de pe peliculă, căci **tonul** celor vreo treizeci de rînduri este, fără dubii, unul teribil de neplăcut: cam la jumătatea drumului între chemare la ordine şi încercare de punere la punct. Şi totul culminînd cu acel pasaj (grotesc şi ridicol, căci altfel ar fi să-l credem înspăimîntător) în care e pusă la zid violenţa de limbaj, fără să fie vorba — atenţie — despre „România Mare", „Europa" şi cîte altele: **„Considerăm că este momentul** (interesantă formula introductivă nu-i aşa?) să se pună în discuţie violenţa de limbaj şi atitudinea provocatoare şi răuvoitoare a unor oameni ai presei care ignoră legile democraţiei". Probabil că democraţie înseamnă să tragi cu tancul, mitralierele şi agheul pe străzile Bucureştiului numai pentru ca unii să poată zice că „au stat sub gloanţe" (în maşini blindate). Şi tot democraţie sînt excursiile organizate ale minerilor. Iar „violenţa de limbaj" înseamnă a îndrăzni să vorbeşti despre asta.

Dincolo de tonul suficient de ultimativ, comunicatul trădează şi **dăstule** (vorba cîmpeanului) ba chiar aproape induioşătoare stîngăcii care, privite totuşi mai atent, se dovedesc a fi numai vechi reflexe comuniste. Pentru actualul nostru preşedinte e limpede că democraţia se reduce la un mecanism de votare menit să asigure legitimitatea. Ba chiar o **legitimitate absolută**, căci în numele ecrasantului (pardon, asta nu-i vorbă românească) procent obţinut în mai '90 insistă în ideea că, la o adică, un milion nu înseamnă decît o mînă de oameni. Vrînd-n vrînd, ideea (dacă idee o fi fiind) e „scăpată" din goana condeiului şi de recentul comunicat, încă de la început, asta ca să fie limpede cum e cu democraţia, cu legitimitatea, cu consensul, etc, etc: „Dincolo de cititorii pe care aceste ziare pot să-i reunească, **probabil în număr de cîteva sute de mii...**" Parafrazînd, citatul anterior, dincolo de faptul că n-am înţeles, în ruptul capului, exprimarea cu pricina (a se revedea pasajul integral), dar fiind vorba de singurele cotidiene care nu se zbat cu un tiraj sub 50 000 de ex, fragmentul trădează o de tot hazul şi probabil inconştientă încercare de **autoamăgire** cu privire la proporţiile şi impactul eşecului.

Punctul pe „i" îl pune însă cel de-al doilea moment de înduioşătoare naivitate populistă „...prezentînd interpelarea omenească şi în mod profund democratică a preşedintelui drept un act de agresiune împotriva gazetarului respectiv". Hai să nu ne legăm prea mult de sensuri, noduri de ambiguitate, etc., şi să admitem că pricem cum devine o „interpelare... democratică". Hai să nu insistăm nici pe senzaţia, cu totul dar extrem de puternică, că filmuleţul de la Constanţa ne aduce aminte de interpelările aproape tragice ale unui Nica Leon în fostul CPUN (cu rolurile, astăzi, bucucas inversate). Să nu insistăm nici asupra adjectivului „omenească", simplu artificiu electoral a cărui intenţionată confuzie poate fi uşor demontată: este, preşedintele unei ţări, o persoană obişnuită, care se poate lua la hartă, „omeneşte", cu aceia care-l contestă, ori trebuie să se supună rigorilor instituţiei? Însă cel de-al doilea adjectiv din acest fragment nu trebuie să treacă neobservat căci, crezîndu-l pe cuvînt şi pe preşedinte, şi pe Mironov, crezînd orbeşte şi în „realitatea incontestabilă" a probei video chiar aşa, cum se împacă totuşi afirmaţia din comunicat („interpelare... democratică") cu ceea ce am auzit cu toţii în chiar peliculă prezentată: „Cu ce autoritate morală mă contesti dumneata?!", întreba **excedat** actualul nostru preşedinte. Omeneşte. — vorba comunicatului — pot înţelege starea domnului Iliescu. Omeneşte. — vorba comunicatului — îmi este chiar milă (dar poţi vota pe cineva, pentru funcţia supremă în stat, din... milă?!? şi tot în paranteză fie spus, prostia consilierilor prezidenţiali a întrecut orice limită prin cuplarea momentului de „consens" cu un nevinovat „cetăţean turmentat" ca preambul la neînţelegerea de „opinii" cu unul care stă pe propriile picioare). Omeneşte, deci, pot înţelege, numai că problema este una de principiu: **cum poate un preşedinte să conteste dreptul cetăţenilor de a l contesta?!** Şi cine, la o adică, dacă ar fi să luăm în serios ridicola întrebare, cine ne validează, cine ne atestă, în ochii domniei-sale, insistent pretinsa autoritate morală pentru a pune întrebări şi a aştepta (de-a surda) răspunsuri? Numai aleşii poporului, nu-i aşa, odată aleşi se pot contesta, eventual, între ei, căci numai ei, odată aleşi, au necesara autoritate morală. Şi cum unii sînt mai aleşi decît ceilalţi aleşi (chestie de procente, ori de scaun, ori de ce ştie ce altceva)... Ceea ce, iată, ne aduce iarăşi de unde am plecat, adică la viziunea iliesciană despre legitimitatea absolută care, la limită, nu mai poate fi contestată (!?!)

În fine, — şi-aşa e destul — hai să luăm de bună versiunea prezidenţială: „o diversiune pusă la cale în mod deliberat" ni se spune în comunicat. Hai să zicem că... i-au făcut-o. Hai să admitem că e o „chestie montată" (atenţie, ecoul incidentului în electorat s-ar putea să fie exact invers ceului aşteptat de unii dintre noi). În fond, domnul Ion Iliescu tr buia să se aştepte, la o adică şi la o asemenea eventualitate. Iar constatarea — mărturisită public, într-un comunicat oficial — că preşedintele ţării a... căzut într-o cursă oricît de abil întinsă, este chiar cu mult mai întristătoare decît cealaltă variantă, căci atestă fără dubii **vulnerabilitatea** domniei-sale. Avem noi nevoie, tocmai acum, pentru amar de patru ani, de un preşedinte **atît de vulnerabil?** Filmuleţul lui Mironov, — prezentînd sau nu incidentul în întregul lui, n-are nici o importanţă — ne-a arătat un om obosit, agasat, nervos. Este, acesta omul de care avem nevoie?

Mie poate să-mi fie milă, dar nu pot nici să uit dimineaţa zilei de 24 decembrie 1989 cînd în fine lămurit, m-am strîns de pe drumuri şi, din uşă, n-am zis decît atît: „Sînt un idiot! Puteam să mor de zeci de ori, degeaba. Nu e decît un circ". În ceea ce mă priveşte, asta e „autoritatea morală" în virtutea căreia îl contest pe Ion Iliescu.

Mihail Oprea

barbu cioculescu

NAVIGÎND; NAVIGÎND

(fragmente)

Filele-şi pierd pielea cea veche, zilele solzii,
ca şopîrla noada, licornul, cornul — am desfăcut
dulapul scîndură cu scîndură, neavînd cheia,
însă nu eram înăuntru, încît cu degetul
m-am semnat în oglindă, pe partea spoită
a vremii ;
De ce n-aş unelti ? prin perete se vede în stradă
masa de premii, tejgheaua, spînzurătoarea,
dar din stradă nimic nu se vede :

S-a scufundat la timp în baia lui Arhimede.

Despre dulap multă vreme n-am ştiut încotro
mă va duce ; degetu-mi pipăia mileniul moale
ca labele elefanţilor trecînd peste leşuri
şi fructe,
scoţînd apa din ochiuri ascunse, pe un mic
continent presărat cu ţări rupte, şi în urechi
mi se întorceau vocabulele armatelor smulte
în lupte, se înapoiau din conducte, din
rădăcini sîsîind, zăngănind din frunze :

Minţi neiubite, inimi coclite, frunţi străpunse.

II.

Lumea se deschidea bucuroasă la lovitura
de tun,
havuzuri împroşcate de porumbei ocoleam,
mulţumit
de forma perfectă a pietrelor pe care îmi
întipăream tălpile — era ceasul vieţii şi
împreună cu mine rideau fîrtaţii
strîngînd în căpestre armăsarii spumoşi —
am vînturat în sus şi în jos ruinele
unui parc cu porţile la răsărit :

Tineri, frumoşi, obraznici — ne-am cam grăbit.
Să trecem dincolo, ziseră, e un Ocean,
apoi muntele fără tavan, pe urmă mai sînt
ţări lîngă ţări, spinări sigure, umeri
pe care să ne punem o clipă-ncălţarea :
şi-un aer tare, ce se-neacă-n izvoare,
sufletu-şi dă în suspine şi spume —
aici se termină zarea. Veşti, trimite-ne
veşti, vei rămîne tînăr, cu cea

Mai curată singurătate din lume.

VII.

Unii dorm în teugă, alţii la postul de veghe
pe cînd corabia trece de creasta planetei,
dar şi dulapul meu se învîrtea în jurul pămîntului
cu un vuiet mai gros decît navetele din
generaţia a doua, ba chiar în jurul lui
se-nvîrtea la fiecare bătaie a inimii
pe-un ax de humă din care sărea
făina de praf înmulţitoare de vreme

Am avut un dulap cu felinar şi cu steme.

Totuşi, ce supărător, dulapul are numai
uşa din faţă şi cînd pui piciorul afară
n-ai prag, n-ai scară, nu ştii dacă nu
nu cumva Marea Neagră te-nghite, rişti să
pici în genune şi nu-ţi mai găseşti carneţelele,
Ploaia te şterge de chip, lumea rămîne-n nisip
ca o urmă călcată de urme în zori —
odihneşte-te, n-a venit încă timpul

Şi deşi nu se face, mai încolo tot mori.

VIII.

Să ai o poartă dosnică prin care să ieşi
în grădina amurgului cu o stropitoare
culegînd din cuiburi, pipăind vergetura gutuilor,
adăstînd ora de scaldă a rîmelor —
să te-nfiripi, un izvoraş între cuburi
să-ţi susure şi să baţi din coate a sbor
presimţind tomna, să fii gata de ducă,
nori gravi să-ţi măsure anii

Rotunjindu-şi coroana întorcîndu-se-n nucă.

Scîrţîitul blănilor dă somnului spor — în dulap
se visează panorama oraşelor epurate — da, dom
nilor, voi sbura, desfăcîndu-mă-n cete, peste
imposibilele voastre limbi pe care nu
le vorbesc dar le uit întruna,
sub luna oceanică, deasupra podului —
oglindirea mea în ape va coborî
sub albia fluviului şi adînc acolo unde

Silenţios mapamondul îşi schimbă pielea.

XIV.

Nopţi ce nu sînt nopţi acoperă
zile ce nu sînt zile
sau poate numai file ale unei cărţi
căzută între dulap şi perete

în iarba deasă de praf şi
paingi, pe cînd în treacăt
purtătorul de chei
mai închide un lacăt

Cu care te-ncingi.
A fost o insulă secretă, a rămas o primărie,
peste oasele prietenilor mei se
aşterne ninsoarea cea timpurie,
o spulberă pămîntul prea îngheţat.
Am iubit, am înşelat, am sperat
iertînd ori de cîte ori altfel nu se putea
şi minte ţinînd orice se uită
prin geam, la răcoare.

Deci parcă te văd — şi mă doare.

XV.

Pentru că am un dulap cu cer
tificat înnoit la cîte patru zile.
În el stau în cap cum alţii într-o mie şi
una de vile se scufundă-n bazine sub
valuri albastre. Cînd mergi pe urechi
auzi pe trotuare dezastre mai vechi
convorbind cu dezastre ce de-abia
se-nfiripă.

În dialectul sîngelui — dacă vă place.

Zilele-şi înnoiesc pielea cea veche, filele clipa,
anii cîntă graţios din flaut, trecu
minutul morocănos, scînteile rugului
admirabil miros în aerul după ploaie,
blăni jerpelite am ars, scrumite de cetina tînără
şi ni-s mîinile negre de dulceaţa răşinii.
Dacă ne-am ars corabia am făcut bine,
oricum nu putea văluri în iarbă.

Vino să ascultăm muzică.

spectator

Traseu teatral bucureştean (III)

Un spectacol despre care n-am scris încă este „Şcoala ludică" de Ioan Groşan, pe scena Teatrului „Urmuz". Scriitura este un eseu scenic, cu straturi metaforice şi parabolice, avînd destule idei şi sensuri, asigurînd deschidere totală imaginaţiei regizorului şi actorilor, aceştia putînd să improvizeze fără frontiere, exacerbînd bucuria nestăvilitului stil **ludic.** Paradoxal, regizorul Mircea Marin şi actorii trupei „Urmuz" cad într-o nedorită inhibiţie, ambiţionînd cu tot dinadinsul să spună în specacol mai mult decît lasă textul şi subtextul dramatic să se înţeleagă. Astfel, „groşănismele" sînt... îngroşate ! Spectacolul păcătuieşte tocmai prin ilustrativism estetic şi sărăcie fantezistă, stilul parodic (recomandabil) îşi pierde suculenţa, jocul nu este ludic, realitatea devine lipitură a magiei, iar magia o lipitură a realităţii. Scenografa Luana Drăgoiescu foloseşte diferite elemente sugestive pe un fundal permanent, care este un... trening uriaş (din păcate, nepotenţate, neexploatate de regie). Încărcătura de sensuri multiple sufocă umorul, caricatura politică şi satira proletcultistă, realizate-n registru de pamflet, cu dinamism şi coloratură palide, suprimă replica aluzivă, transparentă, hazoasă, lăsînd cale liberă expresiei directe... Actorii nu sînt frenetici, n-au fervoare şi doza necesară de nebunie spirituală, n-au nonconformism estetic, nu sînt... ludici ! Nu joacă la temperaturi incandescente, cad în capcana artificiozităţii şi demonstrativismului (descriptivismului), lipsindu-le îndrăzneala descoperirii unor valenţe şi ipostaze surprinzătoare, inedite. Modurile expresive acoperă o largă arie teatrală în timp prin diversitatea lor, sînt intens reflexive şi insinuante, îngroşînd straturile ideatice şi semiotice ale textului pînă la redundanţă, pe care-l consideră criptic şi fac mult prea mult pentru a-l descifra şi a-l da „mură-n gură" publicului. Maria Comnoiu şi Maria Junghietu sînt, în general, în rol, reuşind unele tipuri caragialeşti, dar „umblă" prea brutal la efecte teatrale forţate, clovneresti. Ceilalţi actori, cînd folosesc o frînă, o estompare improvizaţiei de care se sperie, cînd obturează fluxul simplu, firesc şi cuminte, acea sobrietate a creaţiei teatrale directe şi sensibile.

La Naţional, face succes „Domnişoara Julia" de A. Strindberg. Melodramă psihologică naturalistă, care nu mai trezeşte astăzi nici un interes (în afara celui documentar). Amor dezlănţuit, ducînd la sinucidere, de frica prejudecăţilor puritaniste, de teama ruşinii pe care-o va arunca, aidoma unei anateme, opinia publică asupra păcătoasei. Autoculpabilizare excesivă. Răzbunare şi masochism. Erotism în vîlvătăi. Dezlănţuiri nevrotice, blazon pătat, eşuare... Parvenitism şi lichelism disimulate, iubire trucată, declanşînd avalanşa mîrşăviei.

Ştefan Iordănescu, printr-un decupaj regizoral inspirat şi actualizat, reuşeşte să construiască o reprezentaţie viabilă şi modernă, pe un text vetust, plin de praf. Normal, plăteşte tribut inconsecvenţelor stilistice, neputînd elimina total livrescul şi discursivitatea. Colorează pînă dincolo de limita verosimilului (intrînd în patologic), zbuciumul straniei Julia şi acentuează teatralitatea şi vizualitatea discursului scenic (altfel, curgînd cuminte şi-n tipare comune), prin scene marionetistice supradimensionate şi prin valuri ireale de dans sufocant al destinului, mai ales prin acei fantastici ochi cu barbă zdrenţuită de vreme ai opiniei publice puritaniste devoratoare, care o paralizează cu priviri oarbe, sticloase, pînă-n prag de demenţă, pe sărmana Julia. Decorul Krisztinei Nagy spune, prin semnul plastic, mai mult decît regia, determinîndu-i acesteia indecizii şi ieşiri din perimetrul unitar al viziunii estetice. Avînd specific nordic, scheletul de lemn al castelului, cu dependinţele şi încăperile servitorilor, sugerînd apropierea grajdurilor... decorul sufocă şi ucide visurile adolescentine, feciorelnice, romantice ale eroinei, zdrobind-o înainte de-a o face valetul Jean, prin violul acceptat de victimă exact în tulburătoarea noapte de Sînziene ! Sînt folosite-n scenografie, scenotehnică şi interpretare coduri teatrale alienante, coşmareşti, cu bîntuiri de fantome şi cu şerpuiri prin labirintul semiobscur al nobilei case. Julia pedepseşte pedepsindu-se, răzbunarea ei are ca suport **cunoaşterea** trăită plenar şi gestul, singurul demn, al sinuciderii. Plăteşte păcatul cel mai firesc cu viaţa...

În Julia, Maia Morgenstern, cu sensibilitatea-i tumultuoasă şi temperamentu-i neînfrînat, îşi joacă rolul şi se joacă cu el, mai ales cu partenerul şi publicul, între dogoritoare contopire şi interiorizare cu drama, asumată conştient şi instinctual şi între o ciudată (fatală) detaşare de tot ceea ce se întîmplă şi i se întîmplă ! Senzuală şi lucidă, afectivă şi raţională (în acelaşi timp), mereu la pîndă, alintată şi dură, sclavă şi stăpînă, îşi „goneşte" permanent şi imprevizibil personajul între foc incendiar şi psihologism culpabil. Dinamica scenică este infernală, accelerînd stările contrapunctice pînă la contopire (iubire abandonată, leneşlascivă şi, imediat, dogoritoare, blazare şi iertare secondate de ură şi agresiune, senzualitate năvalnică şi reticenţă cerebralistă, voinţa păcatului şi-a distrugerii, amestecată cu spaima ruşinii publice şi-a sfîrşitului tragic). Acţionează sub puterea unui groaznic blestem, copleşită de-o atmosferă magică distrugătoare. Jean, în interpretarea surprinzătoare a lui Mircea Rusu, este un valet răsturnat (faţă de modelul construit în piesă de Strindberg) sau bivalent, un fel de bădăran stilat, un prost-crescut sensibil şi aristocratic, un violent (şi violator) timid, un arivist abil şi candid, deci, o lichea... simpatică, reuşind, deseori, să se ridice la nivelul celest al partenerei. Kristin, iubita lui Jean (din aceeaşi pătură de servi), şi-a găsit în Cerasela Stan interpreta „trează" pînă şi-n somn (care ştie ce vrea, care înţelege totul şi nu iartă nimic, pentru a-şi atinge ţinta), strunită cînd trebuie, voit ştearsă cînd trebuie, fals credincioasă, cinstită şi complice (atît cu Julia, cît şi cu Jean), amplificînd intriga şi grăbind deznodămîntul... respectă legămîntul făcut împreună cu Jean de-a parveni şi-a fi fericiţi, orice s-ar întîmpla, doar ei doi !

Tot la Naţional, a ajuns la cel de-al 250-lea spectacol de mare succes, „Caligula" de Albert Camus, această celebră dramă despre tirania nebună, în care Ovidiu Iuliu Moldovan realizează o mare creaţie în rolul titular, întreaga reprezentaţie curgînd limpede stilistic, captivînd şi emoţionînd publicul, ajungînd la cota de altitudine estetică, unde, oricît ai căuta, nu poţi găsi nici o fisură. Merită felicitări, deopotrivă, regizorul Horea Popescu, decoratorul Paul Bortnovski şi costumierul Doina Levinţa, care au dat matrice stilstică inegalabilă spectacolului şi l-au proiectat pentru o viaţă scenică longevivă, ajutaţi şi de prestaţiile de înalt profesionalism (proprii primei scene a ţării) ale actorilor Silvia Popovici, Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, Claudiu Bleonţ, Constantin Dinulescu şi a întinsei distribuţii, care au clădit o operă teatrală de valoare mondială, probînd încă o dată că teatrul românesc este situat în vîrful virtuoz al piramidei histrionilor de pe întregul mapamond !

Vlad Andrei Orheianu

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

CAPITOLUL 6
Creştinii în faţa tribunalelor păgâne. Slăviţi-L pe Dumnezeu în trupurile voastre !

1 Dacă cineva dintre voi are o pără împotriva altuia, îndrăzneşte ei să se judece în faţa celor nedrepţi [45] şi nu în faţa celor sfinţi ?

2 Oare nu ştiţi că sfinţii vor judeca lumea [46] ? Şi dacă voi sunteţi judecătorii lumii, sunteţi voi nevrednici să judecaţi lucrurile cele mai neînsemnate ?

3 Nu ştiţi oare că noi vom judeca îngeri[47] ? Cu cât mai mult, lucruri din viaţa aceasta !

4 Care va să zică, dacă voi aveţi de judecat lucruri din viaţa aceasta, tocmai pe cei mai puţin preţuiţi în Biserică îi puneţi să vă judece !... [48]

5 O spun spre ruşinea voastră. Oare'ntre voi nu-i nici un om înţelept care să poată judeca între frate şi frate ?

6 Ci frate cu frate se judecă, şi aceasta în faţa necredincioşilor ?!...

7 Negreşit, însuşi faptul că aveţi judecăţi unii cu alţii este o înfrângere pentru voi. De ce nu sufeririţi mai degrabă nedreptatea ? de ce nu răbdaţi mai degrabă paguba ?

8 Dar voi înşivă faceţi nedreptate şi aduceţi pagubă ; şi aceasta, fraţilor !...

9 Nu ştiţi oare că nedrepţii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu ? Nu vă amăgiţi : Nici desfrânaţii, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici stricaţii de tot felul [49], nici sodomiţii,

10 nici hoţii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii sau hrăpitorii [50] nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu.

11 Şi aşa eraţi voi, unii. Dar v'aţi spălat, dar v'aţi sfinţit, dar v'aţi îndreptăţit întru numele Domnului Iisus Hristos şi întru Duhul Dumnezeului nostru.

12 Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate-mi sunt de folos. Toate-mi sunt îngăduite, dar eu nu voi fi stăpânit de ceva.

13 Bucatele sunt pentru pântece şi pântecele pentru bucate, dar Dumnezeu le va nimici — şi pe acesta ca şi pe acela. Trupul însă nu este pentru desfrânare, ci pentru Domnul, şi Domnul este pentru trup.

14 Iar Dumnezeu, Cel Ce L-a înviat pe Domnul, ne va învia şi pe noi prin puterea Sa.

15 Nu ştiţi oare că trupurile voastre sunt mădulare ale lui Hristos ? Voi lua deci mădularele lui Hristos ca să fac din ele mădularele unei desfrânate ? Să nu fie !

16 Sau nu ştiţi că cel ce se alipeşte de desfrânată este un trup cu ea ? **Că vor fi** — zice Scriptura **cei doi un trup.**

17 Iar cel ce se alipeşte de Domnul este un duh cu El.

18 Fugiţi de desfrânare ! Orice păcat pe care-l va face omul este în afară de trup ; dar cel ce se desfrânează păcătuieşte în trupul său.

19 Sau nu ştiţi că trupul vostru este templu [51] al Duhului Sfânt, Cel Ce este întru voi, Cel pe Care de la Dumnezeu Îl aveţi ? ; şi că voi nu sunteţi ai voştri ?:

20 căci cu preţ aţi fost cumpăraţi[52] ! Slăviţi-L dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu !

CAPITOLUL 7
Despre căsătorie, necăsătorie şi văduve.

1 Cât despre cele ce mi-aţi scris, bine este pentru om să nu se atingă de femeie.

2 Dar, din pricina desfrânării [53], fiecare să-şi aibă femeia sa şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei.

3 Bărbatul să-i dea femeii ceea ce-i datorează [54] ; de asemenea şi femeia, bărbatului.

4 Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul ; tot aşa nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia.

5 Să nu vă lipsiţi unul de altul decât prin bună înţelegere, pentru un timp, ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea ; şi apoi să fiţi din nou împreună, ca nu cumva Satana să vă ispitească prin neputinţa voastră de a vă stăpâni.

---

45 Atât judecătorii păgâni cât şi aceia dintre creştini care încă nu au calitatea morală de a împărţi dreptatea.
46 Părtaşi la prerogativele Dreptului Judecător, drepţii vor împărţi dreptatea (vezi şi Mt 19,28).
47 Îngerii căzuţi.
48 Ironie la adresa lipsei de criterii a Corintenilor în a-şi desemna pe propriii lor judecători. (Într'o seamă de manuscrise greceşti, întreaga frază e formulată ca întrebare.)
49 Pervertiţii sexuali sub orice formă, inclusiv homosexualii.
50 Atât tâlharii (care fură prin violenţă) cât şi rapacii (cei ce, aparent paşnic, îşi însuşesc pe nedrept bunul altuia).
51 Sanctuarul (vezi nota de la 3,16).
52 Cu preţul sângelui lui Hristos.
53 Din cauza ispitei spre desfrânare, care poate fi generată de [illegible].
54 Iubirea şi devoţiunea conjugală.

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

6 Şi aceasta o spun ca pogorământ [55], nu ca poruncă.

7 Fiindcă vrerea mea este ca toţi oamenii să fie ca mine. Dar fiecare îşi are de la Dumnezeu darul lui : unul aşa, iar altul într'alt fel.

8 Celor necăsătoriţi şi văduvelor le spun : Bine este pentru ei să rămână ca mine.

9 Dar dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească. Fiindcă mai bine este să se căsătorească decât să ardă.

10 Iar celor căsătoriţi le poruncesc — nu eu, ci Domnul : Femeia să nu se despartă de bărbat

11 — dar dacă se va despărţi, să rămână nemăritată sau să se împace cu bărbatul ei — ; şi nici bărbatul să nu-şi lase femeia.

12 Iar celorlalţi le grăiesc — eu, nu Domnul : Dacă un frate [56] are femeie necredincioasă [57] şi ea vrea să locuiască cu el, să nu se despartă de ea.

13 Şi femeia, dacă are bărbat necredincios şi el vrea să locuiască cu ea, să nu-şi lase bărbatul.

14 Fiindcă bărbatul necredincios se sfinţeşte [58] prin femeia credincioasă şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios. Fiindcă altfel copiii voştri ar fi necuraţi ; dar acum ei sunt sfinţi.

15 Dacă însă cel necredincios se desparte, să se despartă. În astfel de împrejurare, fratele sau sora nu sunt legaţi ; căci Dumnezeu ne-a chemat spre pace.

16 Fiindcă ce ştii tu, femeie, dacă-ţi vei mântui bărbatul ? sau ce ştii tu, bărbate, dacă-ţi vei mântui femeia ?

---

55 Concesie ; îngăduinţă faţă de condiţia umană. Pogorământul e practicat de ierarhia Bisericii Ortodoxe în cazuri excepţionale, prin derogare de la litera canoanelor.
56 Frate : membru al comunităţii creştine.
57 Care nu e de aceeaşi credinţă cu soţul (în speţă, necreştină).
58 Nu în sensul că devine sfânt, ci că participă la viaţa socială şi se adaptează bunelor moravuri ale creştinilor.

17 Atât numai : fiecare să-şi meargă drumul aşa cum i-a făcut parte Dumnezeu, aşa cum pe fiecare l-a chemat Dumnezeu. Şi aşa poruncesc eu în toate Bisericile.

18 A fost cineva chemat fiind tăiat împrejur ?: Să nu-şi ascundă semnele tăierii [59]. A fost cineva chemat fiind netăiat împrejur ?: Să nu se taie'mprejur.

19 Tăierea mprejur nu este nimic, şi netăierea'mprejur nimic nu este, ci paza poruncilor lui Dumnezeu.

20 Întru chemarea'n care-a fost chemat, într'aceea să rămână fiecare

21 A fost chemat fiind rob ?: N'avea grijă ; mai mult îţi foloseşte chiar dacă poţi ajunge liber [60].

22 Căci robul chemat al Domnului e dezrobit al Domnului. Tot aşa, şi cel chemat fiind liber este rob al lui Hristos.

23 Cu preţ aţi fost cumpăraţi !: Nu deveniţi robi ai oamenilor ! [61]

24 Fiecare, fraţilor, în starea'n care-a fost chemat, în aceea să rămână înaintea lui Dumnezeu.

25 Cât despre fecioare, nu am poruncă de la Domnul. Vă dau însă sfatul meu, ca unul care-am fost miluit de Domnul să fiu vrednic de crezare.

26 Socotesc dar că la trebuinţa de-acum [62] aceasta este bine, că adică bine este pentru fiecare să fie astfel :

27 Eşti legat de femeie ?: Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie ?: Nu căuta femeie.

28 Dacă totuşi te-ai însurat, n'ai păcătuit. Numai că unii ca aceştia vor avea suferinţă în trupul lor, şi eu aş vrea să vă cruţ.

29 Şi pe aceasta v'o spun, fraţilor : Că de-acum vremea se scurtează, aşa că şi aceia care au femei să fie ca şi cum n'ar avea :

30 şi cei ce plâng, ca şi cum n'ar plânge ; şi cei ce se bucură, ca şi cum nu s'ar bucura ; şi cei ce cumpără, ca şi cum n'ar fi stăpâni ;

31 şi cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s'ar folosi deplin ; căci chipul lumii acesteia trece.

32 Dar aş vrea ca voi să fiţi lipsiţi de grijă. Cel neînsurat se îngrijeşte de ale Domnului, cum să-i placă Domnului ;

33 dar cel însurat se îngrijeşte de ale lumii, cum să-i placă femeii,

34 şi iată-l împărţit [63]. Şi femeia nemăritată, şi fecioara se îngrijeşte de ale Domnului, ca să fie sfântă şi cu trupul şi cu duhul ; dar cea măritată se îngrijeşte de ale lumii, cum să-i placă bărbatului.

35 Şi aceasta spre folosul vostru o spun, nu ca să vă întind un laţ [64], ci spre buna rânduială şi spre alipirea, fără abatere, de Domnul.

36 Iar de crede cineva că pentru fata lui e o necinste dacă trece de floarea vârstei şi că trebuie s'o mărite, facă ce vrea ; nu păcătuieşte ; să se căsătorească.

37 Dar cel ce stă neclintit în inima sa şi nu e strâns de vreo nevoie şi stăpânire are peste voinţa lui şi aceasta a hotărît el în inima sa, să-şi ţină fata fecioară, bine va face.

38 Aşadar, cel ce-şi mărită fata, bine face ; dar cel ce n'o mărită, mai bine face [65].

39 Femeia este legată de lege câtă vreme îi trăieşte bărbatul ; dar dacă bărbatul ei va muri, liberă este să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul.

40 Dar, după părerea mea, e mai fericită dacă rămâne cum e. Şi cred că şi eu am Duhul lui Dumnezeu.

---

59 Printr'o anume operaţie chirurgicală, în referire la 1 Mac 1,17.
60 Chemarea la credinţă valorează mai mult decât libertatea în sine, fiind ea însăşi libertate (vezi versetul următor).
61 Cu preţul sângelui Său (vezi 6,20), Hristos ne-a cumpărat din robia păcatului omenesc şi ne-a trecut sub propria Sa stăpânire ; dar robia întru Hristos e suprema noastră libertate (vezi şi Ga 5,1).
62 Presiunea timpului ; conştiinţa că intervalul dintre cele două veniri ale lui Hristos se scurtează (vezi Rm 13,11 şi, mai jos, v. 29).
63 Împărţit între Dumnezeu şi căsnicie. În manuscrisele greceşti, versetul 34 e formulat în mai multe variante, folosite şi de numeroşi traducători români. Urmând ediţia critică cea mai nouă, redactarea de faţă e cea mai corectă şi mai limpede.
64 Figură de stil : nu spre a vă impune restricţii prin argumente meşteşugite.
65 Desigur, e vorba de societatea în care tatăl hotărăşte asupra destinului fiicei sale.

INTERVIU CU SCRIITORUL DAN C

Un român întors din SUA cre am intrat în Imperiul C

Nicolae Prelipceanu : **Cu o zi înainte de a pleca tu, îţi aminteşti probabil, în preajma Crăciunului din 1984 parcă, ne-am întîlnit şi-mi spuneai că nu vrei să rămii. Acolo unde plecai. Nu-mi venea să cred. De ce ai plecat ?**

Dan Cristea : Că nu voiam să rămîn în străinătate, fie aceasta şi lumea de vis a Americii, pare incredibil, dar e purul adevăr. În 1984 era foarte rău în România şi aveam să aflu că se putea şi mai rău. Totuşi, vîrsta, 42 de ani, profesiunea, sau mai bine zis lipsa de profesiune, firea nepractică, dragostea de călătorii mai ales imaginare, pentru că cele reale sfîrsesc prin a mă obosi, ataşamentul fată de părinţii mei — mama era un om bolnav pentru care, singurul copil fiind, reprezentam realmente un balon de oxigen — erau argumente extrem de puternice pentru a nu alege calea exilului. Exilul este, şi mai cu seamă era, prin caracterul de eternitate pe care păreau să-l aibă dictaturile comuniste o opţiune gravă. Cei care au luat-o, mai ales atunci, au făcut-o cu gîndul unei rupturi definitive. Probabil cu oarecare doză de naivitate, mi-am imaginat că voi pleca doar într-o călătorie. îmi voi aranja chestiunile personale şi mă voi reîntoarce cu soţia mea cetăţean american, pentru a ne stabili în România. A fost o iluzie, pentru că, la foarte scurt timp după ce-am ajuns în SUA, am constatat că eram dat afară literalmente din propria mea ţară. Că într-o scriere absurdă, călătoria scurtă s-a transformat într-un sejur de aproape opt ani, ceea ce, adesea, mi se pare greu de crezut. Că sunt un exilat, fără drum de întoarcere, am realizat-o mai tîrziu. În toamna lui '89, cînd se părea că în România nimic nu se mai poate schimba. Am fost atît de deprimat, încît luasem hotărîrea să şi uit că sunt român. După decembrie '89 am trăit însă practic cu sufletul în România.

N. Pr. : **Ce ai făcut, odată ajuns dincolo de cortina de fier ? Cum a fost viata ta în America ? Te-ai adaptat ?**

D. Cr. : După aproximativ un an şi ceva de acomodare, în care timp am fost şi membru al programului de scriitori din Iowa City, m-am dus la şcoală, adică la universitate. În toamna lui '86. M-au primit fără acte, doar pe bază de recomandări că sunt licenţiat al Universităţii din Bucureşti, recomandări de la Matei Călinescu, Dorin Tudoran, Marcel Pop Cornis. Ministerul învăţămîntului mi-a refuzat pînă şi această amabilitate, ca să nu mai vorbesc de o obligatie instituţională, pentru care şi plătisem, de altfel, o taxă. Fără ifose, dar şi fără complexe am devenit , aşadar, student, cu mulţi profesori de aceeaşi vîrstă cu sau chiar mai tineri decît mine. Nu am muncit nici la poştă, nici în altă parte, cum au circulat unele zvonuri, nu pentru că mi-ar fi fost ruşine sau că aş fi considerat că este sub demnitatea mea, dar pur şi simplu pentru că nu am avut drept de muncă, potrivit legislaţiei americane. Am fost doar student, iar în ultimii patru ani, ca doctorand, am fost şi profesor pentru alţi studenţi. Mi-a plăcut enorm, m-am adaptat obligaţiilor studenţeşti — cursuri, examene, lucrări, într-un cuvînt disciplină — mai uşor decît aş fi crezut, iar această existenţă m-a acaparat atît de mult încît a rezolvat, cred, alte probleme legate de adaptare. M-am simţit într-un mediu şi într-un univers al meu, la bibliotecă sau în clasă, printre cărţi sau în „campusul" universitar. În plus, ritmul de muncă student-profesor-autor, pe perioada în care mi-am scris teza de doctorat, a fost de multe ori galopant, dispensîndu-mă practic de gînduri ori ipoteze sterile. Într-un sens, a fost o cursă contra-timp. Cum cred că am lucrat bine, fireşte că sunt mulţumit de ceea ce am realizat. De altfel, un „PhD" în Statele Unite e considerat a fi o maximă împlinire intelectuală. Nu există, cum considera un universitar de-al nostru, un „doctorat" mai mare. Oricum, respectul faţă de acest titlu e acolo — şi sunt lesne de înţeles motivele de ce este astfel — cu mult mai mare decît este aici, unde academicianalfabetă şi alţi academicieni-bîrlădeni au aruncat un imens con de umbră asupra titulaturilor ştiinţifice şi intelectuale.

N. Pr. : **Te-ai gîndit, acum şase ani să zicem, că te vei putea întoarce vreodată în România ? De ce te-ai întors ?**

D. Cr. : Mulţi dintre cei care au emigrat sau au trăit în America şi-au exprimat — ai observat, desigur — recunoştinţa profundă pentru această ţară, campioană a democraţiei şi libertăţilor individuale. Nu sunt vorbe-n vînt, pentru că nu e puţin lucru ca o ţară să te primească aşa cum numai America o poate face, şi să te primească mai ales cînd ţie ţi-e rău. America este a doua mea ţară, aşa cum Iowa City e oraşul de care mă simt legat cel mai mult, după Bucureşti. Dar după evenimentele din decembrie '89 am băgat de seamă, iar alţii au observat chiar înaintea mea, că trăiam, cum am mai spus, cu gîndul mai mult în România. Am suferit că nu am fost atunci, aici. Nu sunt nici mai mult dar nici mai puţin patriot decît alţi români. M-am reîntors în ţară pentru că aici e locul meu, pentru că am crezut că aici ar fi mai multă nevoie de mine decît ar fi în altă parte pentru că sunt împotriva noilor structuri de guvernare, împotriva ilieştilor, bîrlădenilor, marţienilor, văcarilor şi altor ipochimeni la fel de mult, dacă nu chiar mai mult decît am fost împotriva fostei dictaturi. Dacă am lipsit doi ani de la istoria în formare a noii României, vreau să fiu prezent şi participant la schimbarea la faţă a ţării. M-am reîntors, apoi, pentru că am avut posibilitatea să o fac, cu alte cuvinte, neoptînd niciodată pentru emigrare, n-am luat nici acea decizie dureroasă a rupturii definitive. M-am reîntors şi pentru că, pe de altă parte, n-am avut grija şi responsabilitatea unei noi „dezmoşteniri" a familiei mele. În orice caz, dacă un prietene mi-ar cere în momentul de faţă, la două luni după revenirea în ţară, sfatul ce să facă, m-aş dovedi cu mult mai circumspect. Apelul pentru emigraţie să revină la sînul patriei-mum se dovedeşte pură demagogie, ca multe apeluri ale noilor guvernanţi. „Repatriaţii (urîtă denumire !) sunt lăsaţi să se descurce fiecare cum poate. Greutăţile se dovedesc adesea practic insurmontabile. Probabil că noua putere ştie foarte bine că nici unul din ei nu poate deveni un susţinător al acestei ia.

N. Pr. **Fiind acolo, departe, pe-o altă planetă, aveai ştiri despre cele ce se întîmplă aici ? Şi dacă da, cum ţi s-a părut confruntarea între ceea ce ştiai şi ceea ce ai văzut cînd ai venit prima dată după lunga ta absenţă, în vizită în 1990 ? Se potriveau cele două imagini ? Dar astăzi, încă doi ani mai tîrziu, cum ţi se pare în România ?**

D. Cr. : În scurta mea trecere prin Bucureşti, în mai 1990, am asistat la măreţia şi la agonia, forţată, a Pieţei Universităţii, după ştiutele alegeri din Duminica Orbului. Nu mai recunoscut Bucureştiul, mai sărac, mai murdar, mai prăfos şi mai desfigurat de cariile noilor construcţii neterminate decît mi-aş fi imaginat chiar în coşmaruri. Am plecat consternat de confuzia, deruta, suspiciunea şi duşmănia pe care puterea instalată după decembrie '89 izbutise să le sădească în mintea şi sufletul oamenilor. Astăzi, la doi ani şi ceva, mă reîntîlnesc cu aceleaşi construcţii lăsate în paragină cu acelaşi aspect agresiv al străzii, cu aceeaşi sărăcie, însă ceva mai lustruită de astă dată cu abţibilduri şi macarale turceşti. Cei care au bulversat alegerile în mai 1990 cu sloganul „noi nu ne vindem ţara" au reuşit mare „performanţă" de a o otomaniza. În multe locuri te simţi ca într-un paşalîc sau sangeac asiatic. Exportări prostituate la Istanbul sau în Cipru băieţi de prăvălie sau menajere la Atena, facem reclamă televizată, ca nici o altă ţară din lume, ţigărilor şi bău

Criticul literar Dan Cristea a fost, pînă în anul 1985, redactor la revista „Luceafărul". Străin de echipa care conducea revista, ca şi colegul său, Dorin Tudoran. Spre sfîrşitul lui 1984, pleacă într-o călătorie în Grecia, spre a o întîlni pe viitoarea sa soţie, căreia i se refuzase intrarea în România, pe la Porţile de Fier, în acelaşi an. S-a putut, deci, considera norocos. Preşedintele în exerciţiu, atunci, al Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, nu era străin de acest noroc. Din Grecia pleacă în S.U.A., cu gîndul, cum vom vedea mai jos, de a se întoarce peste un timp, împreună cu soţia sa, grecoaică dar cetăţean american, în România. În cursul anului 1985, află însă că a fost dat afară de la revista „Luceafărul", că i s-a confiscat apartamentul din Drumul Taberei, că este, deci, şters din scripte. Călătoria se prelungeşte pînă în mai 1992, cînd se poate reîntoarce definitiv. Dar problemele sale de-abia încep : şomer, locuinţa abuziv confiscată nu i se înapoiază, căci nu există **încă** o lege în acest sens. Un doctor în literatură comparată la Iowa City este şomer în Bucureşti. Aviz universităţilor.

N. PR.

sterian vicol

O amintire

Prin canale umblă îngeri
cu plînsetul abia auzit
pe piatra agonizînd
la rădăcina oraşului
unde te-am iubit...

Şi astăzi, adolescent clandestin,
periferiei de aur,
periferiei cu şerpi
şi felinare, mă închin.

Femei la Dunăre

Ce au femeile oare
tot trecînd cu mîinile ude
umbra subţire a pescăruşilor,
ca aduse de vînt, din eroare,
modelînd sunetul stins
al cînepii din unda Dunării ?

O, vin să-nteţească
focul dansului prim,
pînze de corăbii să-mpletească
sub steaua polară,
legaţi de fluviu,
mereu să călătorim !

Tu

Tu, care umbli
Numai prin saloanele cerului
Învolburînd cu respiraţia
Scama stelelor din podul casei
Din copilărie ;

Tu pentru care şi zeii,
De-atîtea orgii ţinute lanţ
Au rămas atît de săraci
Pe domeniile lor
Cu umbra visării înfiorîndu-se
doar ;

Tu, care traversezi noaptea
Pînă şi imaginaţia unui poet genial
Ce şi-a abandonat lira printre
străini
Cu inima veşnic ca o gură
deschisă

Tu, îţi strigi la vînzare
Şi plînsul — iată-l ! : PLÎNSUL,
Îngropat — dezgropat din oglinzi
Ca o durere izvorînd altă durere.

Nici

Orbind de căutare
prin aburul oglinzii
risipite în nisip
Umblă EA cu pescăruşul
în mîna stîngă —
Nici corabia visată,
nici sabia norului
căzut în lanul de grîu,
nici ochiul zeului mort,
nu-i schimbă Ei,
ridul proiectînd
noaptea pe cer

STEA

e că, în sfîrşit, oman

or spirtoase. După „noi nu ne vin- ţara“, recentul program electoral eşedintelui Iliescu vine, chipurile, n mai subtil „să ne acordăm cla- încrederii în noi înşine“, dar de şi vizibilă extracţie antioccident- şi antiamericană. De altfel, între- program electoral al preşedintelui ncţiune pare să emane din partea ı care n-are nici o legătură cu inea hidoşită de corupţie şi ne- ială a României ultimilor trei Marele vinovat se propune, încă tă, ca marele salvator. Vorbind cu oamenii realizezi că din ce în ai puţină lume e dispusă să în- , pe încă patru ani, minciunile naliste şi promisiunile bombasti- bunăstare suedeză.

Pr. : **Ca să trecem puţin la cele ctuale spune-mi despre doctora- iu în literatură comparată la Iowa**

Cr. : De acord, dar sper că asta nseamnă că intelectualul trebuie izoleze de politică. Trebuie să-ţi urisesc, de altfel, că aş fi putut rmin teza cu aproximativ un se- u mai devreme dacă nu aş fi prins într-o adevărată vînătoare presă după ştiri şi comentarii re- are la ţara noastră şi la alte ţări socialiste. Dar fără asta simţeam ci nu pot spune ceea ce voiam să în lucrare. Mi-am scris teza des- utobiografie în general, ca discu- oretică despre un gen, analizînd emenea trei scrieri celebre ale li- ırii personale : autobiografiile lui dlin, Henry Adams şi Michel Lei- ım fost atras, cum se vede şi din tă înşiruire de autori, de cons- a **eului**, de debuturile moderne criiturii autobiografice în secolul -lea, precum şi de transformările rizuirile următoare în scientistul siècle şi în freudiana perioadă orarealismului. Teza nu este atît eparte de preocupările mele an-

Emilia Chirilă : Aide memoire

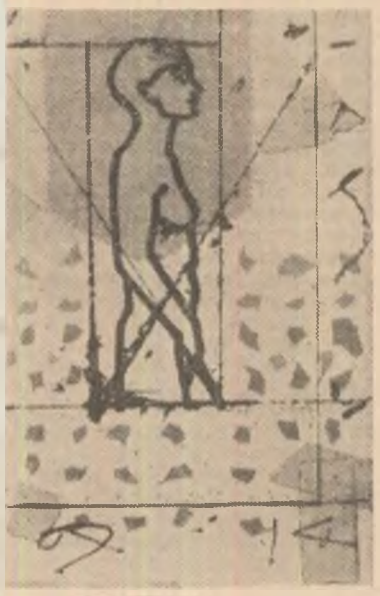

Ovidiu Petca

terioare, pe cît s-ar părea la prima vedere, pentru că interesul meu primordial e purtat mai cu seamă de faptul cum se naşte un scriitor ca scriitor şi ca autobiograf deopotrivă. Afirmînd particularităţile şi persistenţa **eului** se înţelege că e vorba de o lucrare care intră în conflict cu postulatele postmodernismului în aceas'ă privinţă, postmodernism pentru care **eul** ori nu există ca problemă teoretică ori e pus ca problemă fie eminamente istorică fie textualistă. Am conceput lucrarea, pe cît mi-a fost în putinţă, datorită cerinţelor obligatorii de referinţe şi aparat bibliografic, în stil de carte, încercînd astfel să împac şi rigoarea universitară americană şi preocuparea stilistică, gen franţuzesc. Părerea comitetului care mi-a supravegheat şi condus teza e că ea este publicabilă aşa cum se află. Aş ţine să public cartea mai întîi în limba engleză în care e scrisă. Încercările de a mă traduce pe mine însumi în română mi-au dovedit că mai bine scriu ceva nou luînd-o de la capăt.

N. Pr. : **Păi, cu aşa ceva, cred că s-au năpustit universităţile româneşti pe tine să te angajeze ca profesor... Cum rezişti ?**

D. Cr. : Rezist cu stoicism, ca să spun astel, pentru că în afară de promisiuni, pînă-n clipa de faţă, nu există nici o propunere concretă de a fi angajat de Universitatea din Bucureşti sau de Institutul de limbi străine. E adevărat că e vară, caniculă, că lumea e-n concediu, că se aşteaptă alegerile şi cîte şi mai cîte, dar rămîne dureros faptul că nimeni nu se arată pozitiv interesat în a angaja două persoane cu doctorate luate în Statele Unite, la o universitate cu prestigiu, a căror educare nu a costat nimic statul român şi care, în plus, au decis să se stabilească definitiv în România. În schimb nu mă îndoiesc că instituţiile despre care vorbesc sunt pline cu activişti vechi şi noi. Reacomodarea cu România trece asadar prin punctul zero, prin somaj. Vreau să fiu bine înţeles : nici soţia mea nici eu nu vrem nu ştiu ce privilegii care ar încălca statutul unversitar ci doar să fim angajaţi, pe bază de concurs, potrivit diplomelor noastre, pregătirii şi experienţei de care dispunem. Să fie prea mult ?

N. Pr. : **Ca om care ai asistat la viaţa politică americană cum vezi viaţa politică şi pe cea para sau meta-politică din România ?**

D. Cr. : În mai 1990 am asitat la confruntarea televizată dintre cei trei candidaţi la preşedinţie. A fost o caricatură penibilă, regizată de Emanuel Valeriu, de nu mă-nşel, a ceea ce, în fapt, constituie sarea şi piperul alegerilor prezidenţiale americane, anume confruntarea directă, civilizată dar nemiloasă între cei doi candidaţi şi desfăşurată în mai multe runde pe ultima sută de metri a campaniei. Ea e menită să ilustreze convingător competenţa celor doi candidaţi, unghiul şi spiritul de abordare a celor mai diverse fenomene ale vieţii şi societăţii americane, precum şi toate chestiunile de interes internaţional cu care sunt confruntate Statele Unite. Dacă va fi adoptat acest procedeu de formare şi nu de manipulare a opiniei publice n-am nici o îndoială că Emil Constantinescu va străluci literalmente în comparaţie cu rudimentarul său adversar.

N. Pr. : **Te-ai apucat din nou de scris, odată ajuns aici ?**

D. Cr. : La două luni şi ceva de la sosirea în ţară scriu pe un colţ de masă, la computer într-adevăr, dar pe un colţ de masă, printre rufe, lucruri şi geamantane încă nedesfăcute, nu pentru că ar fi fost prea multe dar din pură lipsă de spaţiu.

N. Pr. : **Ce-ţi doreşti tu ţie ?**

D. Cr. : României, dacă e vorba de dorit ceva, îi doresc schimbarea la faţă, adică abandonarea preşedintelui Iliescu şi a noii clici de nomenclaturişti. Mie îmi doresc o atmosferă prielnică lucrului, care să mă ajute să-mi realizez proiectul de a scrie o carte despre „cei trei B.“ : Blanchot, Bataille, Barthes.

Nicolae Prelipceanu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

O discuţie (în contradictoriu ?) despre imaginea României în lume între Augustin Buzura şi Nicolae Mareş

Cezar Baltag aureolat de Poezie

Ovidiu Genaru la vremea „Patimilor după Bacovia“

Varianta 1 : O replică a profesorului Alexandru Piru îl amuză copios pe Cristian Popescu ● Varianta 2 : După un colocviu Marin Preda. Al. Piru către Cristian Popescu : „De ce rîzi mă, animalule ?“

alexandru ecovoiu

CALIGRAFUL

Eu sînt Caligraful ; pana mea așterne pe hîrtie literă lîngă literă cu siguranța unui trăgător cu arcul. Ba mîna ce ține un condei e necesar să fie cu mult mai exersată decît aceea a oșteanului. Fiindcă arcașul, greșind, lasă unui om viața, ceea ce nu e puțin lucru, dacă, socotim că un vrăjmaș trebuie, în principiu, neutralizat — rănit, cel mult — și nicidecum omorît. Poate nu este bine ce spun, dar ținînd seama de nenumăratele războaie dintre cetatea în care m-am născut și trăiesc și cetatea vecină, ași consider că ar fi mai drept să se petreacă totul.

Îndeletnicirea mea, așadar, nu este deloc ușoară, după cum s-ar părea, ci dimpotrivă. Și asta pentru că nimic nu atîrnă mai greu pe lume decît cuvîntul scris. Copiez pentru cancelaria cetății tot felul de acte și nu îmi este îngăduită nici cea mai mică eroare, deoarece hîrtiile întocmite susțin și consolidează un mod de viață pe care cei de aici îl respectă de secole. Mai copiez romane cavalerești și cărți populare, basme și tot felul de scrieri sfinte și nici aici nu mi se poate scuza vreo greșeală fiindcă în creația cuiva nu îi este nimănui îngăduit să intervină cu ceva. Doar cartea mea — aceste rînduri, de fapt — va suferi, atîta vreme cît voi trăi, o continuă schimbare. Nu o voi considera încheiată niciodată; prima redactare, cea de față, fiind reluată — în ideea de perfecțiune — de zeci, de sute de ori. Poate nici nu va fi o carte, ci doar o scurtă poveste. Încerc să scriu ceva despre mine, chiar dacă evenimentele ce merită a fi expuse sînt puține. Am trecut de patruzeci de ani, acum sînt cel mai pregătit pentru așa ceva. Mai tîrziu, mîna îmi va tremura, iar gîndul va prinde să se încețoșeze. Ce este, oare, pe lume, mai important decît viața ta, a mea? Nimic mai personal, dar aproape întotdeauna, în folosința altora. Trăim doar ceea ce ne este lăsat. Sau ceea ce izbutim să ascundem.

Judecînd bine, cred că despre tinerețea mea nu pot spune prea multe. Am să încerc însă. Cred că va fi o experiență interesantă, comparabilă, poate, doar cu aceea a unui pictor care ar fi nevoit să se folosească, pentru a exprima o imagine, doar de culoarea albă. Probabil că nici în anii maturității cele petrecute nu au avut un caracter deosebit, trăirile mele fiind doar mult mai profunde. Ar mai fi copilăria. Încă de mic am fost hărăzit scrisului. Tatăl meu tot Caligraf fusese și, aidoma, bunicul din partea mamei. Aproape că era firesc să fiu pregătit pentru o altă îndeletnicire. Primele mele amintiri sînt legate de niște litere din lemn, mari cam cît o piesă obișnuită de șah. Fuseseră cioplite special pentru mine, cu intenția de a mă familiariza cu ele, așa după cum alții sînt obișnuiți de cruzi să meargă pe sîrmă ori să jongleze cu bile. Încă de atunci am fost robul scrisului și al cititului, deși, poate, alta ar fi fost dorința mea, de aș fi cunoscut și alte lucruri. Am învățat să-mi ascut singur penele, seturi întregi, pentru tot felul de litere, iar puțin mai tîrziu cum să prepar cernelurile, chiar și pergamentul. Nu am deprins lesne toate aceste lucruri; degetele îmi erau vinete de la vergile primite de la tatăl meu și — atîta cît a trăit — de la bunic, oameni dornici de a scoate din mine un caligraf, cu mult mai presus decît fuseseră amîndoi, la vremea lor. Am avut dascăli severi, caracter ce mi s-a imprimat și mie. Numai tratînd lucrurile cu maximum de gravitate reușești să obții o nouă calitate și o poziție dominantă pe un anumit teritoriu. Sînt cel mai bun caligraf din cetate, dovada sigură a acestei afirmații fiind faptul că tratatele de pace cu cetatea vecină — mă refer la cele șapte întocmite în ultimii douăzeci și cinci de ani — sînt scrise de mine. Asemenea acte se compun în cinci exemplare cîte unul pentru fiecare cetate, iar trei pentru tot atîtea cetăți-martor. Cele șapte războaie nu au lăsat asupra mea decît puține amintiri, toate — în esență — reduse la una singură: sechestrarea mea într-o chilie ferită de vîltoarea luptelor, de unde nu vedeam și nu auzeam nimic, ca pe altă lume. Eram ținut într-un astfel de loc pentru a nu fi ucis din greșeală. Numai din greșeală. Fiindcă — prin consens — disputele dintre cele două cetăți au anumite reguli respectate de toată lumea, una referindu-se la Caligraful oficial, totdeauna îmbrăcat în alb, pentru a fi zărit de la distanță și protejat. Pe îmbrăcămintea sa, totdeauna imaculată, s-ar fi observat imediat — dacă ar fi fost rănit — și cea mai mică urmă de sînge, obligația combatanților fiind de a îi da acestuia, degrabă, toate îngrijirile. De un sfert de secol port straiele albe ale imunității. Eu sînt chemașul că — indiferent de cîștigător — în final, între cele două părți va fi întocmit un act frumos și just, la care se vor uita cu toții plini de admirație și de respect. Sînt printre puținii știutori de carte pe care îl numără cetățile rivale, celelalți bărbați fiind, prin tradiție, destinați a mînui mai mult sabia și scutul, și nicidecum un fulg.

Pentru munca mea, totdeauna, răsplata a fost mică, cetatea fiind săracă. Împrejur, pămîntul e roșiatic și urîțuros, o cîmpie puțin roditoare. La orizont, spre miazănoapte, dacă ai privirea bună, zărești cealaltă cetate, la fel de săracă, dar la fel de orgolioasă. Pînă la urmă, una din cetăți, epuizată, va dispărea. Nu este însă exclus ca — datorită tot mai deselor războaie — celelalte trei cetăți mai mari și mai puternice, sătule de atîta vacarm, să caute să instaureze o pace definitivă în zonă. Adică să distrugă ele cetățile noastre. Zic „cetățile noastre" fiindcă locuitorii lor, mai toți, se înrudesc, separarea celor două ramuri ale neamului dintîi producîndu-se cu veacuri în urmă. Așa că sîntem, unii față de alții, infinit mai depărtați decît Cain de Abel, deși drumul dintre zidurile ce ne înconjoară nu măsoară mai mult decît o fugă de cal. Și totuși ne iubim! Luptele dintre noi nu au nimic revendicativ. Și nici pătimaș, așa cum s-ar crede. Încleștările dintre cele două cetăți au mai mult ceva de ritual, totul pornește din dorința părților de a străluci prin bărbații lor viteji și loiali. Pentru a nu se pierde aceste rare virtuți, cîrmuitorii celor două bastioane găsesc mereu pricini de conflict. Drept dovadă că numai acesta e — în fond — scopul disputelor stă faptul că niciodată învingătorul nu percepe daune de război.

Cînd actul împăcării e încheiat, părțile — fără a-și strînge mîinile, așa cum s-ar cuveni — se mărginesc în a privi pergamentul cu atîta încîntare, încît îți vine a spune că tocmai acesta a fost scopul încrîncenării lor. Ambele știu bine că, nu după multă vreme, atunci cînd se va observa că bărbații au prins a se lenevi ori deda unor treburi prea lumești, dăunătoare, prin pildă, generației mai tinere, cîrmuitorii vor da iarăși semnalul pregătirilor de luptă. Adică vor începe un alt război. Și povestea se va repeta. Morții vor fi înmormîntați tot în cîmpie, noaptea, pe furiș, pentru ca nimeni să nu știe, cu adevărat, pierderile celuilalt. Actul încheiat în final va fi iarăși un pseudotratat de pace — nici măcar un armistițiu — și va semăna mai mult c-un certificat incomplet, oarecare. Și nici a certificat nu va aduce prea mult, dacă mă gîndesc bine, pentru că nu va garanta nimic. Va fi, la fel ca întotdeauna, un act obișnuit de constatare :

— nimeni nu a folosit arme interzise;

— nimeni nu a ucis un rănit;

— părțile nu au folosit luptători străini;

— nu a fost luat nici un prizonier;

etc., etc.,

și numai în final se va referi, echivoc, la pace.

Așa au arătat și cele șapte tratate anterioare, caligrafiate de mine, și care niciodată nu au fost citite cu atenția cuvenită momentului, ci numai fluturate mulțimii ce aclama în delir, dornică de spectacol și apoi de liniște. Doar femeile din cetățile noastre nu văd cu ochi prea buni aceste războaie. Poate, într-o altă vreme — ținînd seama că tot mai mulți bărbați pier în luptă —, acestea vor forma o populație majoritară și vor izbuti să își impună legea. Și asta numai dacă nu se vor molipsi și ele de modul marțial în care, vreme îndelungată, s-a încercat păstrarea unor virtuți tot mai rare. (Deja cîteva tinere au cerut să ia parte la război, încercînd, în fața cavalerilor, să demonstreze cu sabia și arcul, bine mînuite, că nu sînt cu nimic mai prejos decît bărbații).

Dar, după cum se vede, povestesc mai mult despre viața altora și nici despre a lor nu știu cu adevărat o seamă de lucruri. Ne despart preocupările. În perioadele de pace, cît e ziua de lungă, uneori și noaptea, stau aplecat asupra hîrtiei și numai arareori îmi fac vreme pentru a privi mai cu atenție la lucrurile din jur. Cît despre cele petrecute pe vreme de război, aflu doar din auzite.

Scriu, scriu, scriu. Cetatea e cuprinsă de liniște. O liniște aparentă, în dosul căreia oamenii își duc viața așa cum știu ei. Meșterind, cultivînd ogorul de dincolo de ziduri, făcînd un pic de negoț, iubind, suferind, petrecînd, pregătind viitorul război. Locuința mea, clădită din banii publici, este izolată, lîngă unul din ziduri, pentru a nu fi sustras de la munca ce o desfășor, de către cei din jur, de certuri, de agape sau de jocuri, ori, poate, de femei. Mai ales de femei, ținîndu-se probabil seamă de faptul că soția mea, cu mult mai în vîrstă decît mine, a murit de aproape șase ani. Cineva, cînd eram foarte tînăr — un copilandru, aproape — propusese chiar eunucizarea mea, pentru a fi într-o siguranță deplină, dar tatăl meu s-a opus categoric, aducînd drept argument hotărîtor faptul că la rîndu-mi s-ar putea să am un fiu care să-mi semene și să-mi urmeze, cetatea avînd, la timpul potrivit, un alt Caligraf destoinic. Așa că am fost însurat cu văduva unui ostean, dar nici unul din cei patru fii pe care i-am avut împreună nu m-a moștenit în ale scrisului. Unul e arcaș, altul e olar, unul cîntă frumos, iar ultimul aleargă foarte repede. De altfel, sînt mari acum, mîine-poimîine vor avea copii lor și nu este exclus ca vreuna dintre progenituri să aibă darul de care ei nu s-au bucurat. Ori așa cum încerc adesea o vagă consolare, mai bine că nu l-au avut. Fiindcă eu nu am cunoscut altceva. Toată viața am copiat cărți despre eroi și despre viețile sfinților, despre cavaleri rătăcitori și despre ierburi de leac, despre mersul planetelor și despre vise, despre împărați și despre martiri, despre tot ceea ce mi s-a cerut, patima cu care am caligrafiat miile, zecile de mii de pagini, fiind cu totul neobișnuită. Zilnic, înainte de a mă apuca de scris, am făcut — și fac — o gimnastică specială, de fapt, niște exerciții orientale de respirație, element foarte important pentru realizarea unei scrieri cît mai perfecte. Sînt litere care se scriu cu respirația oprită, pentru a exclude posibilitatea oricărui tremur, fie el cît de mic, plămînii avînd — după cum se vede — un rol deloc neglijabil într-o astfel de meserie. Apoi, de mai multe ori pe zi, pentru exersarea degetelor, cît și pentru dezmorțirea lor, după multe ore de scris, cînt, așa cum mă pricep, la harpă. E totodată un mijloc cum nu se poate mai potrivit pentru a-mi liniști sufletul și mintea. Cînd copiez un text, mă gîndesc doar la literă, evitînd ca firul epic al scriiturii să mă atingă; atenția mea distributivă funcționează necontenit și sigur, lucru realizat printr-un suprem act de voință, impus și respectat încă din tinerețe. Perseverînd, am reușit să mă desprind complet de tot ceea ce se petrece în preajmă; nici un eveniment nu mă mai poate perturba atunci cînd lucrez și, cu timpul, voi desena litere de o perfecțiune dusă în pragul absolutului, dorința mea dintotdeauna. Să caligrafiez așa cum nu a mai reușit încă nimeni! Adică să găsesc, primul, formele cu adevărat optime pentru toate semnele grafice folosite în scrierea noastră, amănunt de care, pînă acum, nu cred să se fi ocupat, vreodată, cineva. Trebuie să aflu îmbinarea ideală dintre geometrie și estetic, dintre desenul-sunet — care e chiar litera — și culoare. Fiindcă am observat că o literă alt efect produce asupra cititorului dacă este scrisă cu o anume culoare. Așa că literă lîngă literă, culoare lîngă culoare, cuvîntul obținut devine mult mai sugestiv, iar comunicarea mai completă. Ochiul este poarta noastră spre lume, celelalte simțuri sînt doar fisuri prin care, din exterior, primim vagi informații. Dacă voi reuși, ochiul va percepe cuvîntul-artă, cuvîntul total, cuvîntul ce va vorbi alfel. Iar în cernelurile folosite voi picura parfumuri rare, aduse de negustorii din Levant, veșnic mirositoare. Cărțile vor degaja miresme inconfundabile, dînd chiar sugestia de gust; cuvintele-frescă vor încînta privirea, iar citite cu glas tare, după un cod anume, în funcție de alternanța culorilor, vor căpăta sonorități surprinzătoare. Un orb din naștere, dacă le-ar auzi rostite în preajma unei ferestre, le-ar putea chiar pipăi, atingînd cu degetul sticla ce ar vibra ușor; omul acela ar avea o înțelegere nouă asupra lucrurilor, ar fi mai întreg. Acum sper că aceste pagini, caligrafiate în afara oricăror canoane grafice, să fie înțelese, măcar ca intenție, esența lor neputînd fi pricepută cu adevărat decît de un inițiat. Totul poate fi luat drept o preocupare maniacală, apreciere oarecum justificată, avîndu-se în vedere că cu sînt, în același timp, creatorul, exegetul și, nu mai puțin, apologetul acestui insolit sistem de a desena li-

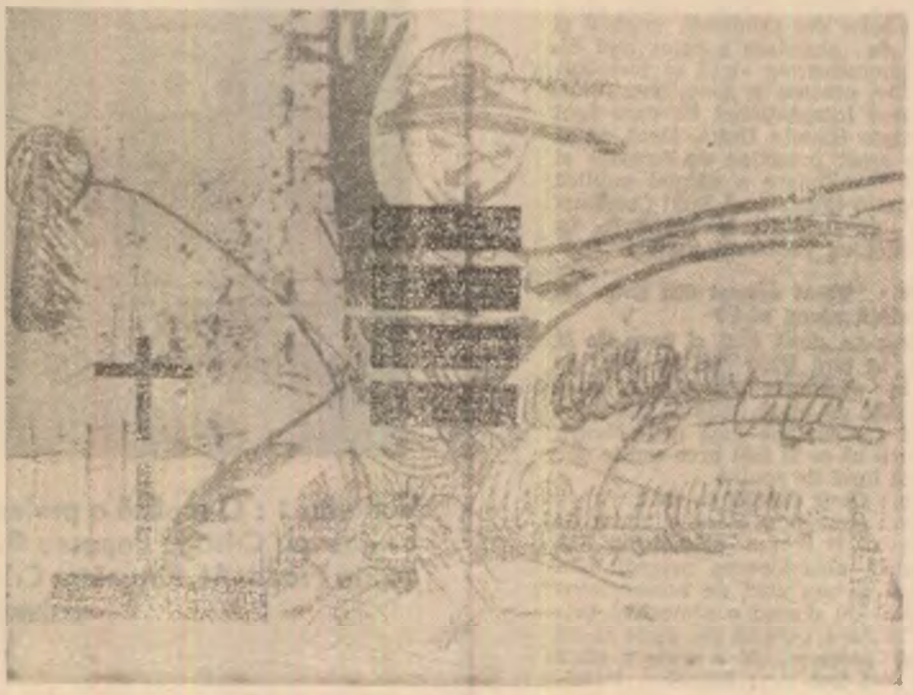

Ovidiu Potca : Eseu interior

era, cuvîntul, fraza. Dar, în caz de ereușită, va rămîne scriitura, povea vieții mele în alb-negru, necolorată, nepictată, necaligrafiată, mîzgălită, acă vreți. Pentru că, după cum a fost i este, așa ar trebui să o aștern pe îrtie. Sînt orgolios însă: în locul hîrtei obișnuite folosesc pergamentul, ielea cîtorva viței, și aceasta numai entru a prezenta o istorie deloc ineresantă, un fel de consemnare a nicului. Fiindcă, de-acum înainte, ce ni s-ar mai putea întîmpla? Chiar și ăzboiul acesta dintre cetăți, pe care-l imt apropiindu-se din ce în ce, nu a aduce nimic nou. Voi fi sechestrat arăși în chilie, voi caligrafia, voi nuri și voi învia, la fel ca în atîtea înduri, voi aștepta. În sinea mea, nu xclud totuși schimbări, dar numai upă confruntare. În spațiul ce îmi va i rezervat, nu sînt posibile evenienente, totul e, dintotdeauna, increment. Cînd voi obosi scriind, mă voi îndi la vremea care vine. Numai la remea care vine. Pentru că trecutul mort, iar prezentul se dovedește a i ceva infinitezimal, aproape imposibil de sesizat cu simțurile noastre tît de imperfecte. Un amalgam de impuri, asta e, pînă la urmă, viața nui om. Ca și recluziunea mea forată, ce poate dura și cîțiva ani. Sau numai cîteva săptămîni, atîta cît a duat cel mai scurt măcel. Dar, pînă aunci, încă sînt liber să circul prin etate, chiar și-n afara zidurilor, dacă oresc neapărat; pot discuta despre rice și cu oricine. Bineînțeles, dacă cțiunile mele nu pericliteză în vreun el starea colectivității. Cunosc deja oate traseele, dialogurile încă nepurate, zarva iscată de clopotul ce anunță închiderea porților și ridicarea poului; știu cum vor arde focurile și um se vor striga din oră în oră străile, cum vor hămăi cîinii și cum se or stinge opaițele. Știu toate repearile, nimic nu s-a schimbat aici. Oaenii obișnuiți mă respectă, dar fac ot posibilul să mă evite. Cred că îi tingheresc. Mai-marii cetății nu mă espectă, dar mă caută și încearcă să e arate amabili. Grija lor de a mă eri de pericole este neclintită. Șapte ăzboaie le-am petrecut în chilia oarbă și surdă. Nici o fereastră pe unde să ătrundă vreo primejdie ori vreo vese. Totul e tăcere: chiar și străjerii aligrafului sînt, prin tradiție, muți. a să nu înnebunesc de singurătate, ni se pregătesc, din vreme, cărți rare i, pentru cel puțin un an, cele neesare scrisului. Au nevoie de un Cagraf întreg la minte, sănătos; sînt rănit mai bine decît oștenii, îndopat proape, iar noaptea sînt scos la aer pe erasă. Fac gimnastică, alerg pe loc, idic de cîteva zeci de ori o halteră dusă anume pentru mine, privesc steele. Locul e marcat de o flamură albă, eimn că acolo se află cel care, cînda, cu o mînă sigură, va scrie semele magice ale împăcării Pînă atunci, îind se va întocmi actul, existența nea va fi mai mult un exercițiu de upraviețuire. Chiar dacă nu sînt suus unei amenințări directe (nici un stean advers nu va încerca să ucidă Caligraful) pericolul există și vine, lupă cum se poate observa, nu din aară, ci din lăuntru. Grija ce mi se arată, iată primejdia cea mare! Nu e hip să mă sustrag; nici un Caligraf u a reușit așa ceva, vreodată. Va treui deci, să mă pregătesc. Lucrurile pe are le voi lua cu mine sînt puține. Dacă îmi va lipsi ceva, voi primi degrabă, regula fiind ca solicitarea să ibă aspecte rezonabile. Așa că prepativele propriu-zise nu înseamnă cine tie ce. Dar mai rămîne cugetul, fiindă ideea că o perioadă nedeterminată rei fi claustrat, mort aproape — fără ș ști cu adevărat ce se petrece la numai cîțiva pași de tine — nu e prea ușor de suportat. Sînt un ins calm și lisciplinat, dar cred că aceste însușiri mi-au fost — în astfel de situații — le mai puțin folos decît darul și paima mea, tot mai arzătoare, pentru arta caligrafiei. După cum se poate pănui, în chilie nu este prea greu să te scrîntești, bineînțeles după recluziuni mai îndelungate. Caligraful dinaintea bunicului meu nu și-a revenit niciodată, și, asemenea lui, în ultima sută de ani, au pățit-o încă doi. I-am socotit: cei care au funcționat în decursul veacului amintit au fost — în afara mea — șase la număr. Procentul celor care nu au sfîrșit-o bine e alarmant. De aceea și vîrsta pînă la care poți fi Primul Caligraf al cetății nu poate depăși patruzeci și cinci de ani. Excepție se face numai cînd cel în cauză împlinește anii retragerii în vreme de război și nu are nici un fel de probleme cu sănătatea. Peste cîteva luni, voi avea patruzeci și patru de ani și cred că aceasta va fi ultima dispută armată ce se va termina c-un tratat de pace caligrafiat de mine. Tocmai de aceea, voi scrie actul cel mai perfect din cîte s-au încheiat vreodată între cele două cetăți (deși, în general, conținutul este mereu același). O capodoperă în materie. Povestea vieții mele — aceste rînduri, de fapt — va reprezenta cu totul altceva, va fi mai mult o experiență. Încă mai studiez posibilitatea unor îmbunătățiri privind noul sistem de scriere și lucrul acesta va dura multă vreme. Numărul culorilor de bază este mic, insuficient pentru a determina toate literele alfabetului, așa că mă voi ajuta mult de nuanțe. Însă pot să apară confuziile. Fiecare culoare fundamentală cuprinde cel puțin zece nuanțe, cititorul neexersat poate fi derutat, transformat într-un interpret nesigur, subiectiv. Se va obține un efect contrar. Nu e prea ușor de separat un verde toscan de un verde etrusc sau de un verde smaragd, ori un galben de Parma de un galben imperial. Și nici albastrul tuareg nu este prea lesne de distins de un albastru mandarin ori de un albastru cascadă. Va trebui să-mi aflu discipoli. Doi, trei, măcar. Inițierea se va întinde, mai mult ca sigur, de-a lungul multor ani. În fond, e vorba de o artă. Geometrie, culoare, sonorități apropiate de domeniul muzicii.

În ultima vreme, copiez pentru cavaleri o carte despre un paladin. Am început să o caligrafiez în urmă cu două luni, cînd era încă pace. Mîine se vor împlini cincizeci de zile de război. Parcă sînt în chilie de cînd mă știu; parcă niciodată nu am ieșit în afară. Ceea ce a fost înainte e deja estompat, șters aproape. Eu sînt lumea; eu sînt totul. Spațiul și timpul. Cerul și Pămîntul, începutul și sfîrșitul. Atotstăpînitorul. Fiindcă nu mai există nici un bun pe care să mi-l doresc. De-acum, ofer. Voi fi Izbăvitorul.

Ovidiu Petca

...Primele litere, primele slove, după mai bine de trei săptămîni. Scrise cu mîna stîngă. Sînt ambidextru, lucru pe care tatăl și bunicul meu l-au remarcat, de cînd eram de-o șchioapă, îngrijindu-se apoi să mi-l cultive în taină. Calitate ori anomalie, era un dar al naturii ce nu trebuia ignorat. Dar nici afișat. „E bine ca totdeauna să păstrezi ceva neștiut celorlalți, ascuns, m-a sfătuit părintele meu, încă din vremea cînd învățam să aștern primele litere. Fiindcă, altfel, ei îți vor lua totul".

Întîi din teamă, mai apoi din convingere, am păstrat la rîndu-mi secretul, ceea ce mi-a fost de mare folos. Ziua scriam numai cu dreapta: eram văzut de o mulțime de oameni; noaptea, pînă picam de somn, doar cu stînga. Totdeauna aveam una din mîini odihnită. Și-apoi veneau recluziunile; așezat sub opaițul aprins zi și noapte, mă puteam, în sfîrșit, folosi nestingherit de ambele brațe. Cred că uneori eram nițel fericit. Dar totul a trecut, am fost ambidextru. De aproape o lună, mîna dreaptă mi-a fost retezată. Pentru că — potrivit legilor cetății — nu i-am dat folosința cuvenită, dovedindu-se mai mult o unealtă a minciunii și a trădării. Mai precis, actul de pace caligrafiat de mine după acest ultim război, de numai optzeci și patru de zile, conține o virgulă în plus, fapt ce a denaturat complet scopul său tradițional. Un cod privind procedura încheierii păcii — adoptat cu vreo cincizeci de ani în urmă de către cele două părți — prevedea că orice modificare într-un tratat acceptat și semnat este exclusă. Nu mai poate fi adăugat ori anulat nici un cuvînt, literă ori semn de punctuație. Totul trebuie gîndit înainte. Există un Consiliu al Cavalerilor și un Sfat al Bătrînilor, organisme ce reprezintă ambele combatante, deosebirile de structură dintre cetățile noastre fiind minime. Bătrînii sînt — la rîndul lor — foști cavaleri, așa că, de fapt, toți cei care stabilesc textul actului amintit sînt niște războinici, nicidecum niște experți într-ale Cancelariei. Ba, de fiecare dată, Caligraful este acela care șlefuiește și armonizează fraza. Cu excepția finalului, mereu același, o mică osană. Toată lumea îl știe pe dinafară.

„Pacea aceasta va fi precum Lumea veșnică, un dar al Celui de Sus, amin".

Și urmau semnăturile.

Mizînd pe această arhicunoaștere a rîndurilor mai sus amintite, care nici măcar nu mai erau citite, am făptuit ceea ce numai lipsa de îndrăzneală mă oprise, ani de zile, a împlini: am intercalat încă o virgulă. Cele cinci exemplare ale tratatului au fost parafate și arătate mulțimii nerăbătoare. Entuziasmul tuturor a devenit — la fel ca întotdeauna — fără de margini. Aveau pace, dar erau cu gîndul la un viitor război. Apoi, după un ritual obișnui — în cea mai profundă liniște — s-au adus sigiliile. Fiecare exemplar al tratatului a fost răsucit cu grijă și vîrît în cîte un tub stacojiu din piele. Urma doar să se aplice pecețile celor două cetăți: un coif și o lance, respectiv un scut și o spadă. Venise, în sfîrșit, clipa mult așteptată, așa că am strigat:

— Dați-mi un pergament, să vă citesc doar cîteva rînduri! V-am înșelat! Acesta a fost ultimul vostru război. Actul, dați-mi actul și o să vedeți!

Au crezut probabil că am înnebunit. Știau și ei bine că recluziunile făcuseră ravagii printre Caligrafi. Am apucat un tub din mîna unui cavaler și, desfășurînd pergamentul, am citit cu glas tare finalul. Nu au priceput imediat, deși folosisem o intonație ce reliefa cum nu se poate mai limpede noua semnificație a textului. E drept, cei adunați erau mai mult oameni ai armelor, pentru ei rostirea cuvintelor într-un fel sau altul avînd mai puțină importanță, dar nici cavalerii, mult mai instruiți într-ale slovelor, nu au sesizat diferența. Cred că datorită intervenției mele surprinzătoare nu au observat, așa că am reluat, accentuînd și mai mult asupra virgulei cu pricina. Apoi ei m-au pus să repet, fiindcă vroiau să se dumirească mai bine. Și s-au lămurit: îi înșelasem. Asta a fost concluzia tuturor. O pace „precum Lumea /,/ veșnică..." era contrară idealului lor de buni cetățeni și luptători, totodată. Aveau nevoie de confruntări pentru a-și menține nealterate virtuțile, iar eu le impuneam o pace nesfîrșită. Așa reieșea din pergament și tratatul, potrivit uzanțelor, nu mai putea fi modificat de nimeni. Îi înșelasem, era adevărat, dar speram ca scopul pentru care o făcusem să-mi justifice, măcar în parte, actul. Nu folosisem un procedeu care să mă onoreze, dar nici unul care să-mi aducă mai mult de trei ani de temniță, pedeapsă nu prea greu de suportat de un ins ca mine, obișnuit cu izolarea și cu privațiunile. Numai că toți cei ce se aflau în față — sau aproape toți, ținînd seama că printre ei se aflau și cei patru fii ai mei — au cerut, răcnind furioși, mîna mea dreaptă. Și au avut-o. Oamenii erau întărîtați și ar fi fost o mare greșeală dacă nu li s-ar fi făcut pe plac. O masă înarmată e oarbă, poate mătura tot. Cine ar fi îndrăznit să-mi ia apărarea?! Nici măcar eu nu am făcut-o, mi-aș fi pierdut capul. Or, mai aveam ceva de făcut: să aștern rîndurile de acum. Mi-au retezat mîna pentru ca să nu mai scriu. Un mod radical pentru a mi se interzice o asemenea îndeletnicire. Au izbutit să mă facă numai bun pentru păzit cireada cetății. Nu am fost pedepsit, ci umilit, stare ce am hotărît să o curm. Ieri, printr-un străjer cumpărat, fiindcă mă aflu tot în chilie, dar cu alt statut, am trimis fiilor mei o scrisoare, un testament aproape. Astăzi, tot pe furiș, voi scrie ultimele rînduri ale acestei povești. Totul e limpede acum, sfîrșit. Folosindu-mă iarăși de străjer, voi face ca istoria de față să pornească pe urmele scrisorii-testament. Poate, cîndva, Dumnezeu știe cînd, cineva o va citi. Fiindcă va trebui să se știe. Așa e drept. Apoi, mîine în zori, voi trimite o epistolă Consiliului Cavalerilor. De nesupunere. Dovada că mai caligrafiez. Că mai Exist. Nu le va rămîne decît să-mi reteze și mîna cealaltă. Dar nu va fi așa. Cetatea noastră e săracă: fiecare locuitor trebuie, cît de cît, să o sprijine. Să se ajute pe sine, măcar. Or, un ins fără brațe devine o povară, fapt pentru care, totdeauna, după „osînda mîinii drepte", în caz de recidivă, cel în cauză este descăpățînat.

„Horresco referens" *

* (lat). — „Mă înfior povestind". (Vergiliu — „Eneida")

nicolae mareș

În prăpastie

Cînd n-o să mai pot merge
Îngropați-mă !
Cînd n-o să mai pot zbura
Înecați-mă !

În prăpastie și pe culmi
Oamenii sînt tot mai mici.

August 1980

Viața

Viața nu-i întinsă
Pe toate gardurile
Nici pe toate frînghiile
Și totuși îți sare în ochi
Ziua și noaptea
Te strînge de gît
Și nu te lasă să mori.

Viața-i
Ascunsă după cortinele
Morții.

Cînd vine sfîrșitul
Nu mai există leac.

august 1980

Eclipsa

Pînă și soarele
Intră în eclipsă
Dimineața
În miezul zilei
Sau în amurgul ei
Cine n-a văzut eclipsele de lună ?
Pe om îl eclipsează
Propria umbră
Și umbra altora
Și doare
Și doare...
Întunericul îngheață
Umbra îngheață și ea

Feriți-mă de umbră.

martie 1980

Traiectorii

Limbile ceasului natural
Se rotesc singure
Singure și sigure
Nimeni
Niciodată nu le-a oprit
Limbile ceasului artificial
Se rotesc
Pînă într-un punct
Niciodată cunoscut
Și încremenesc pe loc
Atunci
Luăm totul de la început

mai 1980

Dacă lipsește dragostea

Andei Maria

1.
Ne naștem
Și tot mai mult ne lipsește ceva
Ne lipsește dragostea

2.
Creștem
Și tot mai mult ne lipsește ceva
Ne lipsește dragostea

3.
Murim
Și tot mai mult ne lipsește ceva
Ne lipsește dragostea

4.
Și ziua și noaptea
Luminează pe cer o stea
E dragostea

mai 1980

Banatul dincolo de Banat

lui Daniel Vighi

Atitudinea curentă față de Banat, și implicit față de bănățean, oscilează între admirație și ironie „regățeană". Admirația trimite, îndeobște, la faptele cotidiene: hărnicia cumpătată, instinctul gospodăresc și consecința lui firească — bunăstarea —, cordialitatea în relațiile cu semenii, aplecarea naturală spre solidaritate și demnitate morală în afara oricărei constrîngeri. Ironia sancționează complexul de superioritate al bănățeanului, conștiința adîncă a unicității sale, a unei nobleți particulare care-l detașează notărilor de vecini. „Banatu-i fruncea" nu este doar expresia lapidară a unei sintetice autodefiniri, ci formula aproape sacră a unei atitudini care obligă. Ba chiar s-ar putea risca ideea aprioritismului acestei formule. Ea îl precede pe bănățean, este o grea și imemorială moștenire și el, bănățeanul, poate deveni antipatic, infatuat și chiar fanfaron în efortul vizibil, chinuitor și puțin crispat, de a o confirma. Această severă conformare cu imperativul lingvistic, supunerea la determinismul cuvîntului, au făcut din el un personaj nițel retoric și de multe ori incomod. Fatal superior celorlalți, el își este suficient sieși. Neavînd termeni de referință demni de interes, el a ignorat simțul competiției individuale și din această pricină orgoliul creației se manifestă doar în plan secund, spiritul său fiind mai întîi emulativ. Doar așa se poate explica existența **corului** ca formă tipică a unei înalite trăiri colective și faptul că singura poezie dialectală, în adevăratul înțeles al cuvîntului, s-a născut în Banat. Unic el însuși, bănățeanul are și vocația unicității. Lista priorităților sale este interminabilă și omnidirecțională: primul oraș român electrificat a fost Timișoara, cel mai vechi teatru din sud-estul Europei s-a ridicat la Oravița, unde s-au construit și prima gară și cale ferată, iar primul tramvai electric a străbătut, de asemenea, străzile Timișoarei. Tot la Oravița se organizează, la 15 sept. 18 9, prima expoziție din sud estul european de „produse montanistice industriale". Cea mai bună făină, exportată pînă în Japonia și numită „f n de Banat" la bursa din Londra, se măcina, iarăși, la Oravița unde se fac, în 1905, și primele imprimări muzicale din spațiul românesc. (vezi Vasile Vardean Monumente bisericești și culturale din zona Oraviței, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1981, pp. 29–33). Și enumerările ar putea continua pe pagini întregi.

Acest obsesie a singularizării și aceeași obstinată vocație a începutului plasează bănățeanul într-o zonă a evaluării unde prețuirea și invidia sînt greu separabile. Suma de contradicții din manifestările și comportamentul său nu putea să nu incite și la încadrări estetice. Lucian Blaga impunînd chiar ideea barocului a tei populare bănățene. Indiferent dacă acest baroc poate fi sau nu convingător argumentat în zona artistică, intuiția lui Blaga este esențială în ceea ce privește identificarea unei dominante a spiritului bănățean. Fascinația grandiosului, tropismul obiectului volubil și strălucitor, cultivarea ornamentului chiar atunci cînd el parazitează, exhibarea voluptoasă a metalelor nobile se înscriu pe traseul unui tipic comportament baroc.

Dar aceasta este imaginea obișnuită, parțială și falsă prin fragmentare, a bănățeanului. El mai are o față ascunsă, nocturnă și selenară, greu de conturat și tot așa de greu de sustras imaginii clasice, atît de sever ereditate de opinia curentă. Această latură nevăzută este cea a imaginarului. Aici Banatul atinge cotele înalte ale imaginației orientale, dar într-o variantă în care un fatalism voalat substituie moralismul. Traseele imaginarului capătă tenta crepusculară a unui scepticism contemplativ și uimit, puterea de visare întemeindu-se pe o fundamentală indecizie între **acțiune și interdicția ei magică.** Se stabilește, astfel, o permanentă comunicare între **nivelul diurn și miracol,** bănățeanul fiind un navetist continuu pe acest traseu unificator. Și aici nu este vorba de **imaginația în sine,** suportul uneia sau alteia dintre expresiile artistice, de ceea ce numim, îndeobște, **imaginație creatoare,** ci de supunerea existențială la o idee din cîmpul imaginarului. Bănățeanul — poate mai acut cel din zona Almăj—Semenic —, dar particularul, în expresia lui autentică, este emițătorul și receptorul generalului, trăiește perpetuu în halucinația **aurului, a comorii.** Ochiul său este robit strălucirii, iar urechea sa confiscată de zornăitul căldărilor de cocoșei. Explicații economice și sociologice ar fi mai multe, dar ele rămîn într-un plan secundar. Importantă cu precădere este problema mentală a relației cu **idealitatea. Absolutul** a căpătat această formă particulară a metalului nobil, el însuși un **absolut** al materiei. Din copilărie și pînă la adînci bătrînețe, bănățeanul este permanent la pîndă scrutînd, în întunericul nopții, sub pîlpîirea stelelor care amplifică starea de **iatracțiune magică,** în așteptarea flăcărilor roșii-albăstrui care spală și identifică aurul îngropat de către tainicii colaboratori și executori ai unor voințe supraumane. Comorile sînt, de obicei, jurate și pecetluite, implicînd enigmatice sacrificii, diabolice scăldări în sînge. Accesul la ele este din capul locului cenzurat, dar bănățeanul riscă și ultima confruntare cosmică — desfacerea vrăjii și ruperea pecetii. Această goană romantică după idealitate, această luptă încrîncenată pentru mîntuirea ființei, merg pînă la confuzia onirică. Într-o stînă închisă în fortificațiile pădurii, cutare a visat într-o noapte o voce care i-a indicat un **loc** și un **semn.** Dar impresia de real a fost atît de puternică, încît dimineața n-a mai știut să spună dacă a avut un simplu vis sau a suportat o adevărată inițiere magică. Cineva a ascultat visul, ori relatarea experienței, s-a dus pe ascuns și a dezgropat comoara. Pentru că a violat, însă, un spațiu care îi era interzis, comoara furată s-a răzbunat măcinîndu-i neamul. Nebunia sau neantizarea sînt principalele forme ale pedepsei oculte. În rest, sînt spaimele curente și tremurul metafizic. Toți cei care au forțat misterul, cei care au văzut strălucirea aurului prin înșelăciune, deci n-au fost aleși, au pierit cu neamul lor cu tot. Dar cum de la zapisul lui Adam și pînă astăzi orice formă contractuală se rezolvă printr-un document și cum **cuvîntul și semnul** au împuterniciri absolute, adevărații stăpîni ai comorilor sînt posesorii de **planuri** scrise codificat și desenate cu semne nepămîntești pe cîte un rotulus atemporal din piele de vțiel. Birocrația magică are și ea de spus un cuvînt greu. În prezența **planului,** interdicția se spulberă, blestemul se dezleagă și sacrificații aurului își regăsesc odihna. **Planul** introduce ordinea legitimă într-o confuzie ce pare insurmontabilă. În păienjenișul unui rău difuz, al unei adversități lipsite de identitate, doar sprijinită pe o anume **ordine,** puterea credinței e în măsură să deschidă breșe mîntuitoare. Cele mai fragile urme, identificînd oricît de vag prezența unei comori, cum ar fi pămîntul proaspăt săpat, o lespede de piatră căzută într-o rînă sau rotocoale de iarbă mai închisă la culoare, revigorează speranța. Un frison adînc străbate întreaga obște. Halucinațiile sporesc, căutările devin furibunde. Nopțile se veghează pe locurile mai înalte de unde pot fi îmbrățișate cu privirea toate împrejurimile. Visele dau năvală, sînt căutați copacii împletiți, fîntînile părăsite, lespezile de granit nejustificat semănate prin rariștile pădurii.

Aceste date psiho-morale ale bănățeanului nu puteau să nu se regăsească, într-un fel sau altul, în comportamentul său social. Sinteza lor deplină s-a manifestat, cu o desăvîrșită lipsă de echivoc, în storia noastră cea mai recentă; începînd cu decembrie 1989. Conjugarea gestului cumpătat dar ferm, a riguroasei ordini interioare și a instinctului gospodăresc cu avîntul idealității și cu credința în ordinea absolută a binelui, a generat **actul eroic,** lupta deschisă împotriva forțelor mutilatoare ale răului. În această perspectivă Banatul a devenit, prin reconfirmarea vocației sale de începător, un spațiu emblematic al demnității naționale, un topos simbolic în geografia României. Aici s-au decantat tranșant valorile, s-a impus ca imperativă necesitatea purificării morale și tot aici pecețile satanice au fost rupte.

Pavel Șușară

Ceai aburind.
Pe case neaua
Sînt ceva ce poate fi trăit ?

GLOSSĂ

Gabi doarme ghemuită lîngă mine. Îi pun pe spate pledul. Iată, a mai trecut un an. Cercuri violete văd prin aer. Mi se pare că totul ar fi putut tot atît de bine să nu existe. Eu, ea, ferestrele camerei, casa de vizavi, orașul acesta plin de maidane... Privesc fix spătarul curb al scaunului, el este acolo unde-l văd și parcă-mi face semne disperate. Și pledul alb, cu dungi maron, împăturit și așezat pe șezutul lui, de fapt o bucată de pled de mărimea unui șort sau a unei fuste scurte. Doamne, de ce vorbesc de aceste lucruri care-mi macină lent viața, între care mă însingurez fără putință de tăgadă căci acordîndu-le atenție mă ignor pe mine însumi, îmi aplatizez și uniformizez dorințele și viziunile... Imposibilitatea de a călători în lumea largă, de a întîlni oameni, spații, peisaje. Durerea de a aștepta într-un ungher obscur al labirintului din pleduri atîrnate pe frînghie. Voi adiționa în continuare vagi curenți de aer, pulpane ridicate o clipă prea brusc, sînge care cazi ori te ridici cum fluturașul metalic la baraca de încercarea puterii la moși.

Sînt singur acasă. O liniște fără egal degajată de o-ndelungată solitudine, dar și o frică nelămurită pun stăpînire pe mine. Mă simt animal hăituit, cu simțurile-ncordate. Sînt onorat de gînduri care parcă n-au legătură cu mine cel din starea obișnuită. Vreau să înființez o sectă a celor care umblă în creierul gol, cu simțurile peste piele — poate atunci n-o să-mi mai fie frică, poate atunci voi fi înțeles și iubit. Fac gimnastică din rațiuni prenatale, nu risc să mă transform în pește sau condor. Urc un deal sub stinsa împăcare a calculatelor emoții generale, în stima reflectată de pietrele piezișe. Eu nu-s decît un mod de a-mi menține ochii în planul singurătății, cu sforțări ce depășesc adesea versanții abrupți. Voi muri oare ? O moarte fizică, inconștiente, anostă — ca un miros de frrizerie, de păr și loțiuni ieftine cu care oamenii își induloesc ipohondria de-a trăi. Ca brusc, trecînd pragul, toate astea să mi se pară a fi pregătiri într-un atelier de îmbălsămare. Semnele diferite pe care le pot căpăta după moarte cele mai obișnuite obiceiuri, peisaje, ambiențe ale noastre. Vom simți poate propria noastră viață ca pe-o scurtă lucire a unui ac, ori ca pe-un reflex din umbra cascadei pe colțul unei mobile lustruite. Astea-s închipuirile mele în casa goală, lîngă tirania ceaiului ce aburește și pe care nu știu dacă vreau să-l beau. Pot încă să nu-l beau, privesc zăpada pe case, un puf de lînă roșie se desprinde din cergă și cade pe parchet — în plutirea lui infimă m-aș încadra perfect cu tot ce sînt și n-ar mai trebui să beau nici un ceai ori să scriu aceste rînduri despre posibilități apropiate dar în nici o eră realizate.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 2/5 ian. 1992).

dominic brezianu

POEMELE NOPȚII

Querelle

O noapte din superb septembrie
pe malul mării-odată
la Discoteca melodiilor anilor 60
Stelele,
Querelle,
să se reverse
și să uităm pentru întotdeauna de toate celelalte
Dulce
mirosind a Cognac gurile noastre
cîndva atît de triste, atît de ostenite-n pribegii

Pe sub întunecate-oglinzi-cristale
reflectă verde-fostor țigările aprinse
O noapte-ntreagă dansînd numai cu tine
Privire de mătase —
fără măcar să știi că eram un poet.

Concertul în Do Major de Haydn (Adagio)

spune-mi
plutind în parfumatele grădini
Jacqueline du Pré
cîntînd
de ce îți închizi ochii ?

și mai apoi —
privindu-te mai bine
în Țara fără nume
de cine te ascunzi ?

aripi de îngeri
cad
și cad mereu
albe și roz

pe terasa de dune
— răspunde-mi doar în șoaptă —
de unde atîta dor ?
din constelația noastră
de-unde-atîtea-lacrimi ?

Noaptea

Și-apoi încerci să-mi spui
— pentru că vrei să mai rămîn —
despre o altă vară — cu ani în urmă —
Fereastra larg deschisă, parfumul tare emanat de pini

Ne îmbătase noaptea —
imaculata încăpere dintre munți,
Stelele strălucind în grădini

* * *

O noapte care nu se mai sfîrșește
Zburînd aproape
grele-păsări-cu-penele-de-argint
Venind și revenind deasupra patului
valuri de albastru stins

Răsturnată lună pe talazuri,
Noapte —
pe care ne-am dori-o fără de sfîrșit...

Cum

Pentru ca umilința jocului să-mi fie lăsată
M-am deplasat la fața locului —
Fața locului era umflată.

Nina Cassian

Cum ne mai amăgim privind negrii dansînd,
Cadînele scăldate de onyx,
Festinul care nu-i festin
Pe „One O One" fără jenă în limpede retrovizor
Posibilul, inesperat,
urmăritor.

* * *

Ștergînd cu sărutări sudoarea pe piatră șlefuită de-antracit
la
Aurul, la Verdele, la Cerul Californiei
vînînd —
la cei rămași departe
Crezînd că mîine va fi un alt fel mîine —
și tineri încă sîntem
Drumul —
poemul
Și nopțile de august așteptînd.

Aer de vacanță

Nu știm cine este **Cătălin Ionescu,** mnatarul estivalei expoziții de la **aleria de Artă a Municipiului Bucu-ști.** Cei ce dirijează destinele acestei utate săli de expunere manifestă o consecvență programatică nu depar- de principiile aleatorii și interesate e vechilor vechili culturali ai Capi-lei, care promovau din cînd în cînd e un veleitar, pentru a demonstra negația lor în a sluji pe altarele „ar- i de mase".

Pornirea a rămas vie și astăzi și, obabil, aceleași rosturi mercantile imentează asemenea inițiative. Dar, canță toridă fiind și lumea după ighere răcoroase umblînd, GAMB te un loc ideal pentru o haltă prime-toare. Ca o fîntînă cu apă rece la o spîntie de bărăgane. Pictura lui Că-lin Ionescu are calitățile unei licori sfătătoare într-o zi cu soare toren-al. Vaporoasă, decorativă, amicală, e ceva din comoditatea artei burghe- de la cumpăna dintre secole, cu mnele ei de atractivitate pentru un ivitor distrat și veșnic în căutare de sfătări ușoare ale ochiului.

Acest expozant poate sluji cu succes or astfel de rigori frivole, ba o și ce cu iscusință artistică, mai cu sea-ă în acuarelă, gen în care se expri-a cu dezinvoltură. Are o percepție pidă și sensibilă a realului, pe care o aduce în termeni plastici de o remar-bilă simplitate. Temele predilecte, ci nu se putea altfel, peisajele situa- la margini de ape sub lumina cru- a răsăritului devreme sau la în-area zilei cu noaptea sub vipiile epusculului. Momente încărcate de culoare, în care formele se distilează sub draperiile prelungi ale umbrelor. Rezumă aceste clipe de frumusețe cu vervă poetică și n-am putea spune că fiorul romantic nu atinge uneori, în eseurile lui plastice, unde de virtuozi-tate. Culoarea este vibratilă, elemente-le de echilibru ale suprafeței pictate sînt sugerate cu distincție, atmosfera impresionistă se dezvoltă fără a se urmări în mod voit aceasta, mijloacele de expresie sînt concentrate, deși une-ori tentele trădează o afectare mai pronunțată a stărilor de reverie.

Cătălin Ionescu a pictat mult și o face probabil din instinct de conser-vare a umorilor sale sentimentale. Pentru că și practică o artă a recursu-lui la sentiment. Natura este supremul său mediu de referință, nu din rațiuni ecologizante, ci dintr-un elan imnic, religios aproape, similar pornirilor puritane ale primilor parnasieni. Un profil romantic pîndit de desuetudine, dar pe care sinceritatea exprimărilor îl salvează de la ridicol și gesturi mime-tice. El se menține în nota pasteliști-lor autentici, deși în sens strict plastic nu întreprinde nimic special, care să-i definească mai pregnant personalita-tea. El construiește cadrul peisajer cu corectitudine și cu amendarea sensibilă a ambianței cromatice, domeniul în care discursul său plastic încearcă o personalizare mai evidentă.

Cînd părăsește culorile de apă, cînd trece la șevalet și la paleta picturii în ulei, impulsurile lirice se pierd în cău-tări crispate de modalități de expresie, în efortul de a compune un cadru pe criterii plastice de o mai convingătoa-re expresivitate. Aici stîngăciile celui nedeprins cu chinurile uceniciilor aca-demice se ghicesc ușor, pictura rămî-ne doar ca o probă de încercare, culo-rile se lasă mai greu supuse, efectele plastice dorite, lipsite de suportul meș-teșugului bine deprins, nu se împli-nesc. Dacă fuga culorilor în acuarelă salvează prin reacție naturală viziu-nea plastică și picturalitatea unei ima-gini, în ulei aceeași viziune apare goală de acest conținut. Pentru că aici funcționează alte legi, ce se cer cu-noscute, dar pe care acest mînuitor de penel le practică doar intuitiv. De altfel, în expoziția de la Galeriile Mu-nicipiului uleiurile sînt o prezență spo-radică, bănuim, numai cu titlul infor-mativ, documentar, atîta vreme cît structurarea de ansamblu a expoziției este concentrată pe creația în acuare-lă. Și credem că artistul s-a gîndit ju-dicios (ori a fost ajutat să ajungă la această rezoluție), cînd a păstrat o oarecare omogenitate a materialului de expunere și, oricum, mai reprezentati-vă pentru ceea ce el dorește să ne co-munice acum. Adică, un eșantion cre-ativ dominat de sensibilitate și instinct pictural sincer exprimat.

Corneliu Antim

Emilia Chirică : Quo Vadis

uzica

Adam» i românii

Din multiplele publicații ce apar în așul de pe Tamisa, „Adam" atrage enția cititorilor de origine română nu numai) — meloman, dar, în pri-uf rînd publicist, octogenarul Miron rindea se numără printre cei care, și departe de țară, continuă să fie la rent cu tot ceea ce reprezintă valoa-a în cultura națională, parte din e-nimentele sau personalitățile pro-minente găsindu-și oglindirea în re-sta pe care, de mulți ani, o editează Londra.

Loc de întîlnire al marilor nume ale colului, paginile revistei au găzduit meroase articole rememorînd, spre emplu, figura lui George Enescu, a cum l-a cunoscut Miron Grindea că din tinerețe, încercînd o contura-a personalității sale ca om și tist, plin de umor, cu momente de rie violentă, dar și cu sensibilități a-rte, poate prea puțin cunoscute de arele public. O colecție proprie de tografii și desene a permis publica-a unor imagini inedite, de la foto-afia de tinerețe a lui Enescu (un ofil încadrat de barba ce-i invadea-obrazul și pălăria cu boruri mari), nă la fotografia bătrînei sale mena-re sau a casei din Luminiș (Sinaia), e care Miron Grindea o evocă nostal-c, dar revoltat, acum, de stadiul de egradare al acestui potențial muzeu nescu. În numărul dedicat centena-lui Enescu, autorul a publicat evo-iri semnate de 15 muzicieni români străini de notorietate, printre care ehudi Menuhin, Marcel Mihalovici, ergiu Comissiona, Viorel Cosma, Ro-ert Simpson ș.a.

Un alt moment de referință — Cella elavrancea, care, spune Miron Grin-ea, „a susținut ultimul său recital la 03 ani cu un program incluzînd lu-cări de Bach, Scarlatti și Chopin. După șase bisuri, era gata să contin-nue". Centenarul pianistei, sărbătorită la Sala Radio, a făcut, de altfel, sen-zație, în întreaga lume, Miron Grin-dea avînd surpriza de a vedea în-registrarea la televiziunea moscovită. „Guinnes Book of Records" ar putea include numele Cellei Delavrancea printre printre marii muzicieni care au cîntat în public după un secol de existență. Ultima vizită la Cella Delavrancea, în 1974, a însemnat un nou prilej de emoție și meditație, re-memorat cu ocazia turneului pe care pianistul Dan Grigore, alături de Fi-larmonica bucureșteană, l-a întreprins în Wales și Irlanda. „Te rog, notează numele lui Dan Grigore — va da, cu-rînd măsura valorii sale" — îi spuse-se, atunci, Cella.

Miron Grindea se dovedește a fi, în aceeași măsură, cunoscător al literatu-rii române, selecția de poezie și proză realizată din creația unor autori pre-cum Arghezi, Blaga, Bogza, Cassian, Jebeleanu, Preda, Sorescu ș.a. sub ge-nericul „Care român n'are talent ?" fiind sugestivă în acest sens. De altfel, prin deceniul al treilea, Miron Grin-dea a colaborat, între altele, la celebrele „Bilete de papagal", o „carte de vizită" cu care se mîndrește și azi.

La ultimul Festival Internațional „George Enescu", neobositul jurnalist a prezentat o comunicare axată, prio-ritar, pe relevarea vieții sentimentale a lui Enescu, ceea ce, în viziunea sa, este firesc să fie spus și cunoscut — în viziunea selectului auditoriu, mai puțin...

Veșnic „în acțiune", grăbit și jo-vial, Miron Grindea a rămas același suflet tînăr de odinioară, revista sa „Adam" fiindu-i copilul cel mai drag, foarte apreciat, de altfel, de numeroși comentatori francezi și englezi. „A-această curajoasă revistă bilingvă" („Mercure de France"), „atît de brav menținută, în ciuda vremurilor difici-le" („Truth"), a reușit să devină „o scenă literară diferită de oricare alta de la Londra sau Paris" („The Author") — „iată o admirabilă muncă pe care această revistă o realizează" (Edith Sitwell). După afirmațiile din „The Bookseller", „«Adam» își păs-trează rolul de David printre acei Go-liat ai tiparului". Chiar și „Le Monde" sublinia „umitoarea longevitate a re-vistei" — „un triumf al celui mai pur dezinteres". („TLS").

Anca Florea

parțial color

Tichia de mărgăritar

În finala disputată cu Cazimir Io-nescu, în fața națiunii, Crin Halaicu lăsa impresia că va face din București o metropolă de va sta pisoiul în coadă. Liberal cîmpenizat, primarul general de azi s-a ținut de cuvînt. Pisoiul stă, într-adevăr, în coadă dar numai pen-tru a urmări defilarea regală a șobola-nilor și ivirea atîtor vietăți, atrase de gunoaiele care colcăie prin mai toate locurile. Niciodată n-am avut mai multe gropi profunde ca acum. În cinstea lor valsează mașinile și cad ca popicele admiratorii lui Bachus. Peisa-jul în totalitate, cu pereți împușcați, cu blocuri platinate e de toată admi-rația. Cum muzica gitană și brizele pestilențiale răbufnesc din ganguri, subterane și piețe, avem toate șansele să batem de data asta Asia cu o lun-gime de undă. Se pare că tocmai pen-tru aceste performanțe a fost invitat la „Studioul economic" primarul general al Capitalei ; să ne împărtășească din vasta sa experiență de om al șantiere-lor și de unic gospodar pe malurile Dîmboviței. Ca și cu alte ocazii, Crin Halaicu s-a bătut cu pumnii în pieptu-i de aramă — culoarea locală nu-l tră-dează nici acum — ca și atunci, la în-coronarea sa pe tron. Parcă-l auzim, grăbit și temerar : „Ei, gata, și-acum la treabă !". În campania elecorală ca și în emisiunea mai sus pomenită a dat din mîini, și-a frămîntat buzele, și-a arătat rictusul său binecunoscut, în-tr-un cuvînt, s-a agitat, așa, pe uscat, plutind într-un spațiu al generalități-lor. Omul are capul împuiat de vi-ziuni. Visează stații I.T.B. moderne, lăsînd pe cele existente, întreținute totuși cîndva de alții, într-o pagină de zile mari. Despre blocurile neterminate a vorbit cîte ceva, dar nu foarte concret, pentru a nu ajunge la mîna ziariștilor. Despre dughenizare a avut unele păreri, dar promisiuni am mai auzit noi, chiar de la persoana domniei sale. Erau multe de spus și de condamnat, dar Crin Halaicu nu s-a aventurat, fiindcă la capitolul docu-mentare a fost absent, fiind în depla-sare, prin America, prin Franța, pe alte meleaguri, să se pună la punct cu societatea de consum. Virgula o capătă în țară.

Am fi nedrepți dacă am spune că în timpul domniei sale nu s-a finalizat nimic. S-au reparat vreo 20 de străzi și cam atît. Dacă ne gîndim că Bucureș-tiul are mii desfundate, ni se pare un efort extraordinar. Pentru a le amena-ja pe toate mai are nevoie de încă zece mandate. În felul în care acțio-nează s-ar putea să le capete. Știe multe despre cazurile de corupție, chiar din cadrul primăriilor, dar, pru-dent, ca orice politician de onoare, păstrează numele doar pentru sine. În acest sens are și maxime ; „Majorita-tea oamenilor sînt corupți, numai pre-țul lor diferă". Profundă ca o groapă în Calea Victoriei. Oare, un primar, la cît se evaluează ? Nu acești oameni a-leși au distribuit spațiile comerciale pe sprînceană ? Nu cumva haosul și bulibășeala din capitală pornesc chiar din primării ?

În curînd se va duce o luptă, pe viață și pe moarte, cu negustorii de halviță, înghețată și alte produse ce-au potopit Bucureștiul. Primarele general e hotărît să intre în istorie prin cîte-va acțiuni de mare efect, dar, deocam-dată, e o perioadă de concedii, și Ma-maia îl așteaptă într-un hotel de lux. După aceea, după vacanță adică, alt-ceva îi va ocupa timpul : finalizarea unui proiect înălțător — la propriu și la figurat — ce-i va trece numele în renume. Un concurs internațional pen-tru folosirea Casei Poporului. Se va numi „Utilizare și aspect", o găselniță superbă, pe măsura omului și a mă-reției construcției. Numai că, văzînd noi ordinea și curățenia din capitală, și luînd mai mult seama la primul gospodar de pe malurile Dîmboviței, nu putem exclama decît : chelului o tichie de mărgăritar îi mai lipsea !

Marius Tupan

cartea straina

De-a pururi

Tradus în mai multe limbi, deținător al unor prestigioase distincții literare, dar, mai ales, nominalizat pentru Booker Prize (frumoasa sa carte „Împărăția Apelor" — „Waterland", 1983— a fost unanim apreciată de critică — datorită originalității și bogăției sale de sensuri — drept un moment de referință în proza engleză contemporană), GRAHAM SWIFT (n. 1949) este astăzi, la mai bine de zece ani de la debut, unul din cei mai profunzi și talentați reprezentanți ai prozei britanice. Într-o profesiune de credință, acest serios și generos artist își exprima încrederea nețărmurită în menirea și sensurile scrisului precum și prețuirea față de forța imaginației, această magnifică facultate a oricărui creator aut... În ciuda originalității și modernității sale — sau poate tocmai de aceea — se simte strîns legat de marea tradiție a romanului victorian (pasiunea sa pentru opera lui Dickens este bine cunoscută), considerînd, totodată, că romancierul trebuie să aibă capacitatea de a relata o poveste, lucru care, potrivit mărturiilor sale, l-a fa... totdeauna. „De-a pururi" (Ever After *), cel mai recent roman al lui GRAHAM SWIFT confirmă, o dată în plus, calitățile deosebite ale acestui scriitor de excepție, adăugînd creației sale o nouă realizare care, indiferent dacă va fi sau nu încununată de un premiu literar, va rămîne, fără îndoială, în atenția cititorilor și a criticii ca o operă remarcabilă. „De-a pururi" este un roman trist și optimist deopotrivă. Scris într-o manieră ce amintește de narațiunea densă a romanului clasic, dar și de dispersiunea în timp și spațiu, de confesiunea la persoana întîi (considerată de scriitor ca o formă narativă predilectă, grație autenticității și sincerității sale) romanul are o marcată notă modernă și este de o pilduitoare coerență și armonie interioară. Carte a întrebărilor, a mirărilor în fața tainelor și misterelor impenetrabile ale existenței, ea redescoperă criza spirituală a epocii noastre, grație frămîntărilor semenilor noștri din secolul tr ut, și, fără tezisme, fără a da soluții, fără a recurge la teorii sau rețete, înfățișează o imagine palpitînd de viață a existenței umane, pledînd generos pentru păstrarea neștirbită a acelei „corole de minuni a lumii", fără de care viața devine searbădă și, într-un fel, nu-și mai justifică nicicum menirea. Bill Unwin, universitar de elită, ajuns la vîrsta maturității, trăiește drama ființei ce și-a pierdut nu numai iluziile și credința ci este puternic traumatizat de dispariția tragică a ființelor celor mai iubite (soția și mama) și astfel nu mai dispune de acel suport moral care să-i justifice rațiunea de a trăi. Înconjurat de modeste obiecte ce au aparținut familiei (ceasul lăsat moștenire de străbunicul său — simbol al scurgerii ineluctabile a timpului, îngemănat cu iubirea — pe cadranul frumos ornamentat stă scris „Amor omnia vincit"), el își deapănă cu nostalgie și umor amintirile, pregătindu-se, într-un fel, detașat de toți și toate, de marea călătorie. Printre lucrurile rămase de la mama sa, Bill Unwin va descoperi însă și carnetul de însemnări zilnice al unui strămoș din epoca victoriană, inginerul hotarinc Matthew Pearce, care pe un alt plan, va fi trăit, în epoca bulversantelor revelații darwiniene, o dramă, în mare parte identică cu a sa. Documentul acesta incitant și patetic, deopotrivă, îl smulge din depresiunea ce-l împingea spre extincție și, cufundat tot mai adînc în mărturisirile strămoșului său, Bill Unwin are revelația repetării propriei sale istorii. Instinctul cărturăresc îl îndeamnă să dea publicității acest document prețios (în spiritul celei mai autentice tradiții britanice de pietate față de memoriile înaintașilor) și astfel se va salva el însuși, revenind la viață. Refăcînd traseul crizei spirituale a strămoșului său și implicit a secolului trecut, cînd darwinismul a produs un puternic seism în conștiința celor pentru care concepția mitico-religioasă s-a văzut dintr-o dată pusă sub semnul întrebării, viața părînd, în fond, a-și pierde aura divină, Bill Unwin reface traiectoria propriei sale drame, își descoperă propriile dileme și întrebări — întrebările dintotdeauna ale oricărui om și intelectual — iar munca de descifrare și editare a acestui document devine o benefică terapie sufletească. Prin ingenioase și poetice incursiuni, deopotrivă, în trecut și în prezent, în lumea ideilor și a lucrurilor, GRAHAM SWIFT ne înfățișează viața eroului său (atît de comună în omenescul ei freamăt și totuși unică și învăluită în taină, viață ce pare la un moment dat a se conjuga, a intra într-o neașteptată consonanță cu misterele Vieții — aici desele referiri la „Hamlet" și la drama shakespeariană, în genere, cu pluralitatea ei de sensuri, amplifică noima destinului eroului cărții), dar insistă îndelung asupra experiențelor de viață ale strămoșului său, ale cărui pagini de jurnal ne propun un noian de întrebări și motive de meditație, ne evocă scene ce încearcă a sugera problemele pe care omul și le-a pus de-a pururi în legătură cu ființa sa, cu adevărul, cu cauza lucrurilor, în legătură cu menirea sa pe această lume, cu existența sufletului și a divinității — întrebări pe care știința pare a-des a le minimaliza, spulberînd aura mirifică a cunoașterii mitice, a artei și poeziei — aceste nealterate modalități de revelare a tainelor lumii. Antologic este în roman episodul albinelor. Pasionat de stupărit și de poezia lui Vergiliu, pastorul unui sătuc din Devon îi înfățișează ginerului său (Matthew Pearce) viața și travaliul albinelor, convins că prin acest modest miracol al firii va reuși sa-l convingă de existența unui Creator înțelept. Căci, se întreabă pastorul, cum este oare cu putință ca în fața unei asemenea minuni cum este viața albinelor să ne mai îndoim de existența sufletelor noastre și ale tuturor ființelor ce ne înconjoară ?

Atins de morbul tăgadei, inginerul h... taine nu se va lăsa convins și ast... treptat, treptat, viața sa va aluneca ... panta înnegurării. Asemeni idolului s... — Darwin — el va pierde gustul poezi... va înceta să vibreze la frumusețea mu...cii, picturii și la farmecul naturii. În una din scrisorile ce alcătuiesc epis...larul său, marele savant se întreba căr... fapt i se datorează oare această atr...fie. Nu este în stare a oferi o explica... (vorbește de o atrofie a simțurilor), d... de bunăseamă, pare a insinua autorul. ... este, mai degrabă, un reflex al pierde... capacității de a percepe miracolul vie... dincolo de care se află Divinitatea, tai... și misterul ce se cer iar și iar descope...te. Și astfel, răsfoind mărturiile trecut...lui, iscodind tribulațiile spirituale ... înaintașului său, Bill Unwin — cărtu...rul și omul obișnuit, deopotrivă — ... revelația revenirii la mirificul simplu ... vieții, la izvoarele binefăcătoare ... erosului și afecțiunii ce au dat un se... și o semnificație vieții sale. Retrăind a...fel în memorie clipele de iubire alăt... de soția dispărută și redescoperi... dragostea — această de-a pururi fo... salvatoare a vieții, Bill Unwin este, în ... un fel mîntuit. A relata conținutul u... cărți avînd generoasa și inefabila frun...sețe a romanului lui GRAHAM SWI... este o misiune ingrată. Căci în acea... carte fiece pagină mustește de sensu... întrebări și frumuseți poetice. Ea se ...cătuiește ca o meditație cînd dulce-ama... cînd stenică și viguroasă asupra condiț... umane. Fără a avea veleități religioa... fără a nega rolul benefic al științei ... procesul cunoașterii, fără ostentație ci ... sobrietate și delicată discreție, ea e... aidoma unei fermecătoare muzici ce ...cearcă a sugera bogăția și fascinația v...ții. Scrisă sub semnul confesiunii, cu r...feriri constante la Vergiliu și Shak...peare, aceste două izvoare ae artei et...ne, romanul lui GRAHAM SWIFT este ... carte revelatoare. Și nu putem înch... aceste rînduri fără a menționa motto... pus de scriitor în fruntea romanului s... Este un fragment dintr-un celebru v... vergilian — (Sunt lacrimae rerum) ... mentem mortalia tangunt" — ce confe... o dimensiune umanistă în plus într... cărți.

Virgil Lefter

*) Graham Swift : „Ever After", Pi...dor, London & Alfred A. Knopf, N... York, 1992.

meridiane

«Capitala mondială a memoriei»

O bibliotecă putînd primi 8 milioane de cărți ar trebui să-și deschidă porțile în 1995 la Alexandria, chiar acolo unde a fost distrus „templul cunoștințelor universale"

A construi o foarte mare bibliotecă care să aibă o funcționalitate demnă pentru omul de azi, la Alexandria, chiar pe locul ilustrei pioniere a culturii mediteraneene și promisă aceleiași străluciri, iată ce reiese dintr-o provocare ambițioasă. Căci, dacă Franța și Anglia pentru crearea sau mutarea unor biblioteci se sprijină exclusiv pe patrimoniul lor de cărți, Egiptul pornește pur și simplu din neant. În 1984, totuși, ideea încolțise în mintea lui Lotfy Doeider, pe atunci președinte al Universității din Alexandria, care mergea astfel pe urmele înaintașului său Demetrias din Falena, consilier al regelui Ptolomeu I Soter. Pariul elevului lui Aristotel la sfîrșitul secolului IV înainte de Isus Cristos, trebuia să ducă, două sute de ani mai tîrziu, la edificarea unei colecții de aproape 500 000 de suluri de papirusuri reprezentînd 30 000 de opere. Această bogăție crea o impresie îmbătătoare pentru vizitatorul care intra în templul cunoștințelor universale, pentru ale cărui elemente fuseseră toate catalogate de poetul Callimac, într-un fel primul director al Alexandrinei.

Pentru constituirea rezervelor sale, Ptolomeu, succesorul lui Alexandru, nu ezitase să confiste sulurile corăbiilor care ancorau în port, spre a fi copiate de către scribi. Regele, își păstra originalele! Mai tîrziu, Ptolomeu al III-lea a acționat la fel în Grecia. El a împrumutat, oferind o garanție, manuscrisele a trei mari tragici pentru a fi copiate, dar la Atena se întoarseră, evident, copiile. Aceste comori și multe altele, pieriră în incendiul căruia îi datorăm o viziune plină de goluri a Antichității. În afară de Platon și Aristotel, de exemplu, nu avem decît titlurile operelor filozofice ale Greciei și doar 7 din piesele lui Eschil, din cele 90 pe care le-a scris.

În zorii celui de-al treilea mileniu, în lipsa „fondului de corăbii" sau de orice altă piraterie, guvernul egiptean este silit să întindă talerul internațional. În 1986, UNESCO accepta să susțină acțiunea Republicii Arabe Egipt și directorului său, Amadou M'Bow, lansa, un an mai tîrziu un apel la solidaritate universală în favoarea renașterii Alexandrinei. Egiptul oferea, din partea sa, un teren, estimat la 60 de milioane de dolari, într-o zonă rezidențială a orașului, pe locul unde se presupune că a fost vechiul palat al ptolomeilor, lîngă malul mării. Odată terminată clădirea principală care era afectată unui centru internațional de conferințe, complexul mai reclamă încă, aproximativ 100 de milioane de dolari pentru finalizarea construcției și cumpărarea de echipament și de cărți.

La UNESCO, Jacques Tocatlian, născut în Alexandria, a fost numit responsabil al proiectului. El a cerut un studiu de fezabilitate, în timp ce doi consultanți au vegheat la programul arhitectural. „Finanțarea internațională complică operațiile mărturisește el. În luna iulie 1988, a fost prevăzut un concurs deschis arhitecților din lumea întreagă. Sub egida Uniunii internaționale a arhitecților și cu contribuția Programului Națiunilor Unite pentru dezvoltare. Au fost înregistrați 1355 de înscriși. O comisie tehnică a examinat cele 524 de lucrări supuse, înainte ca ele să fie prezentate unui juriu internațional, reunit, în septembrie 1989, la Alexandria".

Înaintea Italiei și Braziliei, victoria a fost cîștigată de biroul norvegian „Snohetta Arkitektur Landskap și asociații. Echipa — trei norvegieni, un american și un austriac, vîrsta medie 30 de ani — a pus la punct desăvîrșirea proiectului la Los Angeles. Moral de bronz și farmec izbitor, dacă judecăm după cei doi emisari veniți la Paris să prezinte munca lor la colocviul „Viitorul marilor biblioteci", Cristofor Kapeller (Austria) și Kjetil Thorsen (Norvegia) au știut să impresioneze parterul reunit la Bibliotheque Nationale du Jack Lang și Emmanuel Le Roy Ladurie.

Redford-ul (actorul american de cinema n. tr.) austriac și Îngerul de la Reims viking debordau de entuziasm și-și furau vorba alternativ : „Planul orașului ne-a transmis anumite mesaje, afirmau cei doi tenori ai biroului de arhitectură Snohetta. Apoi apa, deșertul ; am început ca un grup de muzicieni care compun o partitură, prin asociații de idei sau de referințe legate de spațiul înconjurător... Făcînd să intervină și emoționalul".

Sub forma unui disc de 160 de metri diametru, Alexandrina va țîșni ca un astru din pămînt. Partea îngropată va ascunde cărțile, la adăpost de lumină. Noaptea va accentua simbolismul edificiului, cînd luminatul interior îi va conferi aparența unui disc luminos. Un zid de piatră orizontal de 35 metri înălțime, proptit pe desert, va fi acoperit (prin computere, în lipsă de sclavi) de toate caligrafiile lumii, într-un joc de umbre și de lumini De pe culmea acestui zid, un acoperiș în pantă dulce se va înclina pînă la sol și la intrarea principală, situată la nord. El va fi străpuns de terase sub forma unei table de șah cu fața spre Mediterana, cu tot atîtea pleoape care vor orienta lumina și răsfrîngerea ei, indirectă, în interior. Conjugat cu efectele aerului condiționat, acest dispozitiv este destinat să protejeze cărțile de soare ! Înclinarea acoperișului trebuie să minimalizeze ravagiile vîntului sărat în timp ce un plan de apă circulară va apăra clădirea de praf de căldură și ...de vizitatori.

Acest mare for de cultură e dovada unui aspect novator al unei înalte tehnicități. Spațiul intern se prezintă ca o cascadă de platforme în volum continuu. Ansamblul teraselor va fi înclinat de spațiul Callimac și conectat la o scară monumentală care va traversa clădirea din subsol pînă în creștet.

François Lombard, arhitect francez din grupul de experți internaționali, recunoaște c-a fost izbit de puternica imagine a proiectului : „Pentru Egipt, nu se putea găsi o mai bună simbolistică decît cea a soarelui, a subliniat el. ... deasupra, pasarela care va lega Alexa...drina de universitate, și, oarecum, de v...ța exterioară a cetății, va izola edi...ciul de circulația intensă de pe ma... mării. Materialele întrebuințate — be... și granit pentru zid, sticlă și metal pe...tru acoperiș — vor rezista la coroziu... „Arhitecții ei spun că s-au gîndit ... mormintele egiptene, la sculpturi, la ...fectul optic al piramidelor", despre c... există impresia că ar continua sub ...mînt, drumul soarelui. Și în sfîrșit ... Euclide, unul din marile nume ale ...bliotecii Ptolomeilor.

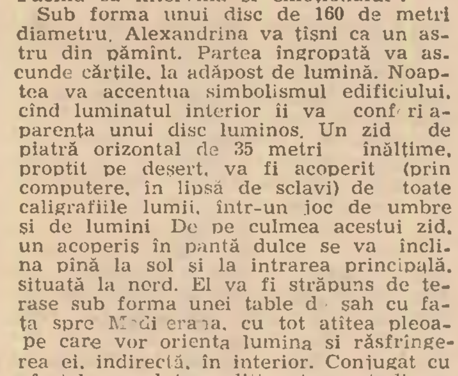

Ovidiu Pelea

Alexandrina ar trebui să-și desch... porțile în 1995 cu o mică colecție ... 200 000 de volume și 15 000 de periodi... Capacitatea sa va fi de 8 milioane ... cărți. În iunie 1988, președintele Mu...rak și directorul general UNESCO, ...derico Mayor, puneau piatra de ten...lie. Un gest simbolic reînnoit la Assu... de la 10 la 13 februarie, cu ocazia u... călătorii făcută în prezența Comisiei ...ternaționale pentru renașterea bibliot... din Alexandria. Doamna Mubarak, so... președintelui Egiptului a pronunțat d...cursul inaugural înaintea cîtorva cap... încoronate, prinți și sultani. Giova... Agnelli, Melina Mercuri și scriitori ...lebri ca Nadjib Makfuz, Jorje Ama... Octavio Paz și Wele Soynka se aflau ... această ceremonie. François Mitterra... evocînd salvarea templelor din Nubia ... spus : „După Assuan, Alexandria".

Pentru a transforma acest frumos ... în realitate vor fi necesare eforturi pe... tot în lume. A duce la capăt un ast... de proiect într-o țară care cunoaște ...ficultăți economice, ar fi imposibil f... ajutorul unor guverne străine. Statele ...nite, Norvegia și Emiratele Arabe Un... s-au arătat generoase. În Alexand... doctorul Molsen Zahran, directorul e...cutiv responsabil al proiectului, estim...ză că prețul de plătit pentru acest ... far al culturii este la înălțimea viit...rei sale străluciri. Dar e mai puțin ...gur ca cetatea să fi conservat pute... de atracție care a făcut, din ea, timp ... aproape șapte secole, „capitala mond...lă a memoriei", după expresia lui Oliv... Poivre d'Arvor. Directorul centrului c...tural francez din Alexandria sublini... amplasamentul privilegiat al orașului, ... răscrucea Asiei, Africii și Europei. El ... felicită pentru animația intelectuală ... cetății, care va vedea deschizindu-se, ... septembrie, universitatea francofonă L...pold-Sédar-Sengar, cu un congres ... care participă 200 de scriitori.

Pînă atunci putem visa la ideea p... a Alexandrinei, ridicîndu-se asemen... soarelui la orizont : a opta minune a ...mii, capodoperă a acestei „egiptomar... care a făcut să se ridice atîtea clad... după modelul Antichității. Dar, de ...ceastă dată, cu o formidabilă voință ... deschidere spre viitor unde își vor g... cu adevărat locul aceste isprăvi tehn... fără de care cultura noastră s-ar înăb... ca într-un sarcofag.

În românește de D. St. Rădulescu

Urmare din pag. a 16-a

Cele nouăsprezece plicuri

pe Joyce când acesta se plângea de „colita" lui, în realitate primul simptom al ulcerului său duodenal. „Încă nu am reușit să citesc ULISE", scria Paul între văicăreli și rușinat, admiratului său stăpân.

Leon se însărcina să îmblânzească atât cât era cu putință furtunoasa relație dintre Joyce și directorul literar al editorilor londonezi FABER & FABER, nu altul decât T. S. Eliot. Polemica epistolară asupra corecturii zaţului de la ULISE și despre capacitatea profesională a linotipiștilor englezi putea avea loc între doi perfecţi cretini, și nu între doi giganţi ai literaturii unviresale. Paul Leon i-a suportat și pe unul și pe celălalt până ce legătura dintre ei doi s-a rupt definitiv. Apoi, a continuat să-l servească pe Joyce păstrându-i confidențele si să-l însufleţească la toate depresiunile și loviturile sale. Leon nu s-a crezut niciodată indispensabil maestrului său: „Joyce are încredere doar într-o singură persoană, și această persoană este Lucia", a scris în una din scrisorile sale.

Sufletul curat al lui Paul Leon a rămas încătușat în sute și sute de hârtiuţe, în sumedenie de notițe făcute pe coli grosolane de hârtie, dactilografiate în original și copie cu răbdare, ce sunt expuse acum la Biblioteca Naţională din Dublin.

„Joyce era un om foarte... **dificil**, fără îndoială, însă fidelitatea lui Leon nu cunoștea limite." Catherine Fahy, o tânără specialistă irlandeză, care a avut grijă să clasifice și să studieze întregul material conţinut în plicurile lui Leon, are reţineri mari înainte de a-l califica pe geniu cu acest neutru „dificil", Catherine crede că scrisorile aflate încă la secret „nu pot aduce nimic deosebit cu privire la legătura dintre Lucia și tatăl ei ; deja se ştie totul". Senatorul David Norris, de la **Trinity College** din Dublin, crede că a păstra documente până în anul 2050 este „un act absurd de cenzură".

În 1938 această operă singulară pe care Joyce a intitulat-o FINNEGANS WAKE a fost terminată. Și totuși, Lucia nu s-a însănătoșit. „Dumnezeu ştie ce semnificaţie are proza mea. Însă este plăcută auzului. În schimb desenele tale sunt plăcute vederii. Mi se pare că este suficient", i-a scris Joyce fiicei sale. Scriitorul pierduse numărul operațiilor oculare suferite, și acum începea să sufere în mod serios de stomac. Avântul nazismului îl îndurera. Leon se afla la Paris și Lucia admisese, în fine, să fie internată într-un ospiciu. De la Zürich, James Joyce asistă la invadarea Europei de către Adolf Hitler. El, acum, nu mai scrie. Moare la 13 ianuarie 1941, la 59 de ani, după o operaţie de ulcer duodenal.

Paul Leon primise ştirea în cursul dimineții următoare. „Puse toate hârtiile și documentele importante într-un mare sipet maron. Așeză în plicuri corespondenţa privată dintre el și Joyce din timpul anilor lor de prietenie. Apoi, duse personal pachetul la contele O'Kelly, pe vremea aceea șeful legației irlandeze în Parisul ocupat, și îi ceru să-l transmită la Biblioteca Naţională."

Această relatare aparţine soției lui Leon, purtând numele tot de Lucia, și este extrasă din cartea sa cu titlul JAMES JOYCE ȘI PAUL LEON : POVESTEA UNEI PRIETENII.

Acest secretar și prieten totodată i-a fost literalmente credincios până la moarte lui Joyce. Dar vizita lui la legația orlandeză atrase atenţia Gestapo-ului.

A fost arestat imediat și, în anul următor a fost dus, împreună cu alți evrei, într-un lagăr de concentrare german din Silezia. Nimeni, din neutra Irlandă, nu a mișcat un deget pentru a-l salva. A fost ucis în captivitate de naziști, probabil în ziua de 4 aprilie 1942.

A murit fără a fi citit ULISE.

Iar Lucia Joyce și-a dat sufletul la 12 decembrie 1982, într-un ospiciu britanic.

Poeme de OSMAN TÜRKAY CIPRU

Născut într-un sat de munte din zona Kirenya, Osman Turkay a studiat la Liceul englez din acest important oraș măcinat de aprige frământări etnice. Ca precoce ziarist și poet turco-cipriot, a militat pentru emanciparea naţiei sale, iar cînd sabia războiului de pe insulă avea să-i amenințe însăși viața, la sfîrșitul anului 1961, a emigrat în Anglia. O vreme a locuit și în Turcia, cunoscînd îndeaproape lumea literară turcă, publicînd versuri, articole, cronici și critică, mai ales la reviste precum: YAZKO-Edebyat, SOMUT, ÇEVIRI și altele.

Stabilit la Londra, studiază literatura anglo-americană, traduce din creația unor poeți precum: T. S. Eliot, Ezra Pound, Dylan Thomas ori Stephen Spender. Tălmăcește de asemenea din Pablo Neruda, Vladimir Maiakovski etc.

În această perioadă el însuși este cunoscut prin traduceri în limbile engleză, franceză, chineză, bengali, polonă, sîrbo-croată.

În 1979, World University din S.U.A. îi acordă titlul de Doctor Honorific în Literatură, iar doi ani mai tîrziu, în 1981, World Academy of Arts and Culture îl proclamă „Poet-Laureat", cărțile sale scrise atît în turcă — limba sa maternă — cît și în engleză, încep să fie publicate în întreaga lume. Să amintim între acestea: „Beethoven and other poems", „Symphonies for the World", „Variations" etc.

În 1988 și respectiv 1990, a fost prezent pe lista de candidați la Premiul Nobel pentru poezie.

Editor, la Londra, al unui grup de reviste cipriote, între care să amintim „Toplumun Sesi" (Glasul societății), Dr. Osman Turkay are în prezent sub tipar la o editură bucureșteană și un volum tradus în limba română.

Melodii din muntele Beșparmak

I.

L-acest ceas, tocmai bun al zilei de
vară,- nsorite,
Brazi verzi
stinci colțuroase
prăpăstii ce-ți fac gîndul năuc
Castele
palate
vechi zidiri
Drumuri de-asfalt vălurite
Copaci
fîntîni
ape reci cu unde grăbite
Prin visu-mi curg și se duc...
Cîntecele-ți ascult, o, măreț
Beșparmak,
Cîntecele-ți ascult, la mii de
kilometri departe
În mijlocul ceții lăptoase, vineții, ce
de tin' mă desparte
Smulgîndu-ne din universala iubire
speranță,
de-adevăr,
De viitor la cinci mii ani-lumină
distanță,
Ceea ce inimii noastre dăruiși :
Cu miros de laur
cu miros de laudanum
cîntecele tale
Așa de colorate
așa de sufletești
așa de profund sentimentale
Notele-ți
percepțiile-ți
liniile-ți
Ale tale-s, oh, ale tale...

Un nor albastru-i deasupră-mi
Cîmpii cu verzi măslini
dedesubtu-mi
O mare-nchid simțirile din mine,
Mediterana cu valuri mi-e în vine !

II.

Cin' să știe unde-s în astă clipă ?
Poate-s prin nourii ce voi să-i prind
sub aripă
Adie-un vînt ușor, din țări vecine,
zorii vin unde
Cine, cine să știe de unde
Poate-i din Taurus, poate
de prin Mediterană,
Poate dinspre orașele frățești
de pe țărmul de mană
Dinspre Antalya ?
Din Anamur ?
De la Adana ?
Dinspre Mersin, ghicești ?

Mă las s-alunec înspre gol, în abis,
așa îmi vine
Hei, Beșparmak !
Beșparmak !
Beșparmak ! Tu drag !
Oh, simt cum unghia din carne
mi-o trag !
Uite,-n fața mea ești---un ram
a floare, deschis, iubit,
O limbă de ceas ești peste-orizontul
înlănțuit

III.

Zăresc pe-un pisc al tău o
veche clădire —
Sf. Hilarion !
Și pe-un alt vîrf, o alta
E Bufavento !
Castelul Girne,
Apoi Bella Pais,
Și satul Yüzbirevler, ca de vis

În amăgirea-mi omenească războiesc
oameni de fier
Iubire
legendă
magnificență
lumină
Porți prin care-nseamnă că
pătrunserăm în a Ev Mediului
grădină
În oceanu-acesta de culoare a
poeziei de ochi neatins
În clădirea a a,
pe muntele ăsta
și pe marea asta
Ca pe niște iepe-n desfătare
Metresele și le saltă cavaleru-n
înfierbîntare
Albe
și lungi
înalte
largi văpăi
Niște transatlantice îi par
prin odăi...

Prezentare și traducere de
Ion Arion

moda, altfel

„C'est interdit d'interdire" (II)

Printre succesele literare ale lui Milan Kundera este și romanul **„Zivot je jinde"**, publicat de editura Gallimard în 1973 (în limba franceză binecunoscută) și în traducerea americană a lui Peter Kussi, în 1974. Traducerile se realizează, întotdeauna, în colaborare atentă, apropiată cu autorul, care ține foarte mult la nuanță și este, după cum mărturisește, foarte încîntat de realizarea americană, ce reușește să fie mult mai apropiată ca exprimare literară de cea originală. În 1986, la reeditarea cărții, autorul scrie o nouă prefață, pentru editura **Penguin Books.**

„Life is Elsewhere" („Viața e altundeva", traducere preferată celei **„Viața e în altă parte"**, căci cea de a doua e restrictivă, indicînd mai mult spațiul, în timp ce cea dintîi este generoasă în insinuări, **altundeva** poate fi un domeniu al pasiunilor, o ambiție, o resemnare, o înverșunare, o deformare, etc., și mult mai apropiată de conținutul romanului) este încă și azi una dintre cărțile căutate în librării și biblioteci. Prefața a fost la fel de comentată ca și cartea, e o mărturisire, o motivare, o explicație, de fapt „o cheie" :

„«**Viața e altundeva**» este o propoziție celebră (poate chiar o sentință) a lui Rimbaud. E citată de André Breton ca o concluzie a Manifestului Suprarealist. În mai, 1968, studenții parizieni au mîzgălit-o pe pereții Sorbonei ca pe lozinca lor. Dar titlul original al romanului meu a fost «Vîrsta lirică». L-am schimbat în ultimul moment, cînd am văzut anxietatea pe fețele editorilor mei, care se îndoiau că ar exista cineva care să cumpere o carte cu un titlu atît de abstrus.

Vîrsta lirică este tinerețea. Romanul meu este un epos al tinereții și o analiză a ceea ce eu numesc «atitudine lirică». Atitudinea lirică este o postură potențială a fiecărei ființe umane ; este una dintre categoriile de bază ale existenței umane. Poezia lirică, gen literar, a existat de-a lungul epocilor, pentru că omul, de-a lungul epocilor, a fost capabil de «atitudine lirică». POETUL este personificarea sa.

Începînd cu Dante, poetul este și o mare figură care străbate istoria europeană. E un simbol al identității naționale (Camoes, Goethe, Mickiewicz, Pushkin), e un vorbitor despre revoluții (Béranger, Petofi, Mayakovsky, Lorca), e vocea istoriei (Hugo, Breton), e o ființă mitologică și un subiect al unui cult religios virtual (Petrarca, Byron, Rimbaud, Rilke) dar mai presus de toate el este reprezentativ pentru o valoare inviolabilă, pe care noi sîntem gata să o SCRIEM cu litere mari : POEZIE.

Dar ce i s-a întîmplat poetului european în ultima jumătate de secol ? Astăzi vocea lui e auzibilă cu mare greutate. Fără capacitatea noastră de a simți prezența sa, poetul a trecut de mult din marea, zgomotoasa lume a scenei (Dispariția sa, aparent, un simptom al periculoasei perioade de trecere pe care Europa o străbate și pe care, încă nu știm cum s-o numim). Printr-un fel de ironie satanică a istoriei, ultima scurtă perioadă a celei europene, în care poetul a mai aruncat să-și joace marele său rol public, a fost perioada de după 1945 cea a revoluțiilor comuniste din Europa Centrală".

Corina Cristea

(va urma)

rib INTERNATIONAL
RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et.5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968
VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:
DIN REPUBLICA FEDERATIVA CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:
• GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ „TIP CRISTAL BOHEMIA", INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
• GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
• GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORȚELAN
GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC (FEȚE DE MASĂ, PUNGI, SACI ETC.)
• MERCERIE
• PAPETĂRIE
• RECHIZITE ȘCOLARE ETC.
PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

CELE NOUĂSPREZECE PLICURI

STRANIA POVESTE DE IUBIRE DINTRE JAMES JOYCE ȘI FIICA SA, LUCIA

James Joyce și Paul Leon (stînga sus). Lucia, fotografiată între două dansatoare profesioniste (dreapta, sus). Samuel Beckett (jos).

de ENRIQUE GONZALEZ

Această istorie, păstrată în 19 plicuri, este cea a unui secretar, a unei schizofrenice și a unui scriitor. Totul începe la Londra, în ziua de 21 iulie 1931, într-un climat însorit și plin de speranțe, și se termină la Paris, în ziua de 17 ianuarie 1941, printre zăpezi mohorîte și soldați naziști.

În această după-amiază de ianuarie, Paul Leon și-a îndeplinit misiunea vieții sale: a împachetat în plicuri toate documentele pe care a reușit să le strîngă în timp de zece ani, perioadă în care a jucat rolul de prieten și asistent al lui James Joyce; tot acum el scrie și o însemnare: „Cele 19 plicuri trebuie donate Bibliotecii Naționale din Dublin (...). Faptul că această corespondență privește terțe persoane și este, în parte, de caracter intim, sunt dator să stabilesc condiția ca să nu se permită accesul la ea al biografilor și al persoanelor de litere (sic) decât după 50 de ani de la moartea domnului Joyce."

Plicurile, păstrate timp de jumătate de secol în subsolurile Bibliotecii Naționale irlandeze, necercetate și neatinse înlăuntrul vechiului sipet maron al lui Paul Leon, au fost deschise la Dublin în ziua de 5 aprilie a acestui an, cu întreaga pompă ce era necesară. Primul ministru a ținut un discurs și asistența a aplaudat.

Plicurile conțineau mizeriile, detaliile, notele la margine de pagină cu scris mărunt ale ultimilor ani ai celui mai mare scriitor al acestui secol.

Desigur, dintre ele lipseau și unele scrisori, acelea care se refereau mai direct la Lucia, fiica cea mică a lui James Joyce, a cărei schizofrenie avansa în zilele cînd Paul Leon începuse să lucreze pentru scriitor. Stephen James Joyce, nepot și moștenitor al autorului lui ULISE, nu permitea publicarea lor decât după data de 31 decembrie 2050. Scrisorile care au fost deschise, precum și cele sigilate, vorbesc despre afectuoasa și teribila istorie de dragoste dintre tată și fiică, precum și triunghiul vrăjmășie format dintre ambii — tată și fiică — împreună cu alt geniu irlandez Samuel Beckett, care a fost prietenul lui James și logodnicul Luciei.

În ziua de 20 iulie 1931, James Joyce scrisese prima sa scrisoare adresată lui Paul Leon. Se cunoscuseră la Paris, cu trei ani în urmă. Leon era un evreu de origine rusă, fugit de revoluția bolșevică, poliglot și foarte cultivat; lui Joyce îi plăcuseră bunătatea și eficiența acestuia. Joyce era autorul lui ULISE, irlandez renegat, îndrumător indiscutabil al avangărzii literare: pe Leon îl fascinaseră talentul lui și personalitatea lui tumultuoasă. În acea vară a lui '31, Leon o înlocuise deja pe Sylvia Beach ca punte între scriitor și lume. Prima scrisoare se referea la călătoria iminentă pe care familia Joyce trebuia s-o facă la Zurich. Începea ultimul periplu continental, o **hegira** (fugă, în l. arabă. N. tr.), în cuvintele proprii lui Joyce.

Un an mai târziu, în iulie 1932, meticulosul Leon făcea mari eforturi pentru a pune în ordine problema scrisorilor. Conținutul lor nu avea nimic de-a face cu literatura: era vorba de niște scrisori referitoare la câteva desene ale Luciei, pentru o carte de lux. Editorul le refuzase, și Joyce se hotărîse să le publice pe cont propriu: „Cred că pot să-mi acopăr cea mai mare parte a cheltuielilor ce se produc cu publicarea acestor desene ale fiicei mele. Nu e vorba să-mi conving fata că ea este un Cezanne, doresc ca în ziua cînd ea va împlini 29 de ani să poată vedea ceva care s-o poată convinge că tot trecutul ei nu a fost un eșec. Rațiunea pentru care caut să găsesc, prin toate mijloacele, o soluție la cazul ei (ce ar putea apare în orice zi, așa cum s-a întîmplat și cu vederea mea) este că în acest mod ea nu va putea gândi că și viitorul ei va fi de asemenea un vid. Sunt conștient că sunt acuzat că sacrific bani prețioși și în cantități mari pentru a obține acest final, cînd totul s-ar fi putut face în liniște și cu mai puțină cheltuială, ca de exemplu a o interna într-o „închisoare a minții", cu prețuri modeste, pentru tot restul vieții sale. Nu voi face acest lucru atât

timp cât cred că există o singură posibilitate de recuperare a ei."

O scrisoare anterioară fusese scrisă de Joyce în iunie 1936. Problema scrisorilor dura deja de patru ani. Și schizofrenia Luciei se agrava. Detonatorul bolii a fost Samuel Beckett.

Dramaturgul irlandez frecventa domiciliul parizian al familiei Joyce, și spre 1929 Lucia se îndrăgostise de el. Pe Beckett îl atrăgea această tânără stranie, „ființă torturată și blocată de un geniu", după cuvintele biografului Richard Ellmann (al cărui monumental JAMES JOYCE l-a publicat în Spania în 1991), însă el nu se gândise niciodată ca ea să-i fie amantă sau soție. În 1931, îi confesa că, din toți Joyce, îl interesa patriarhul, și nu ea, Lucia. Lucia, acum, se năruise. Nu era decât o obsedată de sex și de ușoarele sale defecte fizice (un oarecare strabism și o cicatrice la bărbie). Mai suporta și accese de catatonie.

Și James Joyce se identifică definitiv cu propria lui fată. „Dacă posed vreo licărire de talent, Lucia l-a moștenit, însă în mintea ei acest lucru a provocat un incendiu." Scriitorul nu a vrut să-l mai vadă pe Beckett (mai târziu se vor împăca) și și-a fixat drept mare obiectiv vital acela ca Lucia să fie fericită. Inclusiv munca lui era influențată de capriciile ei.

James Joyce se afla afundat în terlibilul, neînțelesul, definitivul WORK IN PROGRESS — FINNEGANS WAKE. El făurise un paralelism între roman și sănătatea fiicei sale: când el se va ivi din „întunecata noapte" și opera va fi în sfârșit publicată, atunci și Lucia se va însănătoși. El era convins, de asemenea, că Lucia era o ființă clarvăzătoare, magică. „Este îngrozitor să te gândești că acest caracter ales poate să ajungă să fie pradă unor impulsuri necontrolabile și a unor însușiri pe care nu le poate înțelege și, cu toate că doresc din tot sufletul vindecarea ei, mă întreb ce se va întâmpla dacă ea va ajunge să-și retragă privirea de la visarea iluminată de fulgere care este clarviziunea ei, și o va îndrepta spre această față strivită de șofer care este lumea."

Lucia, la rîndul ei, își îndrepta asupra tatălui întreaga capacitate afectivă de care era în stare, și descărca asupra mamei ei, Nora, crescîndele sale accese de violență. Din când în când, era necesară cămașa de forță. A fost consultată de cei mai prestigioși psihiatri, și nici unul dintre ei nu a dat cea mai mică speranță de vindecare. Dar Joyce refuza să creadă. Unul dintre medicii consultați a fost Carl Jung. Părerea acestuia rămase reflectată într-o scrisoare către Patricia Hutchins: „Dacă dumneata cunoști teoria mea despre Suflet, vei vedea că Joyce și fiica sa sunt exemple clasice ale acestui suflet. Ea era sa **femme inspiratrice**, ceea ce explică încăpățînarea lui în a refuza să admită adevărata stare a fiicei lui. Sufletul lui Joyce, adică psihicul său inconștient, era atât de puternic identificat cu ea încât a admite boala fiicei lui ar fi fost ca și cum ar recunoaște că și el avea o psihoză latentă. Stilul său literar **psihologic** este schizofrenic, fără îndoială, însă, spre deosebire de un pacient obișnuit, Joyce poate gândi și vorbi în acest mod după voință."

Lucia, și ea, a lăsat scris părerea sa despre Jung: „Când mă gândesc că acest dolofan și materialist elvețian a vrut să-mi controleze sufletul meu!"

Paul Leon aranja toate consultațiile cu psihiatrii, urmărea cu atenție problemele lui ULISE cu cenzura nord americană, cerea avansuri și îl consol

În românește de Ezra Alhasid

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI